

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettaviksi kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annettua lakia, ulkomaalaislakia, yliopistolakia ja ammattikorkeakoululakia.

Esityksen mukaan kolmannen maan kansalaiselle myönnettäisiin ensimmäinen oleskelulupa opiskelun perusteella suoraan koko tutkinnon tai opintojen suorittamisen keston ajalle, jolloin oleskelulupaa ei ole tarvetta uusina määräjain.

Opintojen jälkeen myönnettävän oleskeluluvan voimassaoloaika työnhakua ja yritystoimintaa varten pidennettäisiin ja tehtäisiin joustavammaksi. Muutos koskisi myös tutkimustoiminnan päättäneitä tutkijoita. Korkeakouluopintoja suorittavien opiskelijoiden oleskeluluvan laji muutettaisiin jatkuvaksi.

Kansainvälistä suojelua hakenut tai karkotuspäätöksen saanut voisi hakea oleskelulupaa, jos hän täyttää oleskeluluvan myöntämisen edellytykset. Kyseeseen ei kuitenkaan tulisi oleskelulupa, joka sisältää oikeuden liikkua toiseen jäsenvaltioon. Kansalliset oleskeluluvat olisivat tarkoitettu myös muihin kansallisiin tarpeisiin tilanteissa, joiden perusteella tutkijoiden ja opiskelijoiden maahantuloa koskevan direktiivin mukaista oleskelulupaa ei voida myöntää. Lakiin tehtäisiin myös muita tarkennuksia lain soveltamisen selkeyttämiseksi.

Lisäksi ulkomaalaislain sääntelyä pysyvän oleskeluluvan myöntämisen edellytyksistä korkeakouluopiskelijalle täsmennettäisiin.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.4.2022.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ.....	1
PERUSTELUT	5
1 Asian tausta ja valmistelu	5
1.1 Tausta	5
1.2 Valmistelu	5
2 Nykytila ja sen arviointi.....	5
2.1 Lainsäädäntö	5
2.1.1 Tausta	5
2.1.2 Opiskelijat	6
2.1.3 Tutkijat	9
2.1.4 Työharjoittelu ja muu harjoittelu	10
2.1.5 Vapaaehtoistoimijat	11
2.1.6 Oleskelulupa työlomasopimuksen perusteella	11
2.1.7 Oleskelulupa työnhakua ja yritystoimintaa varten	12
2.1.8 Kansainvälistä suojelua, toissijaista suojelua tai tilapäistä suojelua hakeneet ja saaneet sekä karkotuspäätöksen saaneet	12
2.1.9 Työnteko-oikeus ja sen kesto sekä oikeus harjoittaa elinkeinoa	13
2.2 Korkeakoulujen tutkinnot ja niiden tavoitteelliset suoritusajat	14
2.3 Muut opinnot ja niiden tavoitteelliset suoritusajat	15
2.4 Tutkinnon ja opintojen suorittamisen etenemisen seuranta	16
3 Tavoitteet	16
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset	17
4.1 Keskeiset ehdotukset	17
4.2 Pääasialliset vaikutukset	17
4.2.1 Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset	17
4.2.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset	18
4.2.3 Taloudelliset vaikutukset	18
4.2.3.1 Taloudelliset vaikutukset valtion kannalta	18
4.2.3.2 Vaikutukset erityisesti sosiaaliturvaan, toimeentulotukeen ja terveydenhuoltoon	21
4.2.4 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset	22
4.2.4.1 Vaikutukset korkeakouluihin, työnantajiin ja työllisyyteen	22
4.2.4.2 Vaikutukset hakijan asemaan	25
4.2.4.3 Vaikutukset turvapaikanhakijaan ja kolmannen maan kansalaiseen, jolle on tehty karkottamispäätös	27
4.2.4.4 Vaikutukset hakijan perheenjäseniin	28
4.2.4.5 Sukupuolivaikutukset	28
4.2.4.6 Vaikutukset oleskelulupajärjestelmän toimivuuteen ja läpinäkyvyyteen	29
4.2.5 Viranomaisvaikutukset	29
4.2.5.1 Maahanmuuttovirasto	29
4.2.5.2 Suomen edustustot ja ulkoinen palveluntarjoaja	34
4.2.5.3 Opetushallitus ja korkeakoulut	34
4.2.5.4 Digi- ja väestötietovirasto	35
4.2.6 Vaikutukset tiedonhallintaan	35

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot	36
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset	36
5.1.1 Opiskelijan toimeentuloedellytys	36
5.1.2 Opiskelijan luvan laji	37
5.1.3 Tutkijoiden toimeentuloedellytys	39
5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot	40
5.2.1 Euroopan unionin jäsenmaat	40
5.2.1.1 EMN-kysely jäsenmaille	40
5.2.1.2 Ruotsi	41
5.2.1.3 Norja	42
5.2.1.4 Tanska	43
5.2.1.5 Viro	43
5.2.1.6 Saksa	44
5.2.1.7 Alankomaat	45
5.2.2 Euroopan unionin ulkopuoliset maat	45
5.2.2.1 Yhdistynyt kuningaskunta	46
5.2.2.2 Kanada	47
5.2.2.3 Australia	48
5.2.2.4 Uusi-Seelanti	49
5.2.2.5 Singapore	50
6 Lausuntopalaute	51
6.1 Johdanto	51
6.2 Oleskeluluvan myöntäminen koko tutkinnon suorittamisen ajaksi	51
6.3 Oleskeluluvan lajin muuttaminen tilapäisestä jatkuvaksi	51
6.4 Väitöskirjatutkijan oleskelulupa	52
6.5 Työnhakulupa	52
6.6 Kansallinen opiskelijan lupa	52
6.7 Pysyvä oleskelulupa	53
6.8 Hakemuksen ratkaiseminen päätöksentekohetken selvityksen perusteella	53
6.9 Lukuvuosimaksut	53
6.10 Muuta	54
6.11 Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto	54
7 Säännöskohtaiset perustelut	54
7.1 Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella	54
7.2 Ulkomaalaislaki	68
7.3 Yliopistolaki	68
7.4 Ammattikorkeakoululaki	68
8 Voimaantulo	68
9 Toimeenpano ja seuranta	68
10 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	69
10.1 Johdanto	69
10.2 Turvattu toimeentulo ja sen valvonta	69
10.3 Oleskeluluvan laji	72
10.4 Lopuksi	74
LAKIEHDOTUKSET	75

1. Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta.....	75
2. Laki ulkomaalaislain 56 ja 77 §:n muuttamisesta	82
3. Laki yliopistolain 10 §:n muuttamisesta	83
4. Laki ammattikorkeakoululain 13 a §:n muuttamisesta	83
LIITE	85
RINNAKKAISTEKSTIT	85
1. Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta.....	85
2. Laki ulkomaalaislain 56 ja 77 §:n muuttamisesta	97
3. Laki yliopistolain 10 §:n muuttamisesta	98
4. Laki ammattikorkeakoululain 13 a §:n muuttamisesta	99

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman tavoitteiden mukaan kolmansien maiden kansalaisten tutkijoiden, Suomessa opiskelevien ja korkeakoulututkinnon suorittaneiden sekä heidän perheidensä maahan jäämistä helpotetaan uudistamalla lupakäytäntöjä, sujuvoittamalla oleskelulupaprosesseja sekä vahvistamalla korkeakoulujen ja työelämän vuorovaikutusta. Lisäksi hallitusohjelman mukaan opiskelijoille tulisi myöntää oleskelulupa koko tutkinnon suorittamisen ajaksi ja valmistumisen jälkeistä lupaa pidennettäisiin kahteen vuoteen.

1.2 Valmistelu

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmassa on useita kirjauksia ulkomaalaisten työntekijöiden, opiskelijoiden ja tutkijoiden maahanmuuttoon liittyvien säännösten ja menettelyjen kehittämiseksi.

Hallitusohjelman kirjaukset ulottuvat työ- ja elinkeinoministeriön, sisäministeriön, ulkoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonaloille. Tästä syystä mainitut ministeriöt ovat päättäneet asettaa kehittämishankkeen yllä mainittujen hallitusohjelman kirjausten toimeenpanemiseksi ja toimeenpanon koordinoimiseksi. Kehittämishanke koostuu ohjausryhmästä ja viidestä alatyöryhmästä, joista yksi on ulkomaalaisia opiskelijoita ja tutkijoita koskevien säännösten uudistamisen alatyöryhmä.

Esitykseen sisältyvät ehdotukset on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriön johdolla yhteistyössä edellä mainitun alatyöryhmän kanssa. Valmisteluun ovat osallistuneet työ- ja elinkeinoministeriö, sisäministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, ulkoministeriö, Opetushallitus, Maahanmuuttovirasto, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry, Professoriliitto ry, Tieteentekijöiden liitto ry, Suomen opiskelijakuntien liitto – SAMOK ry, Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry ja Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry.

Työ- ja elinkeinoministeriö on yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa järjestänyt 24.5.2021 pyöreän pöydän tilaisuuden, jossa käytiin vuoropuhelu sidosryhmien kanssa. Esitykseen sisältyviä ehdotuksia on esitelty 17.6.2021 opetus- ja kulttuuriministeriön asettamassa kansainvälisessä opiskelijoiden maahantuloprosessin sujuvoittamisen pilotin ensimmäisen vaiheen päätöswebinaarissa.

2 Nykytila ja sen arviointi

2.1 Lainsäädäntö

2.1.1 Tausta

Laissa kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella (719/2018, jäljempänä *tutkija- ja*

opiskelijalaki) säädetään direktiiviin (EU) 2016/801¹ (jäljempänä *tutkija- ja opiskelijadirektiivi*) sisältyvistä oleskelulupaperusteista ja niiden lisäksi kaikesta opiskelun perusteella myönnettävistä oleskeluluvista. Laki on tullut voimaan 1.9.2018. Osa tutkijoita ja vapaaehtoisia koskevasta sekä perheenjäseniä koskevasta sääntelystä on jätetty ulkomaalaislakiin (301/2004). Direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä tapahtui oikeustilan muutos siten, että direktiivin soveltamisala rajasi kansainvälistä suojelua hakeneet lain soveltamisen ulkopuolelle, jolloin he eivät enää voineet hakea oleskelulupaa esimerkiksi opiskelun perusteella.

Direktiivin sääntely korkeakouluopiskelijoiden ja tutkijoiden osalta sisältää oikeuden liikkuvuuteen toiseen jäsenvaltioon tiettyjen edellytysten täyttyessä. Kansallisiin oleskelulupiin tällaista oikeutta ei samalla tavalla liity. Direktiivin soveltamisala vaikuttaa myös siihen, että soveltamisalasta poissuljetut, kuten edellä mainitut kansainvälistä suojelua hakeneet, eivät voi saada direktiivin mukaista oleskelulupaa, eikä muita direktiivin säättämiä oikeuksia, mukaan lukien liikkuvuus oikeuden.

2.1.2 Opiskelijat

Tutkija- ja opiskelijalain 7 §:ssä säädetään oleskeluluvan myöntämisestä opiskelua varten. Pykälään on koottu kaikki opiskelua koskeva sääntely, sekä direktiiviin perustuva että kansallinen. Pykälän 3 momentin mukaan oleskelulupa opiskelun perusteella myönnetään tilapäisenä enintään kahden vuoden ajaksi, jollei oleskelulupaa haeta lyhyemmäksi ajaksi tai jos opinnot kestävät alle kaksi vuotta. Oleskeluluvan kahden vuoden voimassaoloaika merkitsee, että opiskelijan tulee hakea uutta oleskelulupaa, jos opinnot kestävät kauemmin kuin kaksi vuotta. Opiskelija joutuu siten hakemaan uutta oleskelulupaa yleensä kerran tai kaksi kertaa ennen kuin hän valmistuu ja samalla joka kerta osoittamaan, että edellytykset oleskelun myöntämiseksi täyttyvät sekä maksamaan hakemusmaksun. Jos opiskelijalla ei ole ollut esittää selvitystä turvatusta toimeentulosta kahdelle vuodelle, hänelle on voitu myöntää oleskelulupa yhdeksi vuodeksi. Tällöin opiskelija on joutunut hakemaan uutta oleskelulupaa vielä useammin.

Tutkija- ja opiskelijalain 7 §:n 2 momentin mukaan oleskeluluvan edellytyksenä on, että opiskelijan toimeentulo on turvattu siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään. Lain lähtökohta on, että ulkomaalaisen toimeentulon tulee olla turvattu sen ajan, jolle oleskelulupa myönnetään. Ulkomaalaislain 39 §:n 2 momentin mukaan ulkomaalaisen toimeentulo katsotaan turvatuksi ensimmäistä oleskelulupaa myönnettäessä, jos hänen maassa oleskelunsa kustannetaan tavanomaiseksi katsottavilla ansiotyöstä, yrittäjätoiminnasta, eläkkeistä, varallisuudesta tai muista lähteistä saatavilla tuloilla siten, että hänen ei voida olettaa joutuvan toimeentulotuesta annettussa laissa (1412/1997) tarkoitetun toimeentulotuen tai vastaavan muun toimeentuloa turvaavan etuuden tarpeeseen ja että tällaisena etuutena ei pidetä kustannuksia korvaavia sosiaaliturvaetuksia. Pykälän 3 momentissa säädetään, että jatkolupaa myönnettäessä ulkomaalaisen toimeentulon on oltava turvattu kuten 2 momentissa on säädetty kuitenkin niin, että tilapäinen turvautuminen toimeentulotukeen tai muuhun vastaavaan toimeentuloa turvaavaan etuuteen ei ole luvan myöntämisen esteenä. Pykälän 4 momentissa säädetään lisäksi, että hakijan on esitettävä viranomaiselle selvitys siitä, millä tavoin hänen toimeentulonsa Suomessa turvataan.

Voimassa olevan toimeentuloedellytyksestä koskevan säännöksen tarkoituksena on, että hakijalle voidaan myöntää oleskelulupa opiskelun perusteella ja että se voidaan myöntää enintään kah-

¹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/801 tutkimusta, opiskelua, harjoittelua, vapaaehtoistyötä, oppilasvaihto-ohjelmaa tai koulutushanketta ja au pairina työskentelyä varten tapahtuvan kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä.

HE 232/2021 vp

deksi vuodeksi sen perusteella, miten hän pystyy osoittamaan turvaton toimeentulonsa. Opiskelijan toimeentulo perustuu yleensä alkuvaiheessa omiin säästöihin ja vasta myöhemmin maassa oleskelun aikana myös mahdolliseen osa-aikatyönteosta saataviin ansioihin.

Myönnetyt oleskeluluvat opintojen suorittamista varten:

	2018	2019	2020
Ensimmäisen oleskelulupa			
- ylempi korkeakoulututkinto	995	1037	768
- alempi korkeakoulututkinto	876	1054	1114
- ammattitutkinto	259	367	537
- ylioppilastutkinto	19	17	29
- muu, luokittelematon tutkinto-opiskelu	101	50	52
- vaihto-opiskelu:			
- alemmat korkeakouluopinnot	32	15	1
- ylemmät korkeakouluopinnot	33	10	1
- ammattiopinnot	1	1	—
- lukio-opinnot	7	—	—
- muu, luokittelematon	2702	2557	620
- muu, ei tutkinto-opiskelu:			
- ylemmät korkeakouluopinnot	4	39	79
- alemmat korkeakouluopinnot	12	1	—
- toisen asteen opinnot	72	40	—
- muu, luokittelematon	48	16	24
Myönnetyt ensimmäiset oleskeluluvat yhteensä	5161	5204	3225
Jatko-oleskelulupa			
- ylempi korkeakoulututkinto	1756	1392	728
- alempi korkeakoulututkinto	2702	2476	1512
- ammattitutkinto	253	340	330
- ylioppilastutkinto	22	31	31
- muu, luokittelematon tutkinto-opiskelu	411	133	42
- vaihto-opiskelu:			
- alemmat korkeakouluopinnot	5	3	2
- ylemmät korkeakouluopinnot	2	1	—
- muu, luokittelematon	72	51	58
- muu, ei tutkinto-opiskelu:			
- ylemmät korkeakouluopinnot	—	1	—
- alemmat korkeakouluopinnot	1	—	1
- toisen asteen opinnot	31	28	51
- täydennysopiskelu	2	1	—
- muu, luokittelematon	870	354	86
Myönnetyt jatko-oleskeluluvat yhteensä	6127	4811	2838

Tilastojen mukaan (tilastot.migri.fi) alle 18-vuotiaiden, joille on myönnetty oleskelulupa opiskelun perusteella, määrät näinä kolmena vuotena ovat olleet:

	2018	2019	2020
Ikäryhmä 14-17 vuotta	429	442*	374

*) yksi oleskeluluvan saanut ollut 13-vuotias

Tilastojen mukaan opiskelijoiden oleskelulupia on vuonna 2019 myönnetty 5 246 ja kielteisiä päätöksiä on tehty 825. Myönteisten oleskelulupapäätösten voimassa oloista noin 82 % myönnettiin enintään yhdeksi vuodeksi (4 285 päätöstä) ja noin 18 % myönnettiin yli yhdeksi vuodeksi, mutta enintään kahdeksi vuodeksi (960 päätöstä). Näistä oleskeluluvista 2 558 myönnettiin tutkinto-opiskelun perusteella. Tutkinto-opiskelijoista noin 64 %:lle (kaikista päätöksistä 31 %) myönnettiin oleskelulupa enintään yhdeksi vuodeksi (1 638 päätöstä) ja 36 %:lle (kaikista päätöksistä 18 %) myönnettiin yli yhdeksi vuodeksi, mutta enintään kahdeksi vuodeksi (919 päätöstä). Tilastoista ei näe syitä alle kahden vuoden voimassa oleville oleskeluluville. Oletettavaa on, että osa on johtunut toimeentuloedellytyksen täyttämisen vaikeudesta, mutta perusteena voi olla muitakin syitä. Selvää kuitenkin on, että vaikka oleskelulupa voidaan myöntää kahdeksi vuodeksi kerrallaan, vain pieni osa opiskelijoista voi sitä kahdelle vuodelle hakea.

Opiskelijoiden jatkolupahakemuksista hyvin pieni osa on kielteisiä. Vuonna 2019 tehtiin 148 kielteistä (n. 3 %) ja 4 829 myönteistä päätöstä ja vuonna 2020 tehtiin 118 kielteistä (n. 4 %) ja 2 838 myönteistä päätöstä. Tämä kertoo siitä, että ainakaan useimmilla opiskelijoilla ei ole ollut vaikeuksia osoittaa toimeentuloaan siinä vaiheessa, kun opiskelija on oleskellut maassa vuoden tai enemmän.

Maahanmuuttovirastosta on saatu tietoja opiskelijoiden jatkolupahakemuksiin tehtyjen kielteisten päätösten perusteista vuonna 2020. Karkeasti voidaan sanoa, ettei toimeentulon riittämättömyys ole erityisen yleinen peruste opiskelijoiden jatkolupahakemuksiin annetuille kielteisille päätöksille, sillä päätöspäätösperuste ”toimeentulo ei turvattu” muodosti noin kymmenesosan kaikista kielteisistä päätöksistä vuonna 2020. Vuonna 2020 tämä on kirjattu päätöspäätösperusteeksi 11 päätökseen, joka muodostaa noin 0,4 % kaikista opiskelijoiden jatkolupahakemuksista.

Tutkija- ja opiskelijalain 7 §:n mukaan opiskelijalle myönnettävä oleskelulupa on luonteeltaan tilapäinen. Ulkomaalaislain 33 §:n mukaan määräaikainen oleskelulupa voidaan myöntää joko tilapäisenä (B-lupa) tai jatkuvana (A-lupa). Opiskelijoille myönnetään tilapäinen lupa, koska opiskelun on katsottu olevan tilapäinen maassaolon peruste (HE 28/2003 vp, s. 144). Tällä hetkellä tavoitteena on kuitenkin kouluttaa osaajia suomalaisten työmarkkinoiden tarpeisiin ja kannustaa heitä jäämään Suomeen opintojen jälkeen. Luvan lajilla on merkitystä varsinkin siinä vaiheessa, kun opiskelijalle on ajankohtaista hakea pysyvää oleskelulupaa, koska pysyvä oleskelulupa myönnetään ulkomaalaislain 56 §:n mukaan ulkomaalaiselle, joka on jatkuvan oleskeluluvan (eli A-luvan) saatuaan luvallisesti oleskellut maassa yhtäjaksoisesti neljän vuoden ajan. Samoin kansalaisuutta hakiessa asumisaikaedellytykseen (kansalaisuuslaki (359/2003) 13, 14 ja 15 §) lasketaan vain puolet siitä ajasta, jonka hakija on ennen jatkuvan oleskeluluvan myöntämistä oleskellut Suomessa tilapäisellä oleskeluluvalla. Tutkijoille myönnettävä lupa on tutkija- ja opiskelijalain 6 §:n mukaan jatkuva (A-lupa). Tämä on tarkoittanut sitä, että opiskelijalle pysyvän oleskeluluvan saaminen on voinut kestää huomattavan kauan, ottaen huomioon, ettei opiskelijan oleskeluluvalla Suomessa oleskelu ole kerryttänyt ollenkaan pysyvään oleskeluluvaan tarvittavaa oleskelua.

Lupatyypin muuttamisesta seuraisi myös, että työnhakulupa voitaisiin myöntää opiskelijoillekin jatkuvana opintojen suorittamisen jälkeen, kuten nyt tehdään tutkijoiden kohdalla. Tämäkin nostaisi todennäköisyyttä saada heidät jäämään maahan ja työelämän palvelukseen. Nämä muutokset asettaisivat perustellusti paineita mm. korkeakouluille ja yrityksille vahvistaa toimenpiteitä ja muuttaa asenteita, jotta opiskelijat saadaan työelämän palvelukseen. Nyt samaan aikaan

korkeakoulut edistävät entistä vahvemmin kytkeä työlämään opintojen aikana, jolloin todennäköisyys maahan jäämiselle kasvaa. Muutos olisi perusteltu siitakin näkökulmasta, että myös tutkijoille myönnetään lupa jatkuvana (A).

Vuonna 2018 tutkinnon suorittaneista kansainvälisistä opiskelijoista oli vuonna 2019 työllistynyt Suomeen 53 %², maasta muuttaneita oli 36 %, työttömiä 4 % ja opiskelijoita 3 %. Työllistymisprosentit sekä kansainvälisten opiskelijoiden määrät vaihtelevat alakohtaisesti; parhaiten työllistytään sosiaali- ja terveystieteiltä (76 %) ja tekniikan aloilta (60 %), heikoiten kansainvälisistä opiskelijoista työllistyvät kasvatusalan (27 %) ja yhteiskuntatieteellisten alojen opiskelijat (39 %) (Lähde: Vipunen).

Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneiden kansainvälisten opiskelijoiden Suomeen työllistymisaste (58 %) vuosi tutkinnon suorittamisen jälkeen on korkeampi kuin yliopistojen ylemmien korkeakoulututkintojen (49%) (Lähde: Vipunen).

Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan elokuun 2021 lopussa kaikkien opiskelijahakemusten käsittelyaika on ollut keskimäärin 18 ja mediaani 12 päivää, kun vuotta aiemmin käsittelyaika oli keskimäärin 73 ja mediaani 15 päivää.

2.1.3 Tutkijat

Tutkijalle myönnetään oleskelulupa tutkija- ja opiskelijalain 6 §:n perusteella tieteellistä tutkimusta varten. Tämän lisäksi ulkomaalaislain 77 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan tietyille tutkijoille voidaan myöntää muu oleskelulupa ansiotyötä varten, jos tarkoituksena on toimia ammattimaisesti tieteiden alalla. Tutkija- ja opiskelijalain mukaisen oleskeluluvan voivat saada vain ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneet. Sen sijaan, jos hakija on suorittanut alemman korkeakoulututkinnon, tekee tieteellistä tutkimusta ja on työsuhteessa tutkimusorganisaatioon, hän voi hakea oleskelulupaa edellä mainitun ulkomaalaislain lainkohdan perusteella. Jos hakijan ja tutkimusorganisaation välillä on muu kuin työsuhte, hän voi hakea oleskelulupaa muulla perusteella (ulkomaalaislain 45 §).

Maahanmuuttoviraston tilastojen (tilastot.migri.fi) mukaan Tilastojen mukaan vuonna 2019 on myönnetty ensimmäisiä lupia tutkimuksen perusteella 1 032 kpl ja vuonna 2020 myönnettiin 776 kpl.

Tutkija- ja opiskelijalain 6 §:n tarkoittamalle tutkijalle myönnetään jatkuva oleskelulupa ja se myönnetään ensimmäisellä hakemisella enintään kahdeksi vuodeksi. Jatko-oleskelulupa myönnetään enintään neljäksi vuodeksi. Käytännössä, kun oleskelulupa sidotaan kulloiseenkin työsuhteeseen tai rahoitukseen, oleskeluluvat ovat tyypillisesti noin vuoden kestoisia. Tutkijan tulee siis vuosittain hakea uutta työtä tai rahoitusta sekä uutta oleskelulupaa. Tämä on monelle tutkijalle hyvin stressaava ja epävarmuutta aiheuttava prosessi. Lupien uusiminen tarkoittaa myös, että hakemusmaksu tulee useasti suoritettavaksi, etenkin myös, jos tutkijan perheenjäseneet hakevat jatko-oleskelulupia samalla tavalla. Myös tohtorintutkintoa Suomessa suorittavat saavat tutkijan oleskeluluvan. Tutkimuksen valmistuttua tutkijat voivat hakea oleskelulupaa

² Aiempien tutkimusten mukaan valmistumisen jälkeen Suomeen jäi 60–70 prosenttia ulkomaalaisista, mikä perustui tietoihin 2011 valmistuneista ja 2014 Suomessa asuneista. V. Kazi, A. Alitolppa-Niitamo, & A. Kaihovaara (Eds.), Kotoutumisen kokonaiskatsaus 2019: tutkimusartikkeleita kotoutumisesta (s. 72), Työ- ja elinkeinoministeriö, TEM oppaat ja muut julkaisut, 2019:10, <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-487-7> ja Do they stay or go? Analysis of international students in Finland, Charles Mathies ja Hannu Karhunen (2020), <https://doi.org/10.1080/14767724.2020.1816926>.

työnhakua ja yrittäjyyttä varten, mutta tutkija voi hakea tätä oleskelulupaa vain kerran ja se myönnetään enintään yhdeksi vuodeksi. Ulkomaalaislain mukaisilla oleskeluluvilla (45 § ja 77 §:n 1 momentin 4 kohta) Suomessa olevat tutkijat eivät voi saada työnhakulupaa. Tutkimussektorilla työsuhteet ovat usein määräaikaista tai tutkimustyötä tehdään apurahoin, jolloin työuralla on tyypillisesti eri mittaisia katkoksia niin suomalaisilla kuin kansainvälisilläkin osaajilla. Jälkimmäisten osalta Suomeen kotoutuminen voi tulla mahdottomaksi, jos tutkija ei voi järjestää Suomessa oleskelua työn ollessa väliaikaisesti katkolla.

2.1.4 Työharjoittelu ja muu harjoittelu

Tutkija- ja opiskelijalain 4 §:n 4 kohdassa määritellään harjoittelija. Sen mukaan harjoittelijalla tarkoitetaan kolmannen maan kansalaista, jolle on myönnetty oikeus päästä osallistumaan Suomessa työsuhteeseen harjoitteluun, jonka tavoitteena on saada tietoa ja kokemusta ammatillisessa toimintaympäristössä. Määritelmä perustuu direktiiviin. Harjoittelija, joka ei täytä mainitun lain harjoittelijan määritelmää, koska harjoittelu ei esimerkiksi tapahdu työsuhteessa, voi kuitenkin saada oleskeluluvan ulkomaalaislain perusteella.

Maahanmuuttovirasto myöntää niille harjoittelijoille, jotka eivät ole tutkija- ja opiskelijalain tarkoittamia harjoittelijoita oleskeluluvan ns. muulla perusteella (ulkomaalaislain 45 §), kun harjoittelu liittyy merkittävästi korkeakouluopintoihin tai on esimerkiksi pakollinen osa opintoja tai on jatke korkeakouluopinnoille, maassa oleskelu on tilapäistä ja toimeentulo on turvattu esimerkiksi apurahalla. Maahanmuuttoviraston toimeentulo-ohjeessa Erasmus+ -harjoittelijoihin sovelletaan poikkeuksellisen samaa tasoa vaadittavan toimeentulon osalta kuin opiskelijoiden kohdalla noudatetaan, eli alemmaa ohjeellista tasoa 560 €/kk.

Suomea Suomessa -ohjelma on tällä hetkellä ainoa Opetushallituksen suoraan kansallisesti hallinnoima harjoitteluohjelma, jonka kautta Suomeen tulee harjoittelijoita. Tulevaisuudessa harjoitteluohjelmien valikoima voi muuttua. Ohjelma on tarkoitettu ulkomaisille suomen kielen yliopisto-opiskelijoille, joille se mahdollistaa käytännön työelämän suomen kielen oppimista harjoittelun avulla. Ohjelman kokonaisvolyymi on vuosittain 25–35 henkilöä, joista kolmannen maan kansalaisia on ollut enintään kymmenen. Vuosina 2019–2021 kolmannen maan kansalaiset, esimerkiksi venäläiset, kiinalaiset, pohjoisamerikkalaiset ja meksikolaiset, eivät ole voineet osallistua tähän ohjelmaan, koska lupakategoriaa apurahalla liikkuville harjoittelijoille ei ole ollut. Opetushallituksen Suomea Suomessa -apuraha on tällä hetkellä 670 €/kk ja harjoittelijat ovat saaneet harjoittelupaikan antaneen työnantajan tarjoaman asunnon harjoittelun ajaksi.

Erasmus+ -ohjelman globaaliin liikkuvuuteen on vuodesta 2018 alkaen sisältynyt opiskelijavaihdon lisäksi korkeakouluopiskelijoiden harjoittelujaksot ulkomailla. Opintoihin liittyvään harjoitteluun voivat lähteä kaikkien alojen perus- ja jatkotutkinto-opiskelijat opintojen aikana tai harjoittelu voidaan suorittaa viimeistään vuoden sisällä valmistumisesta. Apurahan tulee kuitenkin olla myönnetty ennen valmistumista. Erasmus+ ohjelman kautta rahoitetaan sekä Suomesta kumppanimaihin lähteviä että kumppanimaista Suomeen saapuvia harjoitteluja. Harjoittelijavaihdossa noudatetaan seuraavia periaatteita: harjoittelun yhtäjaksoinen kesto on vähintään 2 kk ja enintään 12 kk; harjoittelupaikaksi soveltuvat yritykset sekä useimmat yksityiset ja julkiset organisaatiot mukaan lukien tutkimuslaitokset, korkeakoulut, muut oppilaitokset, säätiöt ja kansalaisjärjestöt; oikeanlaisen harjoittelupaikan hankkiminen on opiskelijan vastuulla mutta korkeakoulu voi auttaa opiskelijaa harjoittelupaikan löytämisessä; saapuvien harjoittelijoiden kohdalla suomalainen korkeakoulu toimii vastaanottavana tahona, järjestää harjoittelun ja maksaa apurahan.

Opetushallitus myöntää Erasmus+ -harjoittelijalle apurahan, joka on rahoituskaudella 2014–2020: 900 €/kk + matkatuki 180 € – 1500 € lähtö- ja kohdepaikkakunnan välisestä etäisyydestä

riippuen (harjoittelut voivat toteutua 05/2023 asti). Rahoituskauden 2021–2027 apurahan suuruus ei ole vielä tiedossa, koska ensimmäinen hakukierros on vasta vuonna 2022. Apuraha tulee edelleen koostumaan kuukausiapurahasta ja matkatuesta ja sen suuruus on todennäköisesti samaa tasoa kuin aiemman.

Erasmus+ -harjoittelu on ollut osa Erasmus+ -globaalia liikkuvuutta vuoden 2018 hakukierrokselta alkaen. Toimintojen käynnistymiseen kuluva aika huomioiden hyvin vähän harjoitteluja ehti toteutua ennen COVID-19-pandemian puhkeamista. Valtaosa Opetushallituksesta haetusta ja myönnetystä tuesta kohdentuu opiskelijavaihtoon harjoittelun sijaan. Korkeakoulut voivat kuitenkin käyttää tukea joustavasti eli opiskelijavaihtoon myönnetyllä tuella on mahdollisuus rahoittaa harjoitteluja. Saapuvien harjoittelijoiden määrä ei ole ollut suuri: vuonna 2020 myönnettiin 258 opiskelijavaihtojaksoa ja 15 harjoittelujaksoa, vuonna 2019 myönnettiin 306 opiskelijavaihtojaksoa ja 9 harjoittelujaksoa ja vuonna 2018 myönnettiin 235 opiskelijavaihtojaksoa ja 9 harjoittelujaksoa.

2.1.5 Vapaaehtoistoimijat

Kun kolmannen maan kansalainen hakee oleskelulupaa Suomeen vapaaehtoistoiminnan perusteella ja kyse on Euroopan solidaarisuusjoukkojen (*European Solidarity Corps, ESC*) tai Euroopan vapaaehtoispalvelun (*European Voluntary Service, EVS*) järjestämästä vapaaehtoistoinnasta, oleskelulupa myönnetään tutkija- ja opiskelijalain 9 §:n perusteella. Oleskelulupa perustuu direktiiviin. Kun kyse on muusta vapaaehtoistoinnasta, kuten vakiintuneesti esimerkiksi Maailmanvaihto ry – ICYE Finlandin ja AIESEC:n vapaaehtoistoinnasta, oleskelulupa myönnetään ulkomaalaislain 45 §:n ns. muulla perusteella. Oleskelulupa perustuu kansalliseen lakiin ja kansalliseen sääntelyn tarpeeseen.

Aikaisemmin eli 1.9.2018 saakka oleskelulupa myönnettiin ulkomaalaislain 77 §:n 1 momentin 3 kohdan muu oleskelulupa ansiotyötä varten -perusteella, mikä oli tuolloin vakiintunut käytäntö. Mainittuna ajankohtana 1.9.2018 ulkomaalaislain 77 §:n muutossäännös tuli voimaan siten, että toimeentulon tulee olla turvattu ansiotyöstä saatavalla tulolla, mistä seurasi, ettei mainittua muu työnteke -perustetta voitu enää soveltaa vapaaehtoistointaan. Samaan aikaan tuli voimaan myös tutkija- ja opiskelijalaki, jossa säädetään ainoastaan direktiivin säätämästä ESC- ja EVS-vapaaehtoistoiminnan perusteella myönnettävästä oleskeluluvasta, joten ainoa vaihtoehto on ollut myöntää oleskelulupa ns. muulla perusteella.

Toiminta näissä vapaaehtoistyötoimintaa järjestävissä järjestöissä on kuitenkin ollut vakiintunut, jolloin olisi perusteltua, että sitä varten olisi olemassa oma kansallinen oleskelulupa, jonka osalta tarkemmin säädettäisiin luvan myöntämisen edellytykset. Tällä hetkellä kriteerit saada muu peruste -oleskelulupa vapaaehtoistointaan on, että vapaaehtoistoiminnan on oltava järjestetty vapaaehtoistyöohjelmaa järjestävän järjestön kautta ja että vapaaehtoistoiminta kestää enintään yhden vuoden. Toimeentulon tulee olla turvattu koko Suomessa olon ajalle, joten hakijan ja vapaaehtoisen välisessä sopimuksessa tulee olla selvitys varoista vapaaehtoistoiminnan ajalle.

2.1.6 Oleskelulupa työloimasopimuksen perusteella

Suomen ja toisen valtion välisen työloimasopimuksen eli niin sanotun working holiday –sopimuksen perusteella myönnetään tällä hetkellä oleskelulupa ulkomaalaislain 77 §:n 1 momentin 11 kohdan perusteella. Kohdan mukaan muu oleskelulupa ansiotyötä varten myönnetään mm. ulkomaalaiselle, joka tekee työn, joka sisältyy valtioiden väliseen sopimukseen. Saman pykälän 3 momentin mukaan ulkomaalaisen toimeentulon on oltava turvattu ansiotyöstä saatavalla tu-

lolla oleskeluluvan voimassaolon ajan. Käytännössä Maahanmuuttovirasto ei kuitenkaan edellytä, että toimeentulo olisi turvattu ansiotyöllä, vaan työlomalaisten osalta sovelletaan ulkomaalaislain 39 §:ää ja tarkemmin Maahanmuuttoviraston ohjeessa määriteltyä tasoa.

Suomella on tällä hetkellä työlomasopimukset Australian ja Uuden-Seelannin kanssa ja molemmissa sopimuksissa todetaan, että matkan pääasiallisena tarkoituksena tulee olla lomailu eikä työnteko. Tämän vuoksi ulkomaalaislain 5 luku eli työntekoa koskeva luku ei ole luontevin paikka työlomasopimuksia koskevalle sääntelylle.

Määrällisesti lupia myönnetään nykytilassa vähän. Maahanmuuttovirastossa ei erikseen kerätä tilastoja työlomasopimusten perusteella myönnettyistä luvista, koska ne tilastoidaan osana harjoittelijoille myönnettyjä lupia. Maahanmuuttoviraston arvion mukaan näitä lupia kuitenkin myönnetään alle 50 vuodessa. Suomi neuvottelee tällä hetkellä kolmen muun valtion (Japani, Etelä-Korea ja Kanada) kanssa samanlaisista järjestelyistä, joten jatkossa tavoitteena on, että määrät lisääntyisivät.

2.1.7 Oleskelulupa työnhakua ja yritystoimintaa varten

Kun opiskelija valmistuu ja kun tutkija suorittaa tutkimustoimintansa loppuun, voidaan hänelle voimassa olevan tutkija- ja opiskelijalain 10 §:n perusteella hakemuksesta myöntää oleskelulupa työnhakua tai yritystoimintaa varten enintään yhdeksi vuodeksi edellisen oleskeluluvan päättymisestä. Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman kirjauksen mukaan oleskeluluvan voimassaoloaika pidennetään kahteen vuoteen ja mahdollistetaan lyhytaikaisen työn vastaanotto.

Oleskelulupa voidaan hakea ja myöntää, jos kolmannen maan kansalaisella ei ole muuta perustetta oleskeluluvan myöntämiselle siinä vaiheessa, kun hän valmistuu tai on suorittanut tutkimuksen loppuun. Voimassa olevan säännöksen mukaan oleskelulupaa tulee hakea edellisen luvan voimassaolon aikana. Jos opiskelija tai tutkija olisikin työllistynyt määräaikaisesti ja hakenut opiskelija tai tutkijalupansa jälkeen oleskelulupaa työnteon perusteella, menettäisi hän mahdollisuutensa hakea työnhakulupaa, kun hän ei ole hakenut työnhakulupaa vielä opiskelija- tai tutkijalupansa voimassaollessa.

2.1.8 Kansainvälistä suojelua, toissijaista suojelua tai tilapäistä suojelua hakeneet ja saaneet sekä karkotuspäätöksen saaneet

Voimassa olevan tutkija- ja opiskelijalain soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu kolmansien maiden kansalaiset ja kansalaisuudettomat henkilöt, jotka hakevat tai saavat kansainvälistä suojelua, toissijaista suojelua tai tilapäistä suojelua direktiivien 2011/95/EU³ ja 2001/55/EY⁴ mukaisesti sekä ne, joiden karkottamista on lykätty tosiseikkoihin perustuvista tai oikeudellisista syistä. Rajauksesta säädetään direktiivin soveltamisalaa koskevassa 2 artiklassa, josta on sellai-

³ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/95/EU, annettu 13 päivänä joulukuuta 2011, vaatimuksista kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelemiseksi kansainvälistä suojelua saaviksi henkilöiksi, pakolaisten ja henkilöiden, jotka voivat saada toissijaista suojelua, yhdenmukaiselle asemalle sekä myönnetyn suojelun sisällölle (uudelleenlaadittu).

⁴ Neuvoston direktiivi 2001/55/EY, annettu 20 päivänä heinäkuuta 2001, vähimmäisvaatimuksista tilapäisen suojelun antamiseksi siirtymään joutuneiden henkilöiden joukkoittaisen maahantulon tilanteissa, ja toimenpiteistä näiden henkilöiden vastaanottamisen ja vastaanottamisesta jäsenvaltioille aiheutuvien rasitusten tasapuolisen jakautumisen edistämiseksi.

senaan säädetty direktiivin täytäntöönpanon seurauksena tutkija- ja opiskelijalain 2 §:ssä. Rajaus merkitsee, että Suomessa tai muussa jäsenvaltiossa kansainvälistä suojelua hakeva tai saanut taikka karkotuspäätöksen saanut kolmannen maan kansalainen ei voi saada direktiivin mukaista oleskelulupaa esimerkiksi opiskelun perusteella. Ennen lain voimaantuloa 1.9.2018, kun opiskelijan oleskelulupaa koskevat säännökset olivat ulkomaalaislaissa, he pystyivät hakemaan opiskelijan oleskelulupaa ja saamaan sen, mikäli he täyttivät oleskeluluvan myöntämisen edellytykset.

Direktiivin soveltamisalaa ei voi muuttaa, mutta direktiivi ei komissiolta saadun tiedon mukaan rajoita jäsenvaltioiden mahdollisuutta säätää kansallisesta oleskeluluvasta. Jäsenvaltioista esim. Saksalla on olemassa kansallinen sääntely tältä osin. Tämä tarkoittaisi, jos kansallinen oleskelulupa voitaisiin myöntää, että siihen ei liittyisi direktiivissä säädettyjä oikeuksia eli esim. opiskelijoiden ja tutkijoiden EU:n sisäistä liikkuvuutta.

2.1.9 Työnteko-oikeus ja sen kesto sekä oikeus harjoittaa elinkeinoa

Opiskelijan työnteko-oikeudesta on säädetty tutkija- ja opiskelijalain 14 §:ssä, jonka mukaan työnteko-oikeus on rajattu keskimäärin 25 tuntiin viikossa silloin kuin oppilaitos järjestää opetusta. Opiskelija voi työskennellä kokoaikaisesti silloin, kun oppilaitoksessa ei järjestetä varsinaista opetusta tai jos työ on tutkintoon sisältyvää työharjoittelua tai opintoihin sisältyvän lopputyön tekemistä ansiotyönä. Ongelmaksi on koettu, että ei ole tarkkaa sääntelyä siitä, millä ajalla työnteon pitää tasoittua 25 tuntiin ja käytännössä on esiintynyt tilanteita, joissa viranomaiset ovat tulkinneet säännöstä eri tavoin. On myös käynyt ilmi, että opiskelijoille itselleen on saattanut olla epäselvää kuinka paljon töitä he voivat tehdä, joka on voinut vaikuttaa heidän mahdollisuuksiinsa vastaanottaa heille tarjottua työtä. Oppilaitoksissa ei myöskään enää ole selvää aikaa, jolloin opetusta ei järjestettäisi, vaan opintoja voi suorittaa myös kesälukukaudella. Tämän vuoksi on koettu epäselväksi mihin ajankohtaan opiskelijan kokoaikainen työ voi sijoittua.

Kansainväliset opiskelijat käyttävät keskimäärin ohjattuun ja omatoimiseen opiskeluun 33 tuntia ja työssäkäyntiin 23,6 tuntia viikossa. Tarkasteltaessa kaikkia opiskelijoita keskimääräinen työssäkäyntiin käytetty aika on 21 tuntia viikossa, eli kansainväliset opiskelijat työskentelevät 2,6 tuntia enemmän kuin keskiarvo. Kansainvälisten opiskelijoiden työssäkäynnin osalta väitteeseen ”ilman työskentelyä ei olisi varaa opiskella” 60 % vastanneista vastasi kuvaa erittäin hyvin tai kuvaa hyvin. Neljännes kansainvälisistä opiskelijoista totesi myös työskentelevänsä tukeakseen taloudellisesti muita. (Eurostudent VII, kv-opiskelijoiden N= 700)

Muiden kuin opiskelijoiden osalta ei tutkija- ja opiskelijalaissa ole sääntelyä työnteko-oikeudesta. Tutkijoiden työnteko-oikeus perustuu tällä hetkellä ulkomaalaislain 78 §:n 3 momentin 1 kohtaan, jonka mukaan työnteko-oikeus on ulkomaalaisella, jolle on myönnetty jatkuva oleskelulupa muulla kuin työnteon perusteella. Työharjoittelijoiden työnteko-oikeudesta ei tällä hetkellä säädetä laissa.

Oikeudesta harjoittaa elinkeinoa ei tällä hetkellä säädetä tutkija- ja opiskelijalaissa eikä ulkomaalaislaissa. Vakiintuneesti on kuitenkin katsottu, että maassa oleskeluluvalla oleskelevat kolmannen maan kansalaiset voivat perustaa myös yrityksen ja harjoittaa elinkeinoa Suomessa.

Opiskelijoiden ja tutkijoiden työnteko-oikeuden alkamisesta ja päättymisestä on säädetty tutkija- ja opiskelijalain 15 §:ssä. Kaikkien tutkija- ja opiskelijalain nojalla myönnettävien lupien osalta sääntelyä ei ole koottu samaan pykälään, vaan työnteko-oikeuteen ja sen kesto on soveltuvin osin sovellettu ulkomaalaislakia tutkija- ja opiskelijalain 3 §:n ja 15 §:n 3 momentin nojalla.

Nykyisen ensimmäisen momentin mukaan kolmannen maan kansalainen, jolla on ollut 6 tai 7 §:n mukainen lupa, ja joka hakee jatkolupaa eri perusteella, saa jatkaa aiemman luvan mukaista työntekoa tai yritystoimintaa taikka aloittaa uuden työn tai yritystoiminnan, jos jatko-oleskelulupahakemus on tehty aiemman oleskeluluvan voimassa ollessa. Tutkijoiden osalta tämä sääntely on päällekkäistä ulkomaalaislain 80 §:n 2 momentin kanssa, mutta opiskelijoiden osalta se tarkoittaa, että heitä ei heidän haettuaan uutta lupaa esimerkiksi työntekoa tai työnhakua varten sido opiskelijan oleskeluluvan tuntirajoitukset, vaan he ovat voineet heti lupaa haettuaan aloittaa kokoaikaisen työn. Säännös on tullut voimaan alun perin 1.2.2006 (34/2006) työnhakuluvasta säättäessä, jolloin ajatus on ollut, että uuden työnteon on saanut aloittaa, jos tutkinnon suorittanut on hakenut oleskelulupaa työntekoa tai työnhakua varten ja jatkolupahakemus on jätetty aiemman luvan voimassa ollessa. Säännös on ollut ulkomaalaislaissa, kunnes se tutkija- ja opiskelijalakeja säädettyä siirrettiin nykyiseen muotoonsa lain 15 §:n 1 momenttiin. Vaikka momentissa ei enää eritellä mitä lupaa opiskelijan tai tutkijan tulee hakea saadakseen heti jatkolupahakemuksen vireille laitettuaan aloittaa rajattoman työnteon, on säännöstä käytännössä tulkittu samalla tavalla kuin ennen sen siirtämistä tutkija- ja opiskelijalakiin. Oikeustila on epäselvä siihen liittyen, mitä kaikkia lupia säännös koskee.

Nykyisen 2 momentin mukaan puolestaan työnhakuluvan perusteella maassa oleskeleva kolmannen maan kansalainen on saanut aloittaa yritystoiminnan tai työnteon heti työpaikan löydettyään. Tämä tarkoittaa käytännössä, että työnhakuluvan nojalla oleskelevalla on rajoittamaton työnteko-oikeus.

Pykälän 3 momentin mukaan haettaessa tutkijan tai työharjoittelijan jatko-oleskelulupaa työntekoa tai yritystoimintaa ei saa jatkaa, jos oleskelulupahakemukseen annetaan kielteinen päätös, johon haetaan muutosta valittamalla. Tämä sääntö poikkeaa kaikista muista oleskeluluvista, joiden osalta työnteko-oikeuden kestosta säädetään ulkomaalaislain 80 §:n 1 ja 2 momenteissa. Kyseisten momenttien mukaan saa kolmannen maan kansalainen jatkaa edellisen luvan mukaista työntekoa, kunnes uuden hakemuksen johdosta on myönnetty oleskelulupa tai kielteinen päätös on tullut lainvoimaiseksi, edellyttäen, että hän on hakenut jatkolupaa edellisen oleskeluluvan voimassa ollessa. Erilainen sääntely ei yhdenvertaisuuden näkökulmasta ole perusteltua ja se koetaan Maahanmuuttoviraston asiakasneuvonnassa hankalaksi.

2.2 Korkeakoulujen tutkinnot ja niiden tavoitteelliset suoritusajat

Yliopistoissa voidaan suorittaa alempia (kandidaatintutkinto, I sykli) ja ylempiä (maisterintutkinto, II sykli) korkeakoulututkintoja sekä tieteellisiä, taiteellisia ja ammatillisia jatkotutkintoja (tohtorintutkinto). Ylempi korkeakoulututkinto suoritetaan alemman korkeakoulututkinnon tai sitä vastaavan koulutuksen jälkeen. Yliopistossa suoritettavien tutkintojen tavoitteelliset suoritusajat ovat seuraavat:

- Alempi (kandidaatin) korkeakoulututkinto: kolme lukuvuotta
- Ylempi (maisterin) korkeakoulututkinto: kaksi lukuvuotta

Ammattikorkeakoulussa voi suorittaa ammattikorkeakoulututkintoja (korkeakoulututkinto, I sykli) ja ylempiä ammattikorkeakoulututkintoja (II sykli). Ammattikorkeakoulututkinnon tavoitteellinen suoritus aika on tutkinnon laajuudesta riippuen:

- Ammattikorkeakoulututkinnon suoritus aika on 210 opintopisteen laajuisessa tutkinnossa 3,5 vuotta
- 240 opintopisteen tutkinnossa 4 vuotta
- 270 opintopisteen tutkinnossa 4,5 vuotta

– Ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon suoritus aika on tutkinnon laajuudesta (60–90 op) 2–3 vuotta

Kansainväliset tutkinto-opiskelijat suorittivat Suomessa vuonna 2019 noin 4 960 korkeakoulututkintoa, joista noin 450 oli tohtorintutkintoja. Yhteensä 73,5 % vuonna 2019 Suomen korkeakoulussa opiskelevista ulkomaalaisista tutkintoon johtavan koulutuksen opiskelijoista tuli EU/ETA-alueen ulkopuolelta, eniten Vietnamista (2 200 opiskelijaa), Venäjältä (1 941) ja Kiinasta (1 791). Yhteensä vuonna 2019 suomalaisissa korkeakouluissa opiskeli noin 20 000 kansainvälistä korkeakouluopiskelijaa. Miehiä kansainvälisistä tutkinto-opiskelijoista oli 11 000 ja naisia 8 900. Eniten kansainvälisiä korkeakouluopiskelijoita opiskeli ammattikorkeakouluissa ammattikorkeakoulututkintoa (42 %) ja yliopistoissa ylempää korkeakoulututkintoa (28,5 %), tohtorintutkintoon johtavassa koulutuksessa opiskeli 20 % kaikista kansainvälisistä opiskelijoista. Loput kansainvälisistä opiskelijoista opiskeli ylempää ammattikorkeakoulututkintoa (4 %) ja yliopistojen alempaa korkeakoulututkintoa (4,3 %) (Lähde: Vipunen).

Tavoitteellisista suoritusajoista säädetään yliopistolain (558/2009) 40 §:ssä. Ammattikorkeakoululain (932/2014) 30 §:ssä säädetään, että suoritusajasta määrätään ammattikorkeakoulun tutkintosäännössä ja opetussuunnitelmassa. Maanpuolustuskorkeakoulusta annetun lain (1121/2008) 25 §:ssä säädetään, että suoritus aika määritellään opetussuunnitelmassa. Poliisi-ammattikorkeakoulusta annetun lain (1164/2013) 15 §:ssä säädetään, että suoritusajasta säädetään valtioneuvoston asetuksella Poliisi ammattikorkeakoulusta (282/2014, 10 §) ja sen nojalla Poliisi ammattikorkeakoulun tutkintosäännössä.

2.3 Muut opinnot ja niiden tavoitteelliset suoritusajat

Ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) mukaisia tutkintoja ovat ammatilliset perustutkinnot, ammattitutkinnot ja erikoisammattitutkinnot. Amatillisten tutkintojen suorittamiselle ei ole säädetty tavoitteellista suorittamisaikaa. Koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma, johon kirjataan yksilölliset osaamisen tunnistamista, tunnustamista, hankkimista, kehittymistä ja osoittamista sekä ohjaus- ja tukitoimia koskevat tiedot. Tämän suunnitelman perusteella määräytyy myös opintojen tavoitteellinen suoritus aika. Koulutuksen järjestäjä laatii ja päivittää henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman yhdessä opiskelijan kanssa. Suunnitelma laaditaan vasta kun henkilö on hyväksytty opiskelijaksi, ei vielä hakeutumisvaiheessa. Amatilliseen koulutuksesta annetussa laissa säädetään myös ammatilliseen koulutukseen valmentavasta koulutuksesta (VALMA). Amatilliseen koulutukseen valmentava koulutus tulee suorittaa yhdessä vuodessa, jollei koulutuksen järjestäjä myönnä opiskelijalle sairauden tai muun erityisen syyn vuoksi suoritus aikaan pidennystä.

Lukiolain (714/2018) mukaan lukiokoulutus muodostaa oppimäärän, jonka tavoitteellinen suorittamisaika on kolme vuotta. Lukiolaissa säädetään myös maahanmuuttajille ja vieraskieliselle tarkoitettu lukiokoulutukseen valmistavasta koulutuksesta (LUVA). Lukiolain mukaan opiskelijalla on oikeus suorittaa lukiokoulutuksen oppimäärä enintään neljässä vuodessa ja lukio koulutukseen valmistavan koulutuksen oppimäärä enintään yhdessä vuodessa, jollei koulutuksen järjestäjä myönnä opiskelijalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisäaikaa opintojen loppuun saattamiseen.

VALMA- ja LUVA-koulutukset yhdistyvät 1.8.2022 lukien uuteen tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen, josta säädetään tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetussa laissa (1215/2020). Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen tavoitteena on antaa opiskelijalle valmiuksia hakeutua lukiokoulutukseen tai ammatilliseen tutkintokoulutukseen.

seen. Tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen suoritus aika on enintään yksi vuosi. Koulutuksen järjestäjä voi myöntää opiskelijalle sairauden, vamman tai muun erityisen syyn vuoksi lisäaika opintojen loppuun saattamiseen.

2.4 Tutkinnon ja opintojen suorittamisen etenemisen seuranta

Korkeakoulujen valtakunnallinen tietovaranto VIRT A-opintotietopalvelu sisältää tiedot Suomessa opiskelevien korkeakouluopiskelijoiden opiskelu-oikeuksista, tutkinnoista, opintosuorituksista ja niiden arvioinneista, lukukausi-ilmoittautumisista sekä kansainvälisistä liikkuvuusjaksoista. VIRT A-opintotietopalvelu kokoaa yhteen korkeakoulujen opiskelijarekistereistä koostuvat tiedot ajantasaisesti ja yhteismitallisesti. VIRT A-tietovaranto toimii korkeakoulujen tutkinto- ja opintosuoritusten osalta kansallisen opintosuoritus- ja tutkintotietojen KOSKI-luovutuspalvelun tietolähteenä, mistä eri tietovarannoissa olevat opintosuoritus- ja tutkintotiedot eri koulutusasteilta ovat viranomaisen käytettävissä. Tämä mahdollistaa kansainvälisten tutkinto-opiskelijoiden opintojen edistymisen seurannan jatkuvasti. Maahanmuuttovirasto saa tietoja opintojen etenemisestä rekisteriyhteyden perusteella.

Opetuksen ja koulutuksen valtakunnallinen tietovaranto (KOSKI-tietovaranto) sisältää tiedot lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa tarkoitettujen koulutusten opiskelu-oikeuksista ja tutkinnoista sekä opintosuorituksista ja niiden arvioinnista.

3 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on toteuttaa ja panna täytäntöön pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman kirjaukset kolmannen maan kansalaiselle opiskelua varten myönnettävän oleskeluluvan sekä opiskelijalle ja tutkijalle työnhakua varten myönnettävän oleskeluluvan osalta.

Kun kolmannen maan kansalainen hakee ensimmäistä oleskelulupaa opiskelun perusteella, olisi hakemuksen perusteella myönnetty oleskelulupa hänen ainoa oleskelulupansa, koska sen voimassaolon aikana hän suorittaisi opintonsa loppuun saakka. Tavoitteena on siten mahdollistaa opiskelijan keskittyminen opintoihinsa alusta loppuun ilman velvollisuutta opintojen suorittamisen aikana hakea jatko-oleskelulupaa.

Esityksen toinen hallitusohjelmaan perustuva tavoite on, että opiskelija, joka on valmistunut, tai tutkija, joka on suorittanut tutkimuksensa loppuun, voisi hakea uutta oleskelulupaa työnhakua ja yrittäjyyttä varten kahdeksi vuodeksi. Tavoitteena on, että valmistunut opiskelija ja tutkimustoiminnan loppuun suorittanut tutkija saisivat toimeentulon riittäessä riittävän pitkän ajan etsiä uuden perusteen oleskelun jatkamiselleen ja Suomeen jäämiselleen, jos heillä ei ole työtä tai muuta perustetta oleskeluluvalla siinä vaiheessa, kun oleskeluluvan voimassaolo päättyy. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni koulutettu ja osaava maahanmuuttaja jäisi ja kotoutuisi maahan osaksi suomalaista yhteiskuntaa, ja tällaisen jatko-oleskeluluvan myöntäminen aiemman vuoden sijasta kahdeksi vuodeksi on omiaan mahdollistamaan heidän edellytyksiään jäädä maahan.

Esityksen tavoitteena on lisäksi tehdä lakiin (719/2018) tarkentavaa sääntelyä ja siirtää sääntelyä ulkomaalaislaista siihen. Tavoitteena on keskittää saman tyyppisiä oleskelulupia koskeva sääntely yhteen lakiin, jolloin lain soveltaminen olisi selkeämpää hakijoille, viranomaisille ja muille tahoille.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Kolmansien maiden kansalaisten opiskelijoiden osalta esityksen keskeisenä ehdotuksena on, että oleskelulupa myönnetään koko tutkinnon tai opintojen suorittamisen keston ajaksi yhdellä hakemiskerralla. Keskeinen ehdotus tämän hallitusohjelmakirjauksen tavoitteen täyttämiseksi on lisäksi, että hakijalta vaadittaisiin hakemuksen yhteydessä selvitys turvatusta toimeentulosta ainoastaan ensimmäisen vuoden osalta. Opiskelijalla tulisi kuitenkin olla turvattu toimeentulo koko opintojen keston ajan. Toimeentuloedellytyksen täyttämistä, kuten myös opintojen suorittamisen etenemistä, valvottaisiin opintojen aikana.

Korkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden osalta ehdotetaan, että oleskeluluvan laji muutettaisiin jatkuvaksi (A). Muilla opiskelijoilla luvan laji ehdotetaan säilytettävän tilapäisenä (B). Ehdotuksella tavoitellaan, että entistä useammalla korkeakouluopiskelijalla olisi paremmat edellytykset jäädä maahan pysyvästi. Jatkuvalla luvan lajilla on merkitystä pysyvää oleskelulupaa myönnettäessä. Ehdotus merkitsisi, että korkeakouluopiskelijoille tulisi mahdollisuus saada pysyvä oleskelulupa opintojen suorittamisen perusteella. Esitykseen sisältyy sen vuoksi ehdotus, että pysyvän oleskeluluvan myöntämisen edellytysten tulisi täyttyä ulkomaalaislain 56 §:ssä säädetyllä tavalla, minkä lisäksi edellytettäisiin, että tutkinto olisi suoritettu ja olisi edellytykset saada uusi jatkuva oleskelulupa muulla kuin opiskelun perusteella.

Esityksessä ehdotetaan hallitusohjelmakirjaukseen perustuen, että kolmannen maan kansalaiselle, joka on suorittanut opinnot tai tutkimuksen loppuun, myönnettäisiin oleskelulupa työnhakua ja yritystoiminnan aloittamista varten kahdeksi vuodeksi. Tämä oleskelulupa myönnetään, jos hakijalla ei olisi työpaikkaa tai muuta perustetta, jolla oleskelulupa maassa oleskelun jatkamiselle opintojen tai tutkimustoiminnan jälkeen voitaisiin muutoin myöntää. Kyseessä olisi oleskeluluvan voimassaoloajan pidentäminen yhdestä vuodesta kahteen vuoteen. Ehdotus sisältäisi, että oleskelulupaa voisi hakea viiden vuoden kuluessa tutkinnon suorittamisen tai tutkimustoiminnan loppuunsaattamisen jälkeen, jolloin se ei enää olisi sidottu edellisen oleskeluluvan voimassaolon päättymiseen. Lisäksi kahden vuoden enimmäiskeston voisi käyttää enintään kolmessa erässä, jossa kukin erä on vähintään kuuden kuukauden pituinen jakso.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi, että tutkija- ja opiskelijalakiin keskitetään saman tyyppisiä oleskelulupia koskeva sääntely ja säädetään niin sanotuista kansallisista oleskeluluvista. Näin tehden ja kun soveltamisalaan ehdotetaan muutosta, kansainvälisen suojelun taustaiset ja karkotuspäätöksen saaneet voisivat myös hakea oleskelulupia, kun se ei voimassa olevan lain nojalla ole tällä hetkellä mahdollista.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Perus- ja ihmisoikeusvaikutukset

Esityksen tarkoituksena on edistää hallittua maahanmuuttoa perusoikeuksia kunnioittaen sekä ottaen huomioon Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset.

Esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla toteutetaan yhdenvertaista kohtelua, yksityiselämän, henkilötietojen ja perhe-elämän suojaa ja oikeutta työhön. Sääntelyn ja säännöskohtaisten perustelujen esitetään olevan tarkkarajaista ja täsmällistä, jolloin mahdollisimman hyvin vaikutetaan lain soveltamisalaan kuuluvien kolmannen maan kansalaisten oikeuksien toteutumiseen. Vaikutuksia kuvataan tarkemmin jäljempänä tässä esityksessä.

4.2.2 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Esitys perustuu pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelmaan Osallistava ja osaava Suomi. Sen mukaan Suomi tarvitsee aktiivista työperäistä maahanmuuttoa. Hallituksen tavoitteena on lisätä osajien työperäistä maahanmuuttoa. Työperäisen maahanmuuton painopisteeksi asetetaan työvoimapulasta kärsivät alat sekä TKI-toiminnan kärki- ja kasvualojen kannalta olennaiset erityisosaajat, opiskelijat ja tutkijat.

Ilman maahanmuuttoa Suomen työikäinen väestö vähenee kymmenillä tuhansilla vuodessa. Osaajapula on muodostumassa kasvun esteeksi. Tutkimuksen mukaan maahanmuuton julkistaloudelliset vaikutukset riippuvat pitkälti maahanmuuttajien pitkällä aikavälillä realisoituneesta työllisyyskehityksestä. Työ- ja opiskeluperäiset maahanmuuttajat todennäköisesti parantavat julkisen talouden tasapainoa kuin heikentävät sitä.⁵

Esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla osaltaan vastataan asetettuihin tavoitteisiin siten, että osajien, nimenomaisesti opiskelijoiden ja tutkijoiden, maahantulosääntelyä muutetaan tavalla, että se vahvistaa maahanmuuton veto- ja pitovoimaa luomalla sille paremmat edellytykset. Ehdotukset eivät kuitenkaan suoraan vaikuta siihen, kuinka moni opiskelija tai tutkija tulee maahan ja jää tänne. Kuten muualla tässä esityksessä on todettu, veto- ja pitovoimaan vaikuttavat monet tekijät, eikä oleskelulupajärjestelmä ole siinä yksin ratkaiseva, mutta kuitenkin tärkeä tekijä.

Yhteiskunnan on muullakin tavoin oltava niin houkutteleva, että esimerkiksi huippuosaaja valitsee nimenomaan Suomen eikä kilpailijamaata. Jäljempänä kohdassa 5.2.1 voidaan havaita kansainvälisestä kontekstista, ettei kovinkaan moni unionin jäsenvaltio myönnä opiskelijalle oleskelulupaa pidemmälle kuin vuoden tai kahden vuoden ajalle. Suomi tulisi näin ollen erottumaan kansainvälisesti myönteisesti ja oleskeluluvan pitkän voimassaoloajan voisi ajatella toimivan vetovoimatekijänä, kun kolmannen maan kansalainen harkitsee hakeutumista opiskelemaan ulkomaille, edellyttäen että myös oppilaitos ja Suomi ovat riittävän houkuttelevia kohteita hakea. Muutoksella myös vahvistetaan opiskelijan sitoutumista ja jäämistä Suomeen. Tätä vahvistaisi pidemmän oleskelun mahdollistama siteiden syntyminen Suomeen ja paremmat mahdollisuudet suomen kielen ja kulttuurin oppimiseen. Lisäksi tietotaito toimimisesta suomalaisilla työmarkkinoilla toimimisesta kehittyisi paremmin. Pidempi oleskeluluvan voimassaoloaika todennäköisemmin motivoisi opiskelijoita pysyvämpään oleskeluun ja integroitumiseen Suomessa, kun mahdollisuus pitkään oleskeluun olisi tiedossa jo Suomeen saavuttaessa.

4.2.3 Taloudelliset vaikutukset

4.2.3.1 Taloudelliset vaikutukset valtion kannalta

Muutoksella on jonkin verran taloudellisia vaikutuksia, jotka syntyvät pääasiassa ohjelmistokehittelytarpeesta Maahanmuuttoviraston ylläpitämään ulkomaalaisrekisteriin (UMA). Rekisteriin on luotava uusia ja muutettuja oleskelulupia varten uudet perusteet. Tämä on tärkeää tilastoinnin ja hakemusten käsittelytyön selkeyden vuoksi. Myös hakulomakkeet vaativat kehittämistä. Muutokset tulevat vaatimaan henkilöstöresurssia koulutuksen muodossa ja soveltamisohjeet ja viestintämateriaali tulee päivittää vastaamaan uusia lupatyyppejä.

⁵ Esimerkiksi Mauri Kotamäki, Maahanmuutto – uhka vai mahdollisuus Väestöliiton väestöpoliittisessa raportissa 2020 [Kestävän väestönkehityksen Suomi \(vaestoliitto.fi\)](https://www.vastoliitto.fi/).

Maahanmuuttoviraston lakimuutoksista johtuvan digikehityksen (uudet hakuperusteet ja muu UMA-EnterFinland -kehitys olemassa oleviin oleskelulupatyyppeihin) kustannusarvio on vuosina 2021-2022 yhteensä 347 100 euroa. Kustannusarvion edellyttämä rahoitus sisältyy eduskunnan 23.6.2021 hyväksymään vuoden 2021 III lisätalousarvioon (HE 95/2021 vp.). EU:n elpymis- ja palautumistukivälineessä (RRF) on osana Suomen kestävä kasvun ohjelmaa haettu rahoitusta lupaprosessien digitalisointiin. Kyseisessä vuoden 2021 III lisätalousarviossa RRF:n ensivaiheen rahoitusta 2 milj. euroa on kohdennettu Maahanmuuttovirastolle eri kohteisiin, joilla myös tämän esityksen järjestelmäkehitys toteutetaan.

Edellä mainittu rahoitus ei sisällä jälkivalvontaa. Jälkivalvontaa suoritettaisiin pääasiassa aikaisintaan vuoden kuluttua lain voimaantulon jälkeen, jolloin vuoden 2022 aikana on aikaa kehittää tekniikka sitä varten. Jälkivalvonnassa hyödynnettäisiin automaatiokehitystä ja manuaalista tarkistamista. Jälkivalvonnalla ei siten ole tässä esityksessä taloudellisia vaikutuksia. Maahanmuuttoviraston on tarkoitus tehdä jälkivalvontaa koskeva kehitystyö AMIF-rahoituksella, jota koskeva haku käynnistyy vuoden 2022 alkupuolella. Maahanmuuttoviraston mukaan jälkivalvonnan automatisoinnin kustannusarvio vuonna 2022 on 160 200 euroa. Jos automaatiota ei kehitetä tehokkaan jälkivalvonnan tueksi tai jos AMIF-rahoitusta jälkivalvonnan kehittämiseksi ei saada, manuaalisen työn ja htv:n tarve kasvaa.

Maahanmuuttovirastossa opiskelijan opiskelulupien käsittelyyn oli kohdennettuna vuonna 2020 yhteensä 18,5 htv:ta. Näistä kohdistui opiskelijoiden jatko-oleskelulupahakemusten käsittelyyn arviolta 8 htv:ta, joiden htv-kustannukset olivat yhteensä 480 000 euroa vuodessa. Tätä esitystä koskevien lakimuutosten jälkeen jatko-oleskelulupaharkintaa tehdään edelleen tietyissä tilanteissa kohdassa 4.2.4.2 kuvatun mukaisesti ja arvio on, että niiden tekemiseen on varattava vähintään 1 htv eli 60 000 euroa vuodessa.

Jälkivalvonnan henkilötyövuosikustannukset Maahanmuuttovirastossa ovat vuodessa 60 000 euroa/htv. Koska tehokkaan jälkivalvonnan osalta on tunnistettu vähintään kolmen käsittelijätason ja vähintään kahden esittelijätason htv-tarpeet, htv-kokonaiskustannus jälkivalvontaan olisi 300 000 euroa/vuosi. Maahanmuuttoviraston mukaan yksi apulaistarkastaja pystyy käsittelemään noin 40 hakemusta kuukaudessa eli 400 hakemusta vuodessa (laskenta 10 kuukauden mukaan), johon sisältyy seulontatyö. Ylitarkastaja tekee siitä seuraavan oleskeluluvan peruuttamista koskevan harkinnan ja päätöksen. Ylitarkastaja esittelee noin 300 päätöstä vuodessa. Tämä htv-resurssi tarvitaan automaation hyödyntämisestä huolimatta, sillä automaation antamat herätteet tarkistetaan manuaalisesti. Vasta käytännön kokemus lain voimaan tultua tulee osoittamaan, onko resurssi riittävä, koska vastaavanlaista seuranta opiskelijan oleskelulupiin ei ole aiemmin tehty.

Kuten edellä on todettu, jälkivalvonnan suorittamiseen tarvitaan pysyvästi vähintään kolmen käsittelijätason ja vähintään kahden esittelijätason htv-resurssi. Kun otetaan huomioon jatko-oleskelulupiin ja jälkivalvontaan liittyvät resurssitarpeet Maahanmuuttovirastossa, tältä osin tulisi arviolta 2 htv:n säästöpotentiaali eli 120 000 euroa vuodessa. Jälkivalvontaa koskeva htv-valmistelu tapahtuisi valtion talousarvioon liittyvänä valmisteluna julkisen talouden suunnitelman (JTS) 2023–2026 valmistelun yhteydessä.

Tämän esityksen kohdassa 9 esitetään lisäksi, että toimeentuloedellytyksen täyttämistä ja siihen mahdollisesti liittyviä ilmiöitä ehdotetaan seurattavan lain voimaantulon jälkeen viiden vuoden ajan. Jos tällöin havaitaan, että valvonta ei ole riittävän tehokasta, asiaan voidaan puuttua lainsäädäntöä muuttamalla tai muilla toimenpiteillä.

Kun opiskelijoille myönnetään oleskelulupia, jotka ovat voimassa aikaisempaa kauemmin, eikä lähtökohtaisesti tarvetta jatko-oleskelulupahakemuksen tekemiselle tule, on tällä muutoksella

Maahanmuuttoviraston maksutuloja vähentävä vaikutus. Täysin kokonaan jatko-oleskelulupahakemukset eivät poistu käytöstä, sillä tulee olemaan tilanteita, joissa jatko-oleskelulupaa opiskelun perusteella edelleen haetaan ja näitä tilanteita kuvataan tarkemmin kohdassa 4.2.4.2. Lisäksi lain voimaantulon hetkellä maassa oleskelee oleskeluluvan haltijoita, jotka tulevat hakemaan viimeistään oleskelulupansa voimassaolon päättyessä jatko-oleskelulupaa uuden lain perusteella. Esimerkiksi Maahanmuuttoviraston tilastosivujen (tilastot.migri.fi) mukaan vuoden aikana huhtikuun alusta 2019 eteenpäin myönnettiin 5 248 oleskelulupaa, kun vastaavasti vuoden aikana huhtikuusta 2020 eteenpäin myönnettiin 3 886 oleskelulupaa. Ottaen huomioon COVID-19 –tilanteen vaikutus hakemusmääriin vuonna 2020, hakemusmäärien odotetaan kasvavan jälleen, jolloin vuoden aikana huhtikuusta 2021 lain tavoiteltuun voimaantuloon 1.4.2022 päätösmäärä olisi vähintään samaa tasoa kuin vuonna 2019 tai enemmän. Kun oleskelulupa myönnetään ennen lainmuutosten voimaantulon enintään kahdeksi vuodeksi, tarve jatko-oleskeluluvan hakemiselle säilyy lain voimaantulon jälkeen edelleen vahvimmin ainakin vuoden ajan. Näin ollen muutos ei tule näkymään jatko-oleskelulupahakemusten määrässä vielä vuonna 2022, vaan aikaisintaan vuonna 2023, jolloin tulee kuluneeksi vuosi lainmuutoksen voimaantulosta ja olisi niin sanottu normaali jatko-oleskeluluvan hakemisen aika.

Käytännössä Maahanmuuttovirasto tulee vuodesta 2023 alkaen saamaan vähemmän hakemusmaksutuloja jatko-oleskelulupaa koskevista hakemuksista. Voimassa olevan sisäministeriön asetuksen Maahanmuuttoviraston suoritteiden maksullisuudesta (1124/2020) mukaan opiskelua koskevan hakemuksen hinta on omakustannusarvoa alempi. Uuden määräaikaisen oleskelulupahakemuksen hinta (jatkolupa) on 250 euroa ja sähköisen hakemuksen 180 euroa. Vertailun vuoksi, ensimmäisen hakemuksen hinta on 450 euroa ja sähköisen hakemuksen 350 euroa. Kun vuonna 2019 tehtiin noin 5 000 jatko-oleskelulupahakemusta opiskelun perusteella ja jos nämä kaikki hakemukset jäisivät pois, olisi maksutulojen menetys tällä hakemusmäärällä laskettuna 900 000 – 1 250 000 euroa vuodessa ja htv-määrällä mitattuna 15-21 htv:a. Kuten edellä on todettu, kaikki jatko-oleskelulupahakemukset eivät jää pois, mutta niiden määrä vähenee jatkossa.

Maksutulojen menetyksen suuruuteen ja htv-vaikutukseen voidaan jossain määrin vaikuttaa mainitulla asetuksella, jossa säädetään ensimmäisten ja uusien (jatkolupa) oleskelulupahakemusten suoritteiden hinnat ja sitä kautta saatava lupatuottokertymä. Asetus valmistellaan sisäministeriön maahanmuutto-osastolla. Lisäksi asetusta valmistellaan Maahanmuuttoviraston maksullisten suoritteiden puitesopimuksen ohjausryhmässä, jossa on edustajat valtiovarainministeriöstä, ulkoministeriöstä ja työ- ja elinkeinoministeriöstä, Maahanmuuttovirastosta sekä sisäministeriön hallinto- ja kehittämisosastolta. Uusi maksuasetus tulee voimaan kunkin vuoden alusta ja siihen tehtävät muutokset siinä vaiheessa kesken vuotta, kun lainsäädäntömuutoksia oleskelulupiin liittyen tulee voimaan. Maksuasetusta muutettaessa tulee huomioida lupatoiminnan maksujen kustannusvastaavuus. Tämän ehdotuksen kannalta on keskeistä, että maksuasetusta muutetaan siten, että sen muutokset tulevat voimaan samanaikaisesti tämän esityksen lakiehdotusten kanssa. Valtion maksuperustelain (150/1992) 6 §:n 1 momentin mukaan julkisoikeudellisesta suoritteesta valtiolle perittävän maksun suuruuden tulee vastata suoritteen tuottamisesta valtiolle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää (omakustannusarvo). Saman lainkohdan 3 momentissa säädetään, milloin maksu voidaan määrätä perittäväksi yleisesti suoritteen omakustannusarvoa alempana tai jättää kokonaan perimättä. Lisäksi lainkohdan 5 momentin mukaan suoritetta tuottavan viranomaisen asiana on huolehtia siitä, ettei suoritteen tuottamisesta aiheudu enempää kustannuksia kuin, mitä suoritteen tarkoituksenmukainen laatutaso edellyttää.

4.2.3.2 Vaikutukset erityisesti sosiaaliturvaan, toimeentulotukeen ja terveydenhuoltoon

Oleskeluluvan lajin muuttaminen korkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden kohdalla ei aiheuttaisi huomattavia vaikutuksia heidän oikeuksiinsa sosiaaliturvan, toimeentulotukien taikka terveydenhuollon osalta.

Opiskelijoille ensisijaisesti myönnettävä etuus on opintotuki. Korkeakouluopiskelijat eivät jatkossakaan saisi opintotukea pelkästään oleskeluluvan lajin muutoksen takia. Tämä perustuu opintotukilain (65/1994) 1 §:n 3 momenttiin, jonka mukaan ulkomaalaiselle, joka asuu Suomessa vakinaisesti ja jonka maassa oleskelun peruste on muu kuin opiskelu, voidaan myöntää opintotukea, jos hänelle on myönnetty ulkomaalaislaissa tarkoitettu jatkuva (A) tai pysyvä (P) oleskelulupa taikka pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa (P-EU).

Kansaneläkelaitoksen (Kela) mukaan Suomessa oleskelee tälläkin hetkellä opiskelijoita, joilla on esimerkiksi työnteon perusteella myönnetty jatkuva oleskelulupa, mutta maassaolon pääperuste on opiskelu, eikä heille myönnetä opintotukea. Opintotukien hylkäämispäätökset ovat py-syneet myös muutoksenhakulautakunnassa.

Ehdotetulla oleskeluluvan lajin muutoksella voi arvioida olevan vähäinen vaikutus muihin sosiaaliturvaetuksiin. Kolmannen maan kansalaisten opiskelijoiden oikeus sosiaaliturvaetuuteen arvioidaan asumisperusteisesta sosiaaliturvasta rajat ylittävissä tilanteissa annetun lain (16/2019) työskentelyä tai asumista koskevien edellytysten sekä etuuden saamista koskevien edellytysten perusteella. Kela arvioi etuuden saamisen muiden edellytysten lisäksi, asuuko opiskelija vakinaisesti Suomessa. Jos opiskelija työskentelee, voi oikeus sosiaaliturvaetuuteen tulla kyseeseen työskentelyn perusteella.

Kolmannen maan kansalaisen opiskelijan kohdalla vakinaista asumista Suomessa arvioidaan kotikuntalain 4 §:n perusteella. Kela tekee itsenäisen kokonaisharkinnan opiskelijan olosuhteista sekä niiden merkityksestä asumisen vakinaisuuden kannalta. Oleskeluluvan laji voidaan ottaa huomioon osana kokonaisharkintaa. Opiskelijan oleskeluluvan edellytyksenä on jatkossakin voimassa oleva sairausvakuutus, mikä vähentää sairausvakuutuslain mukaisia korvauksia.

Opiskelijan, joka oleskelee Suomessa yksinomaan opintojen suorittamista varten, ei katsota asuvan Suomessa sovellettaessa äitiysavustuslakia (477/1993), yleisestä asumistuesta annettua lakia (938/2014) ja elatustukilakia (580/2008). Esimerkiksi yleinen asumistuki ei siten tule kyseeseen, ellei opiskelijalla ole opintojen lisäksi muita siteitä Suomeen. Esitetyllä lupalajin muutoksella ei ole tältä osin vaikutusta.

Toimeentulotuen avulla turvataan vähintään perustuslain 19 §:n tarkoittama välttämätön toimeentulo. Toimeentulotuki on viimesijainen sosiaalihuoltoon kuuluva harkinnanvarainen tukimuoto. Toimeentulotukilain (1412/1997) mukaan jokaisella on oikeus saada toimeentulotukea, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa ansiotyöllään, yrittäjätoiminnallaan, toimeentuloa turvaavien muiden etuuksien avulla, muista tuloistaan tai varoistaan, häneen nähden elatusvelvollisen henkilön huolenpidolla tai muulla tavalla. Kaikki muut varat ja etuudet ovat toimeentulotukeen nähden ensisijaisia. Toimeentulotuki myönnetään etukäteen pääsääntöisesti kuukaudeksi kerrallaan ja jokaisessa tuen hakemistilanteessa arvioidaan erikseen, onko henkilöllä oikeus tukeen. Toimeentulotuki jakautuu Kelan myöntämään perustoimeentulotukeen ja kuntien myöntämään täydentävään ja ehkäisevään toimeentulotukeen. Toimeentulotukilakia sovelletaan maassa vakinaisesti oleskeleviin. Tilapäisestikin maassa oleskelevalle on turvattava välttämätön toimeentulo ja huolenpito, jos henkilö on tuen tarpeessa eikä muita tukimuotoja ole.

Myönteisen jatko-oleskelulupapäätöksen esteenä on ulkomaalaislain 39 §:n 3 momentin mukaan muu kuin tilapäinen turvautuminen toimeentulotukeen. Toimeentulotukeen turvautuminen on todennäköisempää, mitä pidemmästä oleskelusta on kyse. Kela ei nykyisellään kykene suoraan tuottamaan tilastotietoa oleskeluluvan perusteella myönnetystä perustoimeentulotuesta, joten tietoa tuen käytön nyky määrästä ei ole tiedossa.

Lupalajin muutoksesta ei juurikaan aiheutuisi muutoksia opiskelijoiden terveydenhuoltoon. Kela järjestää ja Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö YTHS tuottaa korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollon. Korkeakouluopiskelija ja ammattikorkeakouluopiskelija ovat oikeutettuja opiskeluterveydenhuoltoon, eikä opiskelijan oleskeluluvan lajilla ole vaikutusta tähän. Opiskelijoiden maksama terveydenhoitomaksu määritetään vuosittain ja se maksetaan lukukausittain Kelalle. Muita maksuja, kuten käyntimaksuja, ei peritä korkeakouluopiskelijoilta. Vaikka opiskelija on YTHS:n palvelujen piirissä, voi hänelle silti tulla päivystyspalvelujen tarvetta. Opiskelija saa käyttää myös muuta julkista terveydenhuoltoa. Opiskeluterveydenhuollon palvelut eivät kata kaikkia terveydenhuoltojärjestelmän palveluita. Saadakse muuta julkista terveydenhuoltoa, tulee opiskelijalla olla kotikunta tai hoito-oikeustodistus. Kolmannen maan kansalaisen korkeakoulututkintoa suorittavan opiskelijan oleskeluluvan lajin muuttamisen arvioidaan helpottavan kotikunnan saamista jonkin verran, joten vastaava vaikutus on myös opiskelijan oikeuteen julkiseen terveydenhoitoon. Opiskelijat eivät kuitenkaan käytä merkittävästi julkisen terveydenhuollon palveluita. Joka tapauksessa voitaneen arvioida, että esityksen myötä oleskeluluvan saavien ja siten erilaisiin etuuksiin ja palveluihin oikeutettujen henkilöiden määrän muutos on nykytilaan nähden niin vähäinen, että tästä aiheutuvat Kelan ja kuntien menojen muutokset ovat menojen kokonaisuuteen nähden vain marginaalisia.

4.2.4 Muut yhteiskunnalliset vaikutukset

4.2.4.1 Vaikutukset korkeakouluihin, työnantajiin ja työllisyyteen

Hallituksen koulutuspoliittisen selonteon sekä hallituksen syyskuussa 2021 hyväksymän koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartan⁶ mukaan tavoitteena on ulkomaalaisten opiskelijoiden, mukaan lukien jatkotutkinto-opiskelijat, määrän asteittainen kolminkertaistaminen 5 000:sta 15 000:een ja Suomessa tutkinnon suorittaneiden ulkomaalaisten työllistymisasteen nostaminen 75 %:iin vuoteen 2030 mennessä. Opetus- ja kulttuuriministeriö ja korkeakoulut sopivat sidosryhmiä kuullen vuoden 2021 aikana korkeakoulujen toimista koulutusperusteisen maahanmuuton lisäämiseksi ja työllistymisen parantamiseksi. Koulutuslaajennusten edellyttämistä lisäyksistä korkeakoulujen rahoitukseen päätetään tämän jälkeen. Rahoituksen taso vaikuttaa siihen, missä määrin tavoitteet toteutuvat.

Koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartan poikkihallinnolliset toimet, ml. oleskelulupakäytäntöjen sujuvoittaminen, maahantulon sujuvuuden ja yhteiskunnan ja työelämän vastaanottavuuden lisääminen tukevat systemaattisesti korkeakoulujen ulkomaalaisten opiskelijoiden määrän lisäämisen ja Suomeen työllistymisen tavoitteiden toteutumista. Tässä esityksessä ehdotetut muutokset ovat osa toimenpiteitä, joilla pyritään lisäämään ulkomaalaisten opiskelijoiden määrää ja heidän työllistymistään Suomeen.

Viimeisen vuosikymmenen aikana ulkomaisten opiskelijoiden määrä suomalaisissa korkeakouluissa on pikkuhiljaa lisääntynyt. Kun vuonna 2009 ulkomaalaisia opiskelijoita oli noin 14 000,

⁶ [Valtioneuvoston julkaisuja 2021:74](#), Koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartta 2035.

vuonna 2018 lukumäärä oli jo lähes 22 000. Ulkomaalaisten opiskelijoiden osuus on silti vain noin seitsemän prosenttia kaikista korkeakouluopiskelijoista.⁷

Arvio ulkomaalaisten korkeakouluopiskelijoiden määrän lisäyksestä vuosina 2022-2025

	2022	2023	2024	2025
Yliopistot	500	1 000	1 500	2 000
Ammattikorkeakoulut	500	1 000	1 500	2 000
Yhteensä	1 000	2 000	3 000	4 000

Ulkomaalaisten opiskelijoiden määrää kasvatettaessa riskinä voidaan nähdä, että ulkomaalaiset opiskelijat syrjäyttäisivät kotimaisia opiskelijoita. Koska suomalaiset korkeakoulututkinnon suorittajat jäävät ulkomaalaisia todennäköisemmin Suomeen töihin, korkeakoulutetun työvoiman osuus todennäköisesti pienentyisi tällöin verrattuna tilanteeseen, jossa opiskelupaikat kohdentuvat suomalaisille. Hallituskaudella on kuitenkin lisätty suomen- ja ruotsinkielisen koulutuksen opiskelupaikkoja ja myös jatkossa ulkomaalaisten opiskelijoiden lisäämisen rinnalla tavoitteena on - tarvittavin lisäresursseina, opetuksen ja oppimisen laadusta huolehtien - tätä merkittävämpi aloituspaikkalisäys suomen- ja ruotsinkielisessä koulutuksessa, jolloin tätä syrjäytymisvaikutusta ei tapahdu.

Korkeakoulujen ulkomaalaisten opiskelijoiden lisäämisen taloudelliset vaikutukset ovat yhteydessä opiskelijoiden lähtömaahan, opintojen pituuteen ja siihen, missä määrin lukuvuosimaksuja voidaan hyödyntää koulutuksen kustannusten kattamiseksi. Ulkomaalaisten opiskelijoiden koulutusmäärien lisäämisellä ei ole tarkoitus vaarantaa korkeakoulujen toimintaedellytyksiä tai heikentää kotimaisten opiskelijoiden opiskelumahdollisuuksia Suomessa. Tämä edellyttää koulutusvolyymin kasvattamista ja koulutuslisäyksestä seuraavien koulutuskustannusten kompensoimista korkeakouluille ja lukuvuosimaksutuottojen kasvattamista. Ulkomaalaisten opiskelijoiden lisääminen voi tapahtua kohtuullisin lisäpanostuksin, mikäli merkittävä osa ulkomaisten opiskelijoiden lisäyksestä tulee EU/ETA –maiden ulkopuolelta ja korkeakoulut pystyvät hyödyntämään pääosan lukuvuosimaksuista koulutuksen aiheuttamiin kustannuksiin. Vuonna 2020 korkeakoulujen uusista ulkomaisista I ja II syklin opiskelijoista 75 % tuli EU/ETA –maiden ulkopuolelta. Perityt lukuvuosimaksut vaihtelivat ammattikorkeakoulusektorilla välillä 4 000–11 700 euroa ja yliopistosektorilla välillä 5 000–18 000 euroa. Kotimaisten opiskelijoiden määrärajojen koulutuslaajennusten yhteydessä yhden opiskelijan vuotuisena lisärahoitusperusteena on käytetty laajennuksesta riippuen 6 000–8 000 euroa vuotuista opiskelijaa kohden.

Eurostudent VII -opiskelijatutkimuksen mukaan puolet ulkomaalaisista ensimmäisen ja toisen syklin korkeakouluopiskelijoista haluaa jäädä Suomeen tutkinnon suorittamisen jälkeen, 40 % ei ole vielä varma suunnitelmistaan. International Student Barometer (ISB) 2017 -kyselyn mukaan puolet viimeisen vuoden opiskelijoista suunnitteli jäävänsä Suomeen ja vajaa viidennes ei osannut vielä sanoa. Vain vajaa neljännes suunnitteli muuttoa muualle. Kyselyjen tulokset tukevat ajatusta siitä, että on mahdollista lisätä Suomessa tutkinnon suorittaneiden ulkomaalaisten henkilöiden työllistymistä suomalaisille työmarkkinoille nykyisestä hieman yli 50 %:sta 75 %:iin.

⁷ Jäähyväiset nuivuudelle - Näin maahanmuutto pelastaa Suomen, Sanna Kurronen ja Jussi Pyykkönen, EVA analyysi No 100 (2.11.2021)

Kansainvälisiä opiskelijoita koskevan tavoitetilän toteutuessa suomalaisille työmarkkinoille siirtyisi vuosittain 11 250 ulkomaalaista, Suomessa korkeakoulututkinnon suorittanutta osaajaa (vrt. nykytilanne n. 2 500). Tämä olisi vuodessa 8 750 enemmän kuin tällä hetkellä. Vaiheittain toteutettavan kansainvälisten opiskelijoiden lisäyksen vaikutus Suomen nettotyövoimaan kumuloituu ja on suurimmillaan muutama vuosi tavoitevuoden 2030 jälkeen sillä opiskelun aloitaneiden määrän lisäys lisää työvoimaa useiden vuosien viiveellä.

Koulutus- ja työperäisen maahanmuuton tiekartan mukaan osaajapula on kiihtyvä ja globaali. Selvitettyä osaajien kysyntää ja saatavuutta keskeisillä toimialoilla 20 maassa eri puolilla maailmaa tultiin johtopäätökseen, että globaali osaajapula (talent deficit) on jopa 85 miljoonaa henkeä vuonna 2030. Niillä aloilla, joiden osaajatarpeeseen koulutusjärjestelmällä ei pystytä riittävässä määrin vastaamaan, työnantajat kohtaavat voimakasta kilpailua kansainvälisessä rekrytoinnissa. Toimialat eroavat Suomessa toisistaan sen suhteen, miten niiden tarvitseman työvoiman koulutustarve kehittyy. Eniten työpaikkoja vuosina vuoteen 2035 mennessä avautuu terveyspalveluissa, koulutuksessa, maa- ja vesirakentamisessa, kiinteistöalalla, sosiaalipalveluissa sekä metallituotteiden, koneiden ja kulkuneuvojen valmistuksessa. Asiantuntija ja johtotehtävien osuuden työvoimasta ennakoidaan kasvavan lähes kaikilla toimialoilla. Esimerkiksi tekniikan alan koulutustarve kasvaa tulevaisuudessa lähes 40 prosenttia ja tämän tarpeen kasvu painottuu vahvasti korkeakoulutettuihin.⁸ Vuoteen 2035 mennessä sosiaali- ja terveysalalle arvioidaan tarvittavan noin 200 000 uutta työntekijää. Osaajapulassa on alueellisia eroja, mutta osaajatarpeita on kaikkialla Suomessa, myös suurimpien kaupunkiseutujen ulkopuolella.

Tutkimuksissa on todettu, että kansainvälisten tutkinnon suorittaneiden päätös jäädä opiskelumaahan on monitahoinen ilmiö. Vuonna 2020 julkaistu tutkimus viittaa, että perhe- ja työmarkkinasiteet liittyvät todennäköisyyteen jäädä maahan valmistumisen jälkeen riippumatta siitä, minkä tasoisia opinnot ovat olleet. Kilpailu kansainvälisistä opiskelijoista on kovaa ja siksi Suomen tulee olla maahanmuuttajille houkutteleva maa hakeutua korkea-asteen koulutukseen ja jäädä maahan töihin valmistumisen jälkeen. Tällä on merkitystä etenkin julkisen talouden kannalta.⁹ Ainakin suurimmat yliopistot ovat jo viime vuosina lisänneet opiskelijamarkkinointia potentiaalisten opiskelijoiden lähtömaissa sekä keskittyneet parantamaan ulkomaisten opiskelijoiden palveluita erityisesti liittyen opintojen aloitukseen sekä työllistymiseen.¹⁰

Esityksen ehdotuksilla ja etenkin kansallisiin tarpeisiin perustuvalla oleskelulupasääntelyllä pystytään paremmin täyttämään myös koulutustarpeet koulutusjärjestelmän mukaisessa toimintakentässä.

Työnteko-oikeuteen liittyvän sääntelyn keskittämisen ja selventämisen tavoitteena on vähentää väärinkäsityksiä ja tietämättömyyttä kolmannesta maasta saapuvien opiskelijoiden työnteko-oikeuteen liittyen. Yhtäältä on tarkoitus purkaa työllistymisen esteitä, kun sääntely olisi selkeämpää opiskelijoille itselleen ja työnantajille. Selkeyttämällä säännöksiä on myös tarkoitus helpottaa työtuntien seurantaa sekä opiskelijan että työnantajan osalta. Muutos helpottaa opiskelijan mahdollisuuksia sovittaa yhteen opinnot ja ansiotyö, ja helpottaa turvatun toimentulon ylläpitämistä sekä myös opiskelijoiden opintojen aikaista kiinnittytymistä työmarkkinoille.

⁸ OPH (2020): <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/koulutus-ja-tyovoiman-kysynta-2035>

⁹ Do they stay or go? Analysis of international students in Finland, Charles Mathies ja Hannu Karhunen (2020), <https://doi.org/10.1080/14767724.2020.1816926>

¹⁰ Jäähyväiset nuivuudelle - Näin maahanmuutto pelastaa Suomen, Sanna Kurronen ja Jussi Pyykkönen, EVA analyysi No 100 (2.11.2021)

Työnteko-oikeudesta ja sen kestoista eri tilanteissa säädettäisiin omilla pykälissään kootusti myös muidenkin oleskelulupien osalta, joihin liittyy työnteko-oikeus. Sääntelyn tarkoituksena on selkeyttää sääntelyä, vähentää säännösten tulkinnallisuutta, sekä myös vähentävää tarvetta neuvonnalle. Myös valvonnan suhteen muutos on selkeyttävä ja valvonnan suorittamista helpommin toteuttava, kun oikeuksista säädetään tarkemmin ehdotettavissa säännöksissä.

Ehdotettava säännösmuotoilu työnhakua ja yritystoimintaa koskevalle oleskeluluvalla olisi uudenlainen käytötapa ja se joustavoittaisi kolmannen maan kansalaisten mahdollisuuksia jäädä ja palata Suomeen opintojen tai tutkimuksen suorittamisen jälkeen. Kyse olisi selkeästä veto- ja pitovoimaa tukevasta työkalusta. On kuitenkin selvää, että työmarkkinoilla ja työnantajien asenteissa on tapahduttava paljon sen edistämiseksi, että entistä useampi tutkinnon tai tutkimuksen suorittaja saisi töitä ja voisi siten jäädä Suomeen. Työnantajiin liittyviksi esteiksi työllistää maahanmuuttajia on tunnistettu puutteelliset tiedot ja taidot, asenneongelmat ja puutteelliset resurssit työntekijöiden kouluttamiseen ja perehdyttämiseen. Maahanmuuttajiin liittyviksi esteiksi on tunnistettu muun muassa sosiaalisten verkostojen puute, suomalaisen työelämän puutteellinen tuntemus ja puutteellinen kielitaito.¹¹

Tutkimuksen mukaan surin osa ulkomaisista tutkinto-opiskelijoista haluaisi työllistyä Suomeen valmistuttuaan. Käytännössä kaikki eivät kuitenkaan työllisty ja työllistyneistä vain osa löytää oman alan töitä ja koulutustasoaan vaativia tehtäviä, kun osa joutuu tyytymään vähemmän koulutusta vaativiin tehtäviin.¹² Tutkimus myös kertoo, että hallituksen ja elinkeinoelämän olisi keskusteltava enemmän ja tutkittava mahdollisuuksia voida tyydyttää yritysten tarve saada osaavaa työvoimaa. Yritykset ja sidosryhmät katsovat, että työllisyyden edistämiseksi tulisi tehdä enemmän, jotta kansainväliset opiskelijat voitaisiin rekrytoida paikallisiin yrityksiin suomalaisesta oppilaitoksesta valmistumisen jälkeen.¹³ Oleskelulupasääntelyn muuttaminen yksin ei ole tässä ratkaisevaa, mutta on silti tärkeässä roolissa osana kokonaisuutta.

Oleskeluluvan lajin muuttaminen ilman yliopistolain (558/2009) 10 §:n ja ammattikorkeakoululain (932/2014) 13 a §:n muuttamista poistaisi kansainvälisten korkeakouluopiskelijoiden velvollisuuden maksaa lukuvuoksimaksuja. Tämän vuoksi ehdotetaan muutettavaksi ko. lainkohtia siten, että niihin lisättäisiin maininta siitä, ettei jatkuvalla opiskelijan oleskeluluvalla oleskelevalla kolmannen maan kansalainen ole vapautettu suorittamasta lukuvuosimaksua. Säännösmuutosten tarkoitus on siten varmistaa nykytilan säilyttäminen.

4.2.4.2 Vaikutukset hakijan asemaan

Hallitusohjelman kirjauksen mukaisesti opiskelijalle myönnettävän oleskeluluvan voimassaoloaika pidennetään. Muutos on opiskelijan kannalta keskeinen ja helpottava, sillä hän vapautuu vuosittain tai joka toinen vuosi tehtävästä jatko-oleskeluluvan hakemisesta ja hakemusmaksun suorittamisesta. Tähän yhdistettynä se, jotta kirjauksen toteutuminen on käytännössä mahdollista, opiskelijan tulisi ehdotuksen mukaan esittää toimeentulo vain ensimmäisen vuoden osalta. Muutos on keskeinen toimeentuloedellytyksen täyttämisen kannalta, kun otetaan huomioon, että tällä hetkellä, kuten edellä kohdassa 2.1.2 on esitetty, vain 18 % oleskeluluvan hakijoista on saanut oleskeluluvan yli yhden vuoden ja enintään kahden vuoden ajaksi. Merkittävä osa

¹¹ Sisäministeriön julkaisut 13/2011, Maahanmuuttajien työllistymisen esteet – kohti ennakoivaa ja vaikuttavaa verkostotyötä, https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/79683/sm_132011.pdf

¹² Korkeakouluohjaus ulkomaisen opiskelijan työllistymisen ja integraation tukena (Tuononen, M., Uotila, M., Loikkanen J., Ylimaula R., Marjomaa, N. & Latvanen, E.) Eurostudent VII tutkimuksen artikkelisarja, 2021, <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162831>

¹³ The Impact of Regulation on International Investment in Finland, OECD (2021)

opiskelun perusteella oleskelulupaa hakevista saa tällä hetkellä siten oleskeluluvan vain vuodeksi. Koska tässä esityksessä ehdotettava muutos toimeentuloedellytyksen täyttämisestä edellyttää selvitystä vain ensimmäisen vuoden osalta, käytännössä kaikkien, joiden opinnot kestävät yli vuoden, tulisi voida saada oleskelulupa tutkinnon tai opintojen suorittamisen keston ajaksi. Toimeentuloedellytyksen täyttämisen sääntelyehdotuksella on siten merkittävä vaikutus hakijalle myönnettävän oleskeluluvan pituuteen.

Se, että opiskelijan oleskeluluvan voimassaoloaika on pitkä, helpottaa opiskelijan unionin sisäistä liikkuvuutta toiseen jäsenvaltioon suorittaa siellä osa opinnoistaan. Liikkumisen suunnittelu ja toteuttaminen on helpompaa, kun oleskeluluvan voimassaolossa ei ole katkoksia. Myös muut matkustamistarpeet, esimerkiksi tarve käydä kotimaassa, tulevat paremmin toteutuviksi.

Vaikka oleskelulupa esityksen mukaan myönnettäisiin jatkossa koko opintojen keston ajaksi yhdellä kerralla, tarve jatko-oleskeluvan hakemiselle ei täysin poistu. Oleskelulupaa hakevan henkilön maassa oleskelun peruste on esimerkiksi aikaisemmin ollut työnteke tai perheside, joka on päättynyt, ja hän hakee jatko-oleskelulupaa opiskelun perusteella. Myös opiskelupaikka tai suoritettava tutkinto saattaa muuttua Suomessa oleskelun aikana esimerkiksi siten, että toisen asteen ammattitutkintoa suoritettava siirtyy suorittamaan ammattikorkeakoulututkintoa. Lisäksi jatko-oleskelulupaa opiskelun perusteella tullaan hakemaan myös tilanteissa, joissa opinnot eivät ole edenneet tavoitteellisessa suoritusajassa ja oleskeluluvan voimassaololle on haettava jatkoa. Lisäksi lain voimaantulon hetkellä tulee olemaan voimassa 1–2 vuoden pituisia oleskelulupia, joiden haltijat tulevat hakemaan jatko-oleskelulupaa ja samalla uuden lain mukaista oleskelulupaa lain voimaantulon jälkeen.

Työnhakua ja yritystoimintaa koskeva oleskelulupa voitaisiin ehdotuksen mukaan myöntää hakijalle tutkinnon ja tutkimuksen suorittamisen jälkeen. Se myönnettäisiin opiskelun ja tutkimuksen perusteella myönnetyn oleskeluluvan voimassaoloajan päättymistä seuraavan viiden vuoden aikana yhteensä kahdeksi vuodeksi ja korkeintaan kolmessa erässä. Uutta olisi myös tämän oleskeluluvan hakeminen ulkomailta, joten sitä ei enää haettaisi pelkästään jatko-oleskelulupana tutkijan tai opiskelijan luvan päätteeksi vain yhden kerran. Muutos olisi myös merkittävä kansallisen oleskeluluvan perusteella väitöskirjatutkimusta tekeville, joita koskeva oleskelulupa tulisi tutkija- ja opiskelijalaissa säädettäväksi aiemman ulkomaalaislain sijasta, joten hekin voisivat hakea tätä oleskelulupaa.

Oleskeluluvan lajin muuttaminen korkeakoulututkintoon opiskelevien kohdalla tilapäisestä jatkuvaksi vaikuttaisi jonkin verran oikeuteen terveydenhuoltoon, sosiaaliturvaan ja toimeentuloon. Näistä vaikutuksista tarkemmin edellä kohdassa 4.2.3.2.

Kotikunnan saamisesta maahan muutettaessa säädetään kotikuntalain (201/1994) 4 §:ssä. Oleskeluluvan lajin muutoksen johdosta korkeakoulututkinto-opiskelijoihin ryhdyttäisiin sovelta-
maan lain 4 §:n 1 momentin 2 kohtaa, jolloin he saisivat kotikunnan suoraan lain nojalla. Kotikunnan saaminen on siis sidottu suoraan oleskeluluvan lajiin. Tällä hetkellä arvioidaan lain 4 §:n 1 momentin 5 kohtaa ja 2 momentissa säädettyä esimerkkilistaa eli sitä, että henkilöllä on tilapäinen oleskelulupa ja lisäksi tarkoitus olosuhteet kokonaisuudessaan huomioon ottaen jäädä vakinaisesti Suomeen asumaan. Jos opiskelijalla ei ole subjektiivista tarkoitusta jäädä asumaan Suomeen eikä esitä sitä tukevia objektiivisia seikkoja, ei kotikuntaa automaattisesti anneta. Tällä hetkellä laki edellyttää kokonaisharkintaa opiskelijoiden osalta, jos heillä on tilapäinen oleskelulupa.

Muiden kuin korkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden kohdalla ei tapahtuisi muutosta kotikunnan myöntämiseen, vaan siihen vaikuttaisi jatkossakin oleskeluluvan pituus ja maassa oleskelun tarkoitus. Jos opiskelijalla on rekisteröitymään tullessaan yli vuoden voimassa oleva

tilapäinen oleskelulupa sekä opiskelutodistus vähintään kaksi vuotta kestävästä opinnoista, voidaan kotikunta rekisteröidä heti. Mikäli opinnot kestävät esimerkiksi 1 vuoden 9 kuukautta, opiskelija voi vuoden Suomessa asumisen jälkeen pyytää kotikuntaa sillä perusteella, että on asunut vähintään vuoden Suomessa. Tällöinkin täytyy olla voimassa oleva vähintään vuoden tilapäinen oleskelulupa.

4.2.4.3 Vaikutukset turvapaikanhakijaan ja kolmannen maan kansalaiseen, jolle on tehty karkottamispäätös

Tutkija- ja opiskelijadirektiivi pantiin kansallisesti täytäntöön tutkija- ja opiskelijalailla, joka tuli voimaan 1.9.2018. Samalla se merkitsi, että Suomessa tai toisessa unionin jäsenvaltiossa kansainvälistä suojelua hakevat tai saaneet henkilöt, eivät enää voineet hakea oleskelulupaa opiskelun perusteella, vaikka olisivat täyttäneet edellytykset muutoin. Myöskään ne kolmannen maan kansalaiset, joille oli tehty karkottamispäätös, eivät enää voineet hakea oleskelulupaa opiskelun perusteella. Tämä johtui siitä, että direktiivin soveltamisala poissulki heidät lain soveltamisen piiristä. Tilanteen korjaamiseksi tutkija- ja opiskelijalain soveltamisalaan ehdotetaan tehtävän muutos. Muutos toteutettaisiin siten, että lakiin ehdotetaan kansallista oleskelulupapäätelyä. Muutoksen myötä kansainvälisen suojelun hakemisen taustaiset, mutta myös ne, joille on tehty karkottamispäätös, voisivat hakea tässä laissa säädettyjä muita oleskelulupia paitsi tutkija- ja opiskelijadirektiiviin perustuvaa lain 6 §:n tutkijan ja 7 §:n opiskelijan oleskelulupaa. Heille voitaisiin oleskeluluvan myöntämisen edellytysten täytyessä myöntää kansallinen tutkijan tai opiskelijan oleskelulupa, joihin ei sisälly unionin sisäistä liikkuvuutta tutkija- ja opiskelijadirektiivissä säädetyllä tavalla, taikka muu laissa säädetty oleskelulupa.

Muutos olisi merkittävä periaatteellisesti. On vaikea arvioida lukumääräisesti, kuinka moni kolmannen maan kansalainen hakisi tutkija- ja opiskelijalaissa säädettyä oleskelulupaa. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää lisäksi oleskelulupaan liittyvien yleisten edellytysten täyttämistä.

Matkustusasiakirjan puuttuminen on este oleskeluluvan myöntämiselle. Sisäministeriö on asettanut hankkeen koskien ilman oleskeluoikeutta maassa olevia (asetettu 24.5.2021, VN/13867/2021), jossa otetaan huomioon osana valtioneuvoston yhteistä selvitys- ja tutkimustoimintaa toteutetun tutkimushankkeen suositukset, joissa käsitellään ilman oleskelulupaa olevien mahdollisuutta saada oleskelulupa muulla kuin kansainvälisen suojelun perusteella ja muukalaispassin myöntämisen edellytysten tarkistamista. Hankkeen toimikausi on vuoden 2022 loppuun ja se voinee tuoda vaikuttavuutta tähän. Korkeimmassa hallinto-oikeudessa on tällä hetkellä vireillä noin kymmenen valituslupahakemusta, joissa oleskeluluvan hylkääminen on perustunut Suomen viranomaisten hyväksymän matkustusasiakirjan puuttumiseen. Tilanteet vastaavat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa Suomea vastaan vireillä olevaa asiaa 56179/19 Awad Abdulahi Awad.

Myös muut luvan saamisen yleiset edellytykset, kuten ulkomaalaislain 36 §:n 2 momentissa säädetty maahantuloa tai maassa oleskelua koskevien säännösten kiertäminen, voi vaikeuttaa oleskeluluvan saamista. Jos hakija on aiemmin hakenut turvapaikkaa tai oleskelulupaa muulla perusteella tai saanut karkotuspäätöksen, voidaan se tulkita oleskelulupaharkinnassa hakijaa vastaan puhuvana seikkana.

Niiden kolmannen maan kansalaisten, joille on tehty karkottamispäätös, asemaan esitys toisi myös muutoksen. Tutkija- ja opiskelijalain soveltamisalaa ehdotetaan muutettavan myös heidän osaltaan. Muutos vaikuttaisi yksittäisiin tapauksiin. Muutoksella voisi olla vaikutusta esimerkiksi opiskelijaan, joka on opintojen aikana hakenut oleskelulupaa työnteon perusteella, mutta ei ole sitä saanut ja on määrätty poistettavaksi maasta. Voimassa olevan lain mukaan tällaisessa

tilanteessa uutta oleskelulupaa opiskelun perusteella ei voida myöntää. Muutoksella oleskeluluvan myöntäminen tehtäisiin mahdolliseksi. Käytännön vaikutus yksittäisen kolmannen maan kansalaisen kohdalla olisi myös se, että hänen ei tarvitsisi poistua maasta ja hakea oleskelulupaa ulkomailta, vaan hakeminen olisi mahdollista Suomessa.

4.2.4.4 Vaikutukset hakijan perheenjäseniin

Esityksen mukaisesti, kun korkeakoulututkintoa suorittaville opiskelijoille myönnettäisiin jatkuva oleskelulupa, myös heidän perheenjäsenilleen myönnettäisiin jatkuva oleskelulupa. Perheenjäsenille ei kuitenkaan myönnettäisi oleskelulupaa koko opiskelijan oleskeluluvan voimassa olon ajaksi. Perheenjäsenen oleskelulupa myönnettäisiin edelleen ulkomaalaislain 53 §:n 1 ja 2 momentin ja 55 §:n 1–3 momentin perusteella, jolloin ensimmäinen oleskelulupa myönnetään pääsääntöisesti vuodeksi ja jatko-oleskelulupa enintään neljäksi vuodeksi.

Näille perheenjäsenille syntyisi jatkuvan oleskeluluvan myötä oikeus työmarkkinatukeen, millä olisi jonkin verran taloudellisia vaikutuksia. Ottaen huomioon, että perheenjäsenen osalta toimeentuloedellytys tulee esittää ja täyttää koko oleskeluluvan voimassaolon ajalta, eikä perheenjäsenen oleskeluluvat jatkossakaan olisi yhtä pitkiä kuin opiskelijoiden, vaikutukset työmarkkinatuen osalta eivät olisi merkittäviä. Myös kuntien palveluiden ja työllisyyspalveluiden lisätarvetta voi syntyä vähäisesti.

Opiskelijan perheenjäsenille myönnettävillä jatkuvilla oleskeluluvilla olisi vähäinen vaikutus sosiaaliturvaan. Asumista arvioidaan kokonaisuutena ja oleskeluluvan lajilla ei ole siihen suurta vaikutusta. Mikäli perheenjäsen työllistyy, voi hänelle työn kautta syntyä oikeus sosiaaliturvatuksiin, kun työskentely on riittävää ja jos etuuden saamisen edellytykset täyttyvät.

Opiskelijan perheenjäsenen oleskeluluvan lajin muutoksella on jonkin verran vaikutusta julkiseen terveydenhuoltoon. Kun opiskelijan perheenjäsen saisi jatkuvan oleskeluluvan, saisi perheenjäsen edellä esitetyllä tavalla kotikunnan heti ja siitä seuraavan oikeuden julkiseen terveydenhuoltoon.

4.2.4.5 Sukupuolivaikutukset

Maahanmuuttoviraston tilastojen mukaan opiskelun perusteella oleskelulupaa hakevista on ollut naishakijoita vuosittain (tilastot vuodesta 2015 lähtien) hieman enemmän kuin mieshakijoita (naisten osuus 50,2–52,8 %). Tilanne on muuttunut vuonna 2020, jolloin mieshakijoiden määrä on ylittänyt naishakijoiden määrän (naisten osuus 49,3 %), kuten myös vuonna 2021 (syyskuun loppuun mennessä naisten osuus 47,5 %). Vuonna 2020 hakemuksia on kokonaisuudessaan ollut noin 3 300, kun aikaisempina vuosina hakemusmäärät ovat vaihdelleet vuosittain välillä 5 600–7 100. Mieshakijat saavat useammin kielteisen päätöksen (kielteisten osuus vaihdellut 2015–2020 välillä 10,6–20,0 %), kun naishakijoiden hakemukset ratkaistaan useammin myönteisesti (kielteisiä päätöksiä ollut enimmillään 8,6 % vuonna 2020, joka on ollut Covid-19-pandemian johdosta poikkeuksellinen vuosi, ja aikaisempina vuosina tätä määrää vähemmän eli 3,8–8,1 %).

Tutkijoiden osalta tilastot näyttävät, että tällä perusteella oleskelulupaa hakevista ja oleskeluluvan saavista enemmistö on miehiä (miehiä vuosittain hakijoista ja oleskeluluvan saajista noin 60–65 %). Lisäksi vuosittain tehdään vain yksittäisiä kielteisiä päätöksiä.

Esityksen muutosehdotukset ovat sukupuolineutraaleja. Hakijoiden hakeutumiseen Suomeen opiskelamaan tai tekemään tutkimusta on kiinni muista tekijöistä kuin tämän esityksen muutos-

ehdotuksista. Näitä muita tekijöitä ovat esimerkiksi opiskelu- ja työpaikkojen tarjontaan, asenteisiin, hakijoiden varallisuusasemaan ja eri kulttuurista tulevien hakijoiden mahdollisuuksiin ylipäänsä hakeutua ulkomaille liittyvät tekijät. Esitykseen ei siten liity minkäänlaisia sukupuoleen tai sukupuolivähemmistöihin liittyviä tekijöitä, vaan ehdotukset ovat perustuslain edellyttämällä tavalla yhdenvertaisia ja tasa-arvoisia.

4.2.4.6 Vaikutukset oleskelulupajärjestelmän toimivuuteen ja läpinäkyvyyteen

Esityksen ehdotukset tuovat selkeämmin näkyviin, millä perusteella oleskelulupa voidaan tutkija- ja opiskelijalain nojalla myöntää ja mikä on oleskelulupaan liittyvän työnteko-oikeuden laajuus. Tätä tukee myös tavoite, vaikka ulkomaalaislakia jatkossakin sovelletaan tutkija- ja opiskelijalain ohella, että saman tyyppistä oleskelulupia ja työnteko-oikeuksia koskevaa sääntelyä edelleen keskitetään tähän lakiin.

Ehdotettaviin säännöksiin ja niiden säännöskohtaisiin perusteluihin on lisäksi pyritty kirjoittamaan täsmällisesti, miten säännöksiä on sovellettava. Ajatuksena on, että esimerkiksi lain soveltamisohjeistukselle ei olisi samalla tavalla tarvetta kuin tällä hetkellä on ollut. Kaikkea soveltamisohjeistusta ei voitane kuitenkaan jättää pois, mutta tarkoitus on sen vähentäminen. Näin ollen sääntelyn ja lupakäytäntöjen olisi tarkoitus olla läpinäkyviä myös siten, että etenkin hakijan on mahdollista itsekin arvioida, onko hänellä edellytykset saada oleskelulupa. Läpinäkyvyyttä lisää se, että sääntelytapa tukee sitä, että oleskelulupien hakeminen on mahdollista sähköisesti. Sähköisessä hakemisessa voidaan korostetusti ja konkreettisesti hakijalle ilmoittaa, mitä hänen tulee esittää hakemuksessaan. Esimerkiksi opiskelun perusteella tehdyistä hakemuksista jo tällä hetkellä liki kaikki tehdään sähköisesti. Oleskelulupaprosessin ollessa sähköinen, jolloin siinä voidaan hyödyntää automaatiota, sillä on myös paremmat edellytykset olla nopea.

4.2.5 Viranomaisvaikutukset

4.2.5.1 Maahanmuuttovirasto

Lainsäädännön muutosten vaikutukset

Tutkija- ja opiskelijalakiin ehdotetaan siirrettävän ulkomaalaislaista muuta tutkimusta, muuta harjoittelua, vapaaehtoistoimintaa ja työlomasopimuksia koskevat oleskeluluvat sekä säätää muun opiskelun perusteella myönnettävästä oleskeluluvasta. Siirtämisen myötä saman tyyppisten oleskelulupien sääntely olisi samassa laissa ja niitä kaikkia koskisi oleskeluluvan epäämisen ja uusimatta jättämistä sekä peruuttamista koskevat yhtäläinen sääntely, mikä olisi lakia soveltavalle viranomaiselle selkeintä.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan kansainvälisen suojelun hakemisen taustaiset ja maasta karkotettavat kolmannen maan kansalaiset eivät ole voineet hakea tutkija- ja opiskelijalaissa säädettyjä oleskelulupia, vaikka olisivat täyttäneet oleskeluluvan myöntämisen edellytykset. Lain soveltamisalaa koskevan 2 §:n muuttamisella mahdollistetaan näiden kolmansien maiden kansalaisten hakea siinä säädettyjä oleskelulupia, ei kuitenkaan lain 6 ja 7 §:ssä säädettyjä tutkija- ja opiskelijadirektiiviin perustuvia oleskelulupia, joihin sisältyy mahdollisuus liikkua toiseen jäsenvaltioon Suomen myöntämällä oleskeluluvalla. Vaikka kolmannen maan kansalainen, joka on hakenut kansainvälistä suojelua, hakisi tutkija- ja opiskelijalain mukaista oleskelulupaa, ei hakeminen tee tyhjäksi suojelun perusteella tehtyä hakemusta, mikä tulee Maahanmuuttoviraston päätöksenteossa ottaa huomioon.

Tutkija- ja opiskelijalaissa ehdotetaan säädettävän kansallisesta oleskeluluvasta opiskelua varten. Tämän oleskeluluvan lisääminen mahdollistaa opiskelijan luvan saamisen, jos direktiivin

mukainen soveltamisalarajoite sen muuten estäisi, joten ehdotus on asiakkaan edun mukainen. Korkeakouluopiskelijoille jatkuva oleskelulupa nykyisen tilapäisen luvan sijasta on merkittävä etu asiakkaille saada muun muassa pysyvä oleskelulupa aiemmin. Oleskeluluvan myöntäminen koko tutkimuksen ajalle on asiakkaan näkökulmasta erittäin hyvä muutos, koska häneltä ei vaadita oleskeluluvan uusimista samalla perusteella. Viranomaisille oleskelulupa on haastava, koska niiden täytyy varmistua siitä, että opiskelijan toimeentulo on koko Suomessa oloajalla turvattu. Jälkivalvontamekanismin kehittäminen korostuu sekä asiakkaiden oikeanlainen tiedottaminen mahdollisista jälkivalvontatoimista. Tiedottamista edellyttää muun muassa se, että koska ulkomaalaislain 53 §:n mukaan ensimmäinen oleskelulupa myönnetään enintään matkustusasiakirjan voimassaoloon asti, että opiskelijalla on tiedossa tämä vaatimus ja hän voi varautua asiaan, jotta hän voi saada oleskeluluvan opintojen keston ajalle.

Muuta tutkimusta koskeva oleskelulupa myönnetään tällä hetkellä ulkomaalaislain 45 §:n 1 momentin 3 kohdan tai 77 §:n 1 momentin 4 kohdan perusteella, jolloin muutoksella, että kaikki tutkimusta tekevät saavat oleskeluluvan saman lain perusteella, on selkeyttävä vaikutus lain soveltamisen kannalta. Muutos on asiakasystävällinen, koska asiakkaita on helppo ohjeistaa oikean hakemuksen ja lupatyyppin pariin. Muutos on merkittävä myös niille muuta tutkimusta tekeville, joille kahden vuoden pituisen tutkimustyön ollessa kyseessä tai sen jälkeen voidaan myöntää oleskelulupa jatkuvana, millä on puolestaan aikaistava vaikutus pysyvän oleskeluluvan saamisen osalta, mutta myös kansalaisuuden osalta. Muuta tutkimusta tekevän työnteko-oikeus kirjataan myös tarkemmin säännökseen ja sen laajuus yhdenmukaistetaan direktiivin tarkoittaman tutkijan kanssa, jolloin molemmilla on rajoittamaton työnteko-oikeus.

Muuta harjoittelua koskeva säännös sisältäisi selkeämmät ja laissa säädettävät edellytykset oleskeluluvan myöntämiselle, mikä olisi merkittävä muutos nykytilaan. Tämä uusi oleskelulupaa koskeva säännös olisi kirjoitettu myös tavalla, että se mahdollistaa harjoittelun apurahalla ja että sillä voidaan täysimääräisesti toimeenpanna Erasmus+ ohjelmaa ja esimerkiksi Opetushallituksen harjoitteluohjelmat, jotka voidaan tavoitteidensa mukaisesti lisäksi suunnata myös EU/ETA-alueen ulkopuolisille korkeakouluopiskelijoille. Tällainen harjoittelijaliikkuvuuden mahdollistaminen tukee osaltaan osaajien houkuttelun tavoitetta ja vastaa työnantajien tarpeisiin sekä tukee korkeakouluysteistyötä kolmansien maiden kanssa.

Muut vapaaehtoiset –oleskelulupa olisi myös uusi. Tällä hetkellä oleskelulupa myönnetään ulkomaalaislain 45 §:n nojalla. Tutkija- ja opiskelijalaissa säädetään jo unionin ohjelmien vapaaehtoistoiminnasta, joten vapaaehtoistoimintaa koskeva sääntely olisi samassa laissa, jolloin neuvonta ja ohjaus oikean lupatyyppin hakemiseksi helpottuvat.

Työlomasopimukseen perustuvan oleskeluluvan sääntely olisi tarkoitus tehdä näkyvämmäksi. Tällä hetkellä oleskeluluvat myönnetään ulkomaalaislain 77 §:n 1 momentin 11 kohdan perusteella, vaikka oleskeluluvassa ei ole kyse toimeentulon turvaamisesta ansiotyöstä saatavalla tulolla. Oleskeluluvalla olisi oma pykälänsä, vaikka muutoin edellytykset tulevat siitä, mitä Suomen ja Uuden-Seelannin tai Australian kanssa on työlomasopimuksen osalta sovittu. Oma säännös on selkeä myös tulevaisuutta ajatellen, koska ainakin kolme uutta työlomasopimusta saatetaan voimaan lähitulevaisuudessa, jolloin sääntely on selkeä kirjaus näidenkin sopimusten ja niitä koskevien oleskelulupien osalta.

Maahanmuuttoviraston jälkivalvontatehtävä

Oleskelulupiin liittyvä valvonta on pääasiassa oleskeluluvan hakemisen vaiheessa tapahtuvaa oleskeluluvan myöntämisen edellytysten täyttämisen ennakkovalvontaa. Oleskelulupa myönnetään, jos edellytykset koko oleskeluluvan keston ajalle täyttyvät. Ensimmäisten oleskelulupien

voimassaoloajat ovat pääasiassa vuoden tai kahden pituisia. Esitys toisi muutoksen opiskelijoiden oleskelulupiin liittyen, koska ensimmäisen oleskelulupahakemuksen perusteella oleskelulupa myönnettäisiin suoraan koko opintojen keston ajalle ja toimeentuloedellytys tulisi täyttää vain ensimmäisen vuoden osalta. Näin osa toimeentulosta jäisi oleskeluluvan hakemisen yhteydessä selvittämättä. Sen sijaan sen ja myös vakuutusedellytyksen täyttämisen valvonta toisi Maahanmuuttovirastolle uuden tehtävän.

Toimeentulo- ja vakuutusedellytys eivät ole ainoita oleskelulupaan liittyviä edellytyksiä, joita Maahanmuuttovirasto opiskelijan kohdalla valvoo. Tutkija- ja opiskelijalain 12 §:ssä säädetään oleskeluluvan peruuttamisesta ja uusimatta jättämisestä. Voimassa olevan sääntelyn perusteella myös opiskelijan työntekoon käyttämää ajankäyttöä sekä opintojen etenemistä seurataan siten, että niissä havaituissa epäkohdissa oleskelulupa voidaan peruuttaa tai jättää uusimatta. Voimassa olevassa sääntelyssä pääpaino valvonnassa ajoittuukin jatko-oleskeluluvan hakemisen vaiheeseen, jolloin valvonta kohdistuu siihen, miten edellytykset ovat myönnetyn oleskeluluvan voimassaoloaikana täyttyneet ja toisaalta näyttöön siitä, täyttyvätkö edellytykset tulevaisuudessa, jotta jatko-oleskelulupa voidaan myöntää.

Tästä esityksestä johtuen opiskelijoiden kohdalla valvonta tulee painottumaan entistä vahvemmin jälkivalvontaan eli luvan voimassaoloaikaan, koska jatko-oleskelulupahakemuksen vaihe poistuu käytöstä joitakin erityistilanteita lukuun ottamatta, joista kerrotaan tarkemmin edellä kohdassa 4.2.4.2. Maahanmuuttovirasto suorittaisi tätä valvontaa samalla tavalla kuin muissakin oleskeluluvissa tapahtuu ulkomaalaislain 212 §:n perusteella, jonka soveltaminen tapahtuisi tutkija- ja opiskelijalain 3 §:n perusteella. Peruuttamisharkinta on hallintomenettelyä ja siinä noudatetaan hallintolain säännöksiä kuten muussakin oleskeluluvan peruuttamisharkinnassa. Keskeisiä ovat asian selvittämiseen liittyvät säännökset, kuulemissäännökset ja tietenkin myös mahdollisuus valittaa päätöksestä. Maahanmuuttovirastolla on jo nyt saatuaan tiedon lupaperusteiden olemassaolon päättymisestä mahdollista peruuttaa oleskelulupia, joten tältä osin kyse ei olisi uudesta tehtävästä. Kyse ei olisi myöskään uudenlaisesta resursoinnista päätöksenteon osalta, vaikka jatko-oleskelulupapäätöksiä tehtäisiin vähemmän. Kyse olisi resurssien kohdentamisesta tehtävien mukaan, kuten kohdassa 4.2.3.1 on kuvattu. Nyt oleskelulupahakemuksia ratkaisevista henkilöistä osa siirtyisi tekemään peruuttamis- ja karkottamispäätöksiä, joita päätöksiä Maahanmuuttovirasto tehdään tällä hetkellä muutoinkin.

Henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa annetun lain (*mahtilaki*, 615/2020) hallituksen esityksessä (HE 18/2019 vp) kirjoitetaan, että myönnettyjen oleskelulupien jälkivalvonta, kuten oleskelulupien peruuttaminen, on nykyisellään haasteellista. Viranomaisten tietojen saanti perustuu pääosin luvan haltijalta itseltään tai esim. tämän työnantajalta saatuun tietoon. Yleensä väärinkäytökset tulevat viranomaisen tietoon jonkin ulkopuolisen tahon kautta.

Maahanmuuttovirastolla on valvontatehtävän suorittamiseksi laajat tiedonsaantioikeudet ja Maahanmuuttovirastolla on mahdollista saada sitä varten välttämättömiä tietoja. Mahtilain 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan lakia sovelletaan muun muassa ulkomaalaisen oleskelua koskevien asioiden käsittelyyn, päätöksentekoon ja valvontaan. Lain 13 §:n 1 momentin mukaan Maahanmuuttovirastolla on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta välttämättömiä, luonnollisia henkilöitä ja oikeushenkilöitä koskevia tietoja, ulkomaalaisen maahanmuuttoa ja maastalähtöä sekä oleskelua koskevien asioiden käsittelyä sekä niitä koskevien päätöksentekojen ja valvontatehtävien hoitamiseksi. Maahanmuuttovirastolla on lisäksi 4 momentissa tarkemmin säädetyllä tavalla oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta tehtäviensä suorittamista varten tarpeellisia tietoja eri viranomaiselta tai muulta taholta, kunhan tiedon käsittelytarkoituksena on täyttää ja kyseessä ovat vain välttämättömät tiedot. Hallituksen esityksen mukaan tieto olisi välttämätön, jos ratkaisua ei voitaisi tehdä ilman sitä. Tieto olisi välttä-

mätön myös silloin, kun sen puuttuessa voitaisiin tehdä virheellinen päätös. Välttämättömyyteen sidottu sääntelytapa perustuisi luovuttajan arvioon välttämättömyyskynnyksen täyttymisestä. Tietojen välttämättömyys tulisi niitä pyydettyessä perustella.

Mahtilain tiedonsaantioikeuden kannalta välttämättömiä tietoja ovat tähän esitykseen liittyen esimerkiksi kunnan sosiaaliviranomaiselta tiedot henkilön saamista sosiaali- ja terveydenhuoltopalveluista sekä sosiaalietuuksista, Kansaneläkelaitokselta tulo-, etuus- ja perhesuhdetiedot ristiriitaisiksi epäiltyjen tietojen selvittämiseksi tai työ- ja perhesuhteiden aitouden selvittämiseksi, opetushallitukselta tai koulutuksen järjestäjältä tiedot ulkomaalaisen opiskeluoikeuden alkamisesta, opiskeluoikeuden väliaikaisesta keskeyttämisestä, muusta opintojen väliaikaisesta keskeytymisestä, opiskeluoikeuden ja opintojen päättymisestä, lukuvuosimaksun suuruudesta ja suorittamisesta, koulutuksen järjestäjän antamista apurahoista, asuntoeduista ja ateriaeduista sekä opintosuorituksista, arvosanoista ja tutkinnoista tehtäessä kokonaisharkintaa oleskeluluvan, oleskeluoikeuden tai kansalaisuuden saamisen edellytysten selvittämiseksi.

Lain voimaantullessa tätä nimenomaista jälkivalvontaa ei olisi tarvetta välittömästi suorittaa, vaan vasta vuoden kuluttua sen jälkeen. Tämä johtuu siitä, että toimeentulo ensimmäiseksi vuodeksi on lupaa hakiessa esitetty. Alkuun valvontatoimenpiteet olisivat manuaalisesti tehtäviä tarkistuksia, mutta ajan myötä painopiste siirtyisi, kuten on muissakin lupa-asioissa tarkoitus, kohti rekisteritarkistuksia ja automaatiolla tapahtuvaa tarkistustoimintaa. Siinä hyödynnettäisiin muun muassa tulorekisteriä, erikseen pyynnöstä Kelalta saatuja toimeentulotukitietoja ja hakeusvaiheessa syntyneitä herätteitä. Valvontaa olisi suoritettava tehokkaasti, jotta se olisi uskottavaa ja vaikuttavaa, ja kattavasti, jotta toimeentuloedellytyksen täyttämisen vaatimus olisi yhdenvertainen suhteessa muihin ulkomaalaisiin. Maahanmuuttoviraston taktisia ja teknisiä menetelmiä ja suunnitelmia koskevat asiakirjat ovat viranomaisten toiminnasta annetun lain (621/1999) 24 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan salassa pidettäviä siinä tarkemmin säädettyllä tavalla.

Jälkivalvonnassa havaitut opiskelijaan liittyvät toimeentuloa tai muita edellytyksiä koskevat seikat eivät automaattisesti johda oleskeluluvan peruuttamiseen. Kuten edellä kohdassa 4.2.3.1 on todettu, Maahanmuuttovirasto varaa resursseja selvittää ja käsitellä oleskeluluvan peruuttamisia ja uusimattajättämissä. Ja kun lakiehdotuksen 12 §:n 2 momentin 6 kohdan osalta säännöskohtaisissa perusteluissa on todettu, on kyse kokonaisharkinnasta ja kaikki olosuhteet huomioon ottavasta harkinnasta.

Turvapaikkajärjestelmän toimivuus

Turvapaikanhakijamäärät Suomessa ovat 2000-luvulla vaihdelleet noin 1 500 ja 6 000 hakijan välillä. Vuonna 2015 Suomeen saapui pakolaiskriisin seurauksena ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, yhteensä 32 476 henkilöä. Sittemmin tilanne Suomessa on tasaantunut. Vuonna 2018 uusien turvapaikanhakijoiden määrä laski vuotta 2015 edeltänyttä tasoa alemmas. Turvapaikanhakijat lähtevät kotimaastaan monista syistä, esimerkiksi pakoon sotaa, vainoa tai turvattuun muuttoon. Suurin osa kotimaastaan pakoon lähtevistä päättyy oman maansa lähialueille. Osa heistä hakeutuu turvapaikanhakijoiksi Eurooppaan. Se, mihin maahan turvapaikanhakija päättyy, riippuu useista tekijöistä, kuten matkustusreitistä tai henkilön tiedoista kyseisestä maasta.¹⁴

Tutkija- ja opiskelijalain voimaantulon 1.9.2018 myötä turvapaikanhakijoiden mahdollisuus hakea oleskelulupaa muun muassa opiskelun perusteella päättyi, kun lakia ei heihin sovellettu.

¹⁴ <https://intermin.fi/maahanmuutto/turvapaikanhakijat-ja-pakolaiset>

Ennen lain voimaantuloa turvapaikanhakijoista vain muutamille vuosittain myönnettiin oleskelulupa opiskelun perusteella. Maahanmuuttoviraston mukaan oleskelulupia myönnettiin vuonna 2016 vain 9, vuonna 2017 hieman enemmän eli 14 ja vuonna 2018 vain 8.

Esityksellä ei ole vaikutusta turvapaikkajärjestelmän toimivuuteen.

Koulutus, tiedottaminen ja neuvonta

Esityksen sisältävät oleskeluluvat kuuluvat yksin Maahanmuuttoviraston toimivaltaan. Esityksen muutoksille on siten vaikutusta pääasiassa sen toimintaan. Vaikutuksia muiden viranomaisen toimintaan, esimerkiksi Kelaan, on käsitelty edellä kohdassa 4.2.3.2.

Opiskelijan oleskelulupaa koskeva toimeentuloedellytyksen muutos tuo Maahanmuuttovirastolle uuden tehtävän, kun sille tulee uudenlainen valvontatehtävä. Ainakin aluksi lain voimaan tullessa manuaalisen jälkivalvonnan merkitys korostuu. Vuoden kahden kuluttua valvonnassa voidaan hyödyntää automaatiota ja eri rekistereistä, esimerkiksi tulorekisteri, saatavia tietoja sekä hakemusvaiheessa syntyneitä herätteitä.

Esityksen ehdotukset vaikuttavat monella muulla tavalla myös Maahanmuuttoviraston asiakasneuvontaan, viestintään, koulutustarpeisiin ja ohjeistuksiin. Maahanmuuttovirasto on tunnistanut joukon kehityskohteita:

- 1) internet-sivut: muutokset hakemussivuille, mahdolliset asiakaspolun visualisoinnit ja mahdolliset muutokset sivujen toiminnallisuuksiin (esimerkiksi hakemusopas),
- 2) asiakastiedotteet ja muut viestinnän sisällöt kohderyhmästä riippuen, kun laki tulee voimaan,
- 3) hakemuslomakkeiden, niin sähköisten kuin paperisten lomakkeiden laatiminen ja muuttaminen,
- 4) käännökset verkkosivuille, lomakkeisiin, viestintäsisältöihin, täydennyspyyntö- ja päätöspohjiin sekä EnterFinlandin hakemuksiin,
- 5) koulutus ja ohjeet hakemuksia käsitteleville virkailijoille ja asiakasneuvojille ja
- 6) sidosryhmäviestintä tarpeen mukaan (esimerkiksi webinaari ja uutiskirjeet).

Työnhakua ja yrittäjyyttä koskevan oleskeluluvan muutos on merkittävä neuvonnan kannalta. Sekä kolmannen maan kansalaiselle että Maahanmuuttovirastolle asiakasta neuvoessa voi olla sekavaa, missä tilanteissa asiakas voi saada tämän oleskeluluvan ja kuinka pitkäksi ajaksi oleskelulupa on mahdollista myöntää. Aiemman yksinkertaisemman ja selkeämmän sääntelyn logiikka muuttuu tietyllä tavalla sekavammaksi, mutta kyseessä on samalla monipuolisempi oleskelulupatyyppejä kuin tällä hetkellä. Muutos saattaa siten ainakin lain voimaantulon jälkeen kuormittaa Maahanmuuttoviraston asiakaspalvelua, kun asiakkaat yrittävät selvittää, onko heillä mahdollista saada työnhakua ja yritystoimintaa koskeva oleskelulupa eri tilanteissa.

Tutkijoiden osalta jo tälläkin hetkellä on vaikea määritellä, milloin tutkimus on saatettu loppuun. Tutkijoiden kohdalla oma erikoisuutensa on lisäksi se, että esimerkiksi tutkimusassistentteille, jotka eivät ole itsenäisiä tutkijoita, myönnetään oleskelulupia lyhyeksi ajaksi, koska sopimussuhteet ovat lyhyitä, ja osa näistäkin saattaa suorittaa tutkintoa. Käytännön tasolla on li-

säksi ollut haastavaa neuvoa asiakkaita, mitä heidän tulee esittää tutkimuksen loppuunsaattamisesta. Tavoitteena olisi, että Maahanmuuttovirasto yhdessä tutkimusorganisaatioiden kanssa tuottaisi selkeän asiakirjan, joka voisi toimia malliasiakirjana.

Maahanmuuttoviraston UMA-järjestelmän kehittämisen tasolla ehdotus vaatii uuden lupaperusteen kehittämisen, sisältäen uuden hakuperusteen, päätösperusteen ja uudet oleskelulupakortti-merkinnät. Oleskeluluvulle on jo peruste UMAssa, mutta se vaatii uudelleenmäärittelyn oleskeluluvan automaattiosäätöön, luvan pituuteen (lyhyet jaksot seuraavan kolmen vuoden aikana) ja oleskeluluvan hakemisen mahdollistamiseen myös ensimmäisenä oleskelulupana ulkomailta. Tällä hetkellä oleskelulupaa voi hakea vain paperisella hakemuksella niin sanotulla muu peruste-oleskelulupalomakkeella. Jotta hakemus saataisiin sähköisen hakemisen piiriin, sähköinen hakemuslomake tulisi EnterFinlandiin tehdä.

4.2.5.2 Suomen edustustot ja ulkoinen palveluntarjoaja

Oleskelulupaa tulee lähtökohtaisesti hakea ulkomailta ennen Suomeen saapumista. Hakemukset ulkomailta ottaa vastaan Suomen edustusto ja noin kymmenessä maassa ulkoinen palveluntarjoaja, jolle tehtävä on annettu. Tämän esityksen muutoksilla ei ole vaikutusta Maahanmuuttoviraston ja Suomen edustustojen tai ulkoisten palveluntarjoajien väliseen suhteeseen. Opiskelijoista liki kaikki hakevat ensimmäistä oleskelulupaa sähköisesti, jolloin hakijan tunnistaminen ja biometristen tietojen kerääminen tulevat edustuston tai ulkoisen palveluntarjoajan tehtäväksi. Esitykseen sisältyvät muutkin oleskeluluvat ratkaisee Maahanmuuttovirasto, eikä niihinkään oleskelulupaprosesseihin liity muita viranomaisia.

4.2.5.3 Opetushallitus ja korkeakoulut

Syksystä 2021 alkaen kaikki korkeakoulujen yhteishaut ja erillishaut tutkintoon johtaviin koulutuksiin löytyvät uudesta [Opintopolusta](#). Opetushallitus ylläpitää Opintopolku-portaalia, jossa suomalaiset oppilaitokset ja korkeakoulut ylläpitävät omien koulutustensa tietoja. Yhteishaun opiskelijavalinnan tulokset ovat nähtävissä Oma Opintopolku -palvelussa yksilöllisesti. Korkeakoulut tekevät valintoja omaan tahtiin, mutta yhteishauissa on käytössä yhteinen takaraja valintojen tulosten julkaisulle. Hakija näkee Oma Opintopolku -palvelun hakemukset ja opiskelupaikan vastaanotto –osiossa valintojen tulokset ja voi ottaa palvelussa paikan vastaan. Sen jälkeen hakijan tulee ilmoittautua myös korkeakouluun. Korkeakoulut ilmoittavat hakijoille erillisvalintojen hakujen tuloksista sitä mukaa kun valintojen tulokset valmistuvat. Hakija saa tiedon valintapäätöksestä sähköpostitse tai kirjeitse. Lisäksi valinnan tulos julkaistaan yleensä myös Opintopolun Oma Opintopolku -palvelussa. Joillakin oppilaitoksilla on käytössä myös joustava haku, josta käytetään myös termiä jatkuva haku ja *rolling admission*, jossa hakijan eduksi on hakuajan pituus. Joustavan haun huonoksi puoleksi on mainittu, että hakua ei voi käsitellä massana, vaan hakemukset käsitellään yksitellen. Myös opintojen aloittamisessa on hankaluutensa, kun opintojen aloitus on vain kerran tai kaksi kertaa vuodessa (tammikuu ja elokuu).

Tällä esityksellä ei ole vaikutusta opiskelijahakuihin ja –valintoihin eikä opiskelupaikan vastaanottamiseen. Esityksellä pyritään osaltaan varmistamaan, että oleskeluluvat voidaan myöntää koulutustarpeiden mukaisesti ja ajoissa suhteessa opintojen aloittamiseen. Esityksellä näin mahdollistetaan muun muassa se, että Opetushallituksen Suomea Suomessa –ohjelmaan voidaan jatkossa ottaa myös kolmannen maan kansalaisia hakijoita.

Opetus- ja kulttuuriministeriön johdolla on yhdessä korkeakoulujen ja muiden yhteistyötahojen kanssa erillisessä hankkeessa keskitytty kansainvälisten opiskelijoiden maahan tuloprosessin sujuvoittamiseen. Sen pilottihankkeen ensimmäisen vaihe päättyi kesäkuussa 2021. Työskentely

tapahtui neljässä alatyöryhmässä, jotka ovat kukin työskennelleet tietyn aiheen parissa. Alatyöryhmät ovat valmistelleet loppuraportit.¹⁵ Siinä on selvitetty muun muassa, miten Maahanmuuttovirasto voisi saada nopeammin lukuvuosimaksutiedot oleskelulupahakemuksen ratkaisemiseksi. Hankkeen ajatuksena on myös tiedonsiirtoon liittyvät kysymykset, miten opiskelijoiden valintaan ja opiskelupaikan vastaanottamiseen liittyvät tiedot sekä opintojen etenemistä koskevat ja valmistumista koskevat tiedot olisivat sähköisessä muodossa ja saatavilla sen mukaan kuin tiedon käsittelylle on laissa oleva peruste esim. oleskeluluvan edellytysten tarkistamiseksi tai oleskeluluvan myöntämiseksi. Hankkeella ei ole vaikutusta tähän esitykseen.

4.2.5.4 Digi- ja väestötietovirasto

Digi- ja väestötietoviraston mukaan korkeakoulututkinto-opiskelijoille ehdotuksen mukaan myönnettävä jatkuva oleskelulupa helpottaisi viraston työtä rekisteröidä kotikunta, jos maahan tulevan korkeakouluopiskelijan oleskeluluvan laji muuttuu tilapäisestä jatkuvaksi. Tämä tulisi näkymään prosessin nopeutumisena, kun viraston ei enää tarvitsisi tutkia muun muassa opiskeluoikeuden sisältöä opiskelutodistuksesta ja tehdä niitä toimenpiteitä, jotka kotikuntalain 4 §:n 1 momentin 5 kohdassa ja 2 momentissa edellytetään. Digi- ja väestötietoviraston ei enää tarvitsisi pyytää lisäselvityksenä opiskelu- tai läsnäolotodistuksia osoituksena kahden vuoden opiskelusta. Erityisen kuormittavaksi rekisteröinti on muodostunut silloin, kun tarvittava todistus on puuttunut opiskelijan asioidessa virastossa ja todistus on pitänyt toimittaa jälkikäteen. Jos opiskelija ei ole toimittanut todistusta pyynnöstä huolimatta, Digi- ja väestötietovirasto on joutunut tekemään kielteisen päätöksen. Kaiken kaikkiaan työn nopeutus koskee jatkuvan oleskeluluvan mukaisen prosessin mukanaan tuomaa sujuvoittamista, jonka kokonaisvaikutukset Digi- ja väestötietovirasto arvioi pienemmiksi tai kohtalaisiksi. Opiskelijalle myönnettävä nykyistä pidempikestoisempi oleskelulupa lisäksi vähentäisi todennäköisyyttä sille, että voimassaolevaan oleskelulupaan perustuva oikeus kotikuntaan Suomessa lakkaisi.

Väestötietojärjestelmään talletettujen kotikuntamerkintöjen ja muiden tietojen oikeellisuus ja ajantasaisuus palvelevat kaikkia järjestelmän tietoja hyödyntäviä viranomaisia. Väestötietojärjestelmään talletettuja henkilöiden tietoja pidetään väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalvelusta annetun lain (661/2009) 18 §:n mukaisesti julkisesti luotettavina ja niillä on viranomaisten ratkaisutoiminnassa huomattava tosiasiallinen merkitys. Valtiovarainministeriössä on suunniteltu aloitettavaksi kotikuntalain kokonaisuudistus, jonka yhteydessä tulisi arvioitavaksi myös kotikuntalain säännösten suhde ulkomaalaislakiin ja oleskelulupia koskevaan muuhun lainsäädäntöön. Tässä vaiheessa ei kuitenkaan ole tiedossa, missä aikataulussa kokonaisuudistus valmisteltaisiin ja milloin uusi kotikuntalaki tulisi voimaan.

4.2.6 Vaikutukset tiedonhallintaan

Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain (906/2019) 8 §:n 2 momentin mukaan toimialasta vastaavan ministeriön on laadittava lain 5 §:n 3 momentin mukainen arviointi, kun valmisteltavat säännökset vaikuttavat tietoaaineistoihin ja tietojärjestelmiin. Lisäksi ministeriön on arvioitava suunniteltujen säännösten vaikutukset asiakirjojen julkisuuteen ja salassapitoon.

Esityksellä on vaikutuksia UMA-järjestelmään ja EnterFinlandiin. Pääasialliset vaikutukset ovat uudet oleskelulupaperusteet ja niihin liittyvät edellytykset sekä voimassa oleviin oleskelulupiin tehtävät muutokset.

¹⁵ Kansainvälisten opiskelijoiden maahantuloprosessin sujuvoittamisen pilottihankkeen ensimmäisen vaiheen [loppuraportit](#) 17.6.2021

Maahanmuuttovirasto huolehtii tiedonhallintamallin päivittämisestä osana kehitystyötään. Esityksellä ei ole 5 §:n 3 momentissa tarkoitettuja oleellisia muutosvaikutuksia Maahanmuuttoviraston tietoaaineistoihin ja tietojärjestelmiin, koska käytössä on olemassa olevat tietojärjestelmät ja koska tietoaaineisto on pääpiirteissään saman sisältöistä kuin se tällä hetkellä on sovellettaessa tutkija-opiskelijalakia ja ulkomaalaislakia. Esityksellä ei ole vaikutuksia asiakirjojen julkisuuteen ja salassapitoon, koska esittävät oleskeluluvat ja niihin liittyvät edellytykset tulevat samalla tavalla asiakirjojen julkisuutta ja salassapitoa koskevan sääntelyn kohteeksi kuin tapahtuu muidenkin oleskelulupa-asioden kohdalla.

Jälkivalvonnan vaikutusarviointeja on kuvattu edellä kohdassa 4.2.5.1 ja sen kehittämisen taloudellisia vaikutuksia kohdassa 4.2.3.1. Esityksellä on vaikutuksia jälkivalvonnan kehittämisen osalta, joskin vaikutuksia ilmenisi sen osalta aikaisintaan vuoden kuluttua lain voimaantulosta. Jälkivalvonnan edellyttämä järjestelmäkehitys rakennetaan vuoden 2022 aikana, jotta siinä voidaan hyödyntää automaatiota manuaalikäsittelyn ohella ja ottaa huomioon ulkomaalaislain 5 luvun muuttamista koskevan lainsäädäntöhankkeen edellyttämä, tätä esitystä laajamittaisempi UMA-järjestelmäkehitys. Siinä yhteydessä toteutetaan tiedonhallintalain 9 §:n mukainen lausuntomenettely.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

5.1.1 Opiskelijan toimeentuloedellytys

Esityksellä toteutetaan hallitusohjelman kirjaus, jonka mukaan opiskelijoille myönnetään oleskelulupa koko tutkinnon suorittamisen ajaksi. Esityksen alussa esitettyjen tilastojen mukaan kaikista opiskelun perusteella oleskelulupaa hakeneista noin 18 %:lle myönnettiin oleskelulupa yli yhdeksi vuodeksi, mutta enintään kahdeksi vuodeksi. Hakijoista 82 % ei saanut oleskelulupaa kahdeksi vuodeksi. Toimeentuloedellytyksen osalta luvan myöntäminen kahdeksi vuodeksi edellyttää, että hakijalla on esittää turvattu toimeentulo 13 440 euroa.

Lakiin voitaisiin yksinkertaisimmillaan tehdä muutos siten, että opiskelun perusteella myönnettävän oleskeluluvan voimassaoloaikaa pidennettäisiin enintään kahdesta vuodesta enintään tutkinnon tai opiskelun suorittamisen keston ajaksi tekemättä muutosta toimeentuloedellytykseen. Tällaisessa tilanteessa hallitusohjelman kirjaus ei käytännössä toteutuisi, koska vain harvoille hakijoille voitaisiin myöntää oleskelulupa tutkinnon tai opintojen suorittamisen keston ajaksi, jos tuo aika olisi yli kaksi vuotta. Esityksen valmistelun aikana tämä vaihtoehto on hylätty, koska hallitusohjelman kirjaus ei käytännössä toteutuisi.

Vaihtoehtoisena ratkaisuna hallitusohjelman kirjauksen toteuttamiseksi on valmistelussa tuotu esille, että hakijan tulisi esittää toimeentuloselvitys hakemuksessaan vain ensimmäisen opintovuoden ajalta. Laissa säädettäisiin sen lisäksi, että hakijan toimeentulon on oltava turvattu koko oleskelun voimassaolon ajan, mutta ensimmäisen opintovuoden jälkeiseltä ajalta ei selvitys tarvitsisi esittää. Näin ollen opiskelija voisi todentaa hakemuksessaan ennen maahantuloa, että hänellä on käytössä 6 720 euroa ensimmäiseen opiskelijavuoden elinkustannuksiin, jolloin hänelle myönnetään oleskelulupa koko tutkinnon suorittamisen ajaksi. Tämä vaihtoehto on todettu parhaimmaksi siltä kannalta, että oleskelulupa voitaisiin myöntää tutkinnon suorittamisen ajaksi. Toimeentuloedellytyksen täyttämistä seurattaisiin pistotarkistuksin sekä vihjetietojen ja muulla tavoin saatujen tietojen perusteella. Maahanmuuttovirastolla on oikeus saada yksittäistapauksissa tieto Kansaneläkelaitokselta (Kela) siitä, onko tietty hakija hakenut toimeentulotukea, mutta Kelalla ei ole oikeutta eikä velvoitetta oma-aloitteisesti luovuttaa tietoja Maahan-

muuttovirastolle. Toimeentuloedellytyksen täyttämistä opintojen keston ajaksi ehdotetaan seurattavan lain voimaantulon jälkeen viiden vuoden ajan, jolloin tarkasteltaisiin, miten monen opiskelijan toimeentulo ei olisi ollut turvattu koko oleskeluluvan voimassaolon ajan, ja ryhdyttäisiin tarvittaessa toimiin sääntelyn tarkistamiseksi.

5.1.2 Opiskelijan luvan laji

Esityksessä ehdotetaan, että tutkintoon opiskelevien korkeakouluopiskelijoiden oleskeluluvan laji muutetaan tilapäisestä (B) jatkuvaksi (A). Kaikkien opiskelijoiden luvan lajia ei ehdoteta muutettavaksi, vaan ainoastaan korkeakouluopiskelijoiden oleskeluluvan laji. Muiden opiskelijoiden kohdalla sen sijaan katsotaan edelleen perustelluksi säilyttää luvan laji tilapäisenä. Muita opiskelijoita ovat lukiokoulutusta tai ammatillista koulutusta suorittavat opiskelijat sekä muuta kestoltaan lyhytaikaisempaa koulutusta suorittavat opiskelijat. Lukion oppimäärän tavoitteellinen suoritus aika on kolme vuotta. Ammatillisille tutkinnoille ei ole säädetty tavoitteellista suoritus aikaa, mutta ammatillisen perustutkinnon tyypillinen suoritus aika on noin kolme vuotta, ammatti- ja erikoisammattitutkintojen suoritus aika puolestaan pääsääntöisesti tätä lyhyempi. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen tutkintokoulutuksen kesto ei siis merkittävästi poikkea korkeakouluopintojen kestosta. Sen sijaan muu kuin tutkintotavoitteinen koulutus, esimerkiksi vaihto-opinnot ja muut tutkintoon johtamattomat opinnot, on luonteeltaan tilapäistä opiskelua, jolloin myös tilapäisen oleskeluluvan myöntäminen on perusteltua. Ammatillista koulutusta voidaan suorittaa myös oppisopimuskoulutuksena, jolloin opiskelija on määräaikaissa työsuhteessa ja oleskeluluvan peruste arvioidaan työskentelyn perusteella.

Erityisesti lukiokoulutukseen osallistuvat ulkomaalaiset opiskelijat ovat usein alaikäisiä, joiden kohdalla tulee tarkasteltavaksi 1.8.2021 voimaan tulleen uuden oppivelvollisuuslain (1214/2020) mukainen oppivelvollisuus.

Oppivelvollisuuslain 2 §:n 1 momentin mukaan oppivelvollisia ovat Suomessa vakinaisesti asuvat lapset eli alle 18-vuotiaat. Vakiintuneen tulkinnan mukaan lapsi katsotaan Suomessa vakinaisesti asuvaksi ja oppivelvolliseksi, jos hänellä on väestötietojärjestelmään merkitty kotikuntalain mukainen kotikunta. Henkilö saa kotikuntalain 4 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan kotikunnan heti maahan saapuessa, kun hänelle on myönnetty jatkuva oleskelulupa. Jo nyt kotikunnan on voinut saada, jos henkilöllä on ollut yli vuoden voimassa oleva tilapäinen oleskelulupa ja todistus siitä, että hänen opintonsa kestävät yli kaksi vuotta (kotikuntalain 4 §:n 1 momentin 5 kohta ja 2 momentin 3 kohta), joten käytännössä suurin muutos on, että henkilön on aiemmin itse pitänyt hakea kotikuntaa, kun hän nyt saa sen automaattisesti. Jos lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen alle 18-vuotiaalle opiskelijalle myönnettäisiin jatkuva oleskelulupa, nykytilaan verrattuna hieman useampi siis tulisi tällaisen muutoksen myötä oppivelvolliseksi. Tällöin opintoihin osallistuminen ei olisi heille enää vapaaehtoisesta, vaikka he lähtökohtaisesti ovat hakeutuneet Suomeen vapaaehtoisesti opintoja suorittamaan. Oppivelvollisuuslain 9 §:ssä säädetään huoltajan valvontavastuusta, jonka mukaan oppivelvollisen huoltajan on huolehdittava siitä, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuden. Oppivelvollisuuslain 22 §:n mukaan huoltaja, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö 9 §:ssä säädetyn velvollisuutensa valvoa oppivelvollisuuden suorittamista, on tuomittava oppivelvollisen valvonnan laiminlyönnistä sakkoon. Oppivelvollisuuteen liittyvien oikeusvaikutusten vuoksi ei olekaan perusteltua, että toisen asteen opiskelijoille myönnettäisiin jatkuva oleskelulupa, jolloin he vakinaiseksi katsottavan asumisen perusteella tulisivat suoraan myös oppivelvollisuuden piiriin.

Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäminen perustuu opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämään koulutuksen järjestämislupaun. Järjestämisluvista ei pääsääntöisesti ole rajattu koulutuksen järjestäjän opiskelijamääriä, vaan koulutuksen järjestäjät voivat itse päättää opiskelijamäärästään rahoitusjärjestelmän osoittamien resurssien puitteissa. Lukiokoulutuksen

ja ammatillisen koulutuksen rahoituksesta säädetään opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (1705/2009). Lukion yksikköhinnat opiskelijaa kohden lasketaan vuosittain kaikille koulutuksen järjestäjille yksikköhintojen määrittämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna aiheutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella. Koulutuksen järjestäjälle myönnetään rahoitusta kertomalla järjestäjäkohtainen yksikköhinta varainhoitovuoden toteutuneen opiskelijamäärän perusteella. Lukiokoulutuksen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmä mahdollistaa opiskelijamäärän kasvattamisen koulutuksen järjestäjän päätöksellä ja myös rahoitus nousee opiskelijamäärän kasvun myötä. Valtioneuvosto on vahvistanut lukiokoulutuksen vuoden 2021 keskimääräiseksi yksikköhinnaksi 6 615,98 euroa opiskelijaa kohti. Jos lukiokoulutuksen opiskelijamäärä kasvaisi esimerkiksi 5 000 opiskelijalla, merkitsi se noin 33 miljoonan euron lisämääräraharvetta.

Ammatillisen koulutuksen vuosittainen rahoitus puolestaan perustuu vuosittain talousarviossa päätettävään ammatillisen koulutuksen määrärahaan, josta kullekin järjestäjälle myönnetään rahoitusta se osuus, joka vastaa koulutuksen järjestäjän suoritteiden suhteellista osuutta kaikkien koulutuksen järjestäjien suoritteista. Ammatillisen koulutuksen rahoitusjärjestelmä on siis suhteellinen, mikä merkitsee sitä, että jonkin koulutuksen järjestäjän opiskelija- eli suorittemäärän kasvaessa suoritetta kohti myönnettävä rahoitus vähenee, ellei vastaavasti jonkin toisen järjestäjän suoritteiden määrä laske. Ammatillisen koulutuksen tavoin myös korkeakoulujen rahoitus perustuu talousarviossa päätettävään valtionrahoitukseen sekä korkeakoulun suoritteiden osuuteen kaikista suoritteista.

Kuten myös korkeakouluopiskelijoiden osalta, ei luvan lajin muuttamisella olisi juurikaan vaikutuksia toisen asteen opiskelijoihin opiskeluterveydenhuollon näkökulmasta. Kansainväliset toisen asteen tutkinto-opiskelijat ovat jo nyt oikeutettuja opiskeluterveydenhuollon palveluihin samalla lailla kuin suomalaisetkin opiskelijat.

Kuten korkeakouluopiskelijoiden osalta, vaikutukset terveydenhuoltoon syntyisivät sitä kautta, että kotikunnan saa hieman nopeammin, joten nykyisillä opiskelijamäärillä (278 ensimmäistä oleskelulupaa ammattitutkintoon, keskiasteen tutkintoon ja ylioppilastutkintoon vuonna 2018, 384 vuonna 2019 ja 566 vuonna 2020) muutokset olisivat vähäisiä. Määrien kasvaessa vaikutuksetkin kasvaisivat. Sosiaaliturvaetuksien osalta lapsilisäoikeus on alle 17-vuotiaalla, jonka katsotaan asuvan vakinaisesti Suomessa (lapsilisälaki (796/1992) 1 a §). Alle 18-vuotias voi olla oikeutettu toimeentulotukeen, mutta vanhemman elatuskyky on normaalitilanteessa selvittettävä. Tämän selvittäminen voisi olla vaikeaa, jos vanhempi asuu ulkomailla. Tällaisessa tilanteessa tulee selvittää mahdollisuus periä myönnetty toimeentulotuki tai osa siitä takaisin elatusvelvolliselta. Kuten muidenkin henkilöryhmien osalta, myös ulkomaalaisen hakiessa toimeentulotukea ensisijaiseksi toimeentulomuodoksi on aina katsottava ansiotyö, yrittäjätoiminta, toimeentuloa turvaavat muut etuudet, muut tulot tai varat sekä hakijaan nähden elatusvelvollisen huolenpito tai muu tapa kuten toimeentulotukeen nähden ensisijaiset etuudet tai muu taloudellinen tuki. Lähtökohtana on siten, että edellä mainittujen henkilöryhmien tulee ensisijaisesti itse huolehtia toimeentulostaan ja heillä tulee olla riittävät varat oleskelua ja kotimatkaa varten.

Vaihtoehtona voisi olla myöntää jatkuva oleskelulupa vain täysi-ikäisille lukiokoulutuksen ja ammatillisen tutkintokoulutuksen opiskelijoille. Tällöin oleskeluluvan hakijat asetettaisiin iän perusteella eriarvoiseen asemaan, mutta toisaalta täysi-ikäisyys voisi tässä olla hyväksyttävä peruste erilaiseen kohteluun. Esityksessä ei kuitenkaan päätetty ehdottaa, että alaikäisiä ja täysi-ikäisiä toisen asteen tutkinto-opiskelijoita kohdeltaisiin eri tavalla, vaan esityksen mukaan kaikille toisen asteen opiskelijoille myönnettäisiin jatkossakin nykytilaa vastaavasti tilapäinen oleskelulupa. Toisen asteen opiskelijoiden oleskelulupalajin muuttamista jatkuvaksi voisi olla

tarpeellista jatkossa kuitenkin selvittää, kun korkeakouluopiskelijoiden oleskelulupalajin muutoksen vaikutuksista on saatu käytännön kokemuksia. Jatkuvan oleskeluluvan myöntäminen todennäköisesti kasvattaisi jossain määrin lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen haakeutuvien ulkomaalaisten opiskelijoiden määrää. Opiskelijamäärän kasvuun tulisi tällöin varautua myös julkistaloudellisesti.

Opiskelijat eivät ole ainoa maahanmuuttajaryhmä, jolle myönnettävä oleskelulupa on tilapäinen. Etenkin työnteon perusteella myönnetään tilapäisiä oleskelulupia, kun kyse on tilapäisestä työnteosta tai työharjoittelusta. Muita tilapäisiä oleskelulupia ovat muun muassa au pair –sijoitus, ihmiskaupan uhri, paitsi jos uhri on erityisen haavoittuvassa asemassa, maasta poistumisen estymisen vuoksi myönnettävä lupa ja laittomasti maassa oleskelleen ja työskennelleen oleskelulupa. Korkeakouluopiskelijoiden, joiden opinnot tähtäävät tutkintoon, ja joiden tavoitellaan jäävän maahan entistä useammin, oleskelulupa ei ole vertailukelpoinen näihin tilapäisiin oleskelulupiin. Nykytilanteessa noin puolet Suomessa tutkinnon suorittaneista kansainvälisistä opiskelijoista työllistyy Suomeen. Koulutuspoliittisessa selonteossa ja hallituksen koulutus- ja työperusteisen maahanmuuton tiekartassa tavoitteeksi ehdotetaan, että ulkomaalaisista opiskelijoista työllistyi Suomeen jatkossa 75 %. Oleskeluluvan lajin muuttamisella jatkuvaksi mahdollistetaan korkeakoulujen tutkinto-opiskelijoiden Suomeen jäämistä myös siten, että pysyvän oleskeluluvan myöntäminen nopeutuu.

5.1.3 Tutkijoiden toimeentuloedellytys

Hankkeessa on ollut esillä vaihtoehtona säätää myös tutkintoa suorittaville tohtoriopiskelijoille pidemmästä luvasta, jossa toimeentulovaatimus olisi rakennettu samalla tavalla kuin opiskelijoilla. Tohtoriopintojaan suorittaville kolmannen maan kansalaisille myönnetään tutkija- ja opiskelijalain nojalla tällä hetkellä 6 §:n mukainen oleskelulupa eli tutkijan oleskelulupa. Tutkijan lupaan liittyy opiskelijan lupaa laajempi oikeus liikkua unionin sisällä ja lupaan kuuluu myös laajempi eli rajoittamaton työnteke-oikeus.

Tohtorintutkinnon tavoitteellista suoritusaikaa tai laajuutta ei ole lainsäädännössä määritelty, eikä tämän vuoksi oleskelulupaa ole mahdollista myöntää säädösten mukaisen tutkinnon tavoiteajan perusteella.

Tutkijoiden toimeentulo on usein sidottu lyhyisiin rahoituskausiin tai työsuhteisiin. Tutkijoiden osalta ei ole ollut hankkeen aikataulun puitteissa mahdollista samalla tavalla kuin opiskelijoiden osalta selvittää sitä, kuinka suuri osa tohtoriopiskelijoista saa kielteisiä päätöksiä jatkolupahakemuksiinsa sen vuoksi, ettei toimeentulovaatimus täyty.

Ehdotus asettaisi tohtorintutkintoon johtavia opintoja suorittavat tutkijat merkittävästi parempaan asemaan kuin muut tutkijat. Lisäksi se asettaisi heidät parempaan asemaan kuin työnteon perusteella luvan saaneet kolmannen maan kansalaiset, jotka tällä hetkellä saavat ensimmäisen oleskelulupansa pääsääntöisesti vuodeksi, vaikka heidän toimeentulonsa on merkittävästi turvatumppaa kuin tutkijoiden. Ehdotettua muutosta ei ilman laajempaa selvittelyä ja tarkempaa tietoa ole mahdollista toteuttaa. Myöskään kattavaa vaikutusarviointia ei ole voitu tehdä. Hallitusohjelmassa ja lainsäädäntöhankkeen asettamispäätöksessä oleskeluluvan voimassaoloaikaa koskeva pidentäminen on ollut määrä tehdä opiskelijoiden kohdalla, vaikka osana hanketta, joka ei ole yksin lainsäädäntöhanke, on myös vahvistaa korkeakoulujen ja työelämän vuorovaikutusta.

5.2 Ulkomaiden lainsäädäntö ja muut ulkomailla käytetyt keinot

5.2.1 Euroopan unionin jäsenmaat

5.2.1.1 EMN-kysely jäsenmaille

Hankkeen aikana tehtiin European Migration Network (EMN) -verkoston kautta kysely muille EU-jäsenmaille. Saatujen vastausten koonnos 8.6.2021 on tallennettu valtioneuvoston [hankeik-kunaan](#). Tarkoituksena oli etenkin kerätä tietoa siitä, kuinka monessa EU-maassa myönnetään oleskelulupa koko tutkimuksen suorittamisen ajaksi. Esitetyt kysymykset koskivat muun muassa sitä, kuinka pitkiä ensimmäisiä opiskelijan oleskelulupia jäsenvaltioissa myönnetään ja miten toimeentulo tulee osoittaa, jos pitkiä oleskelulupia myönnetään. Lisäksi kyselyssä kysyttiin työnhakua ja yritystoimintaa koskevan oleskeluluvan myöntämisestä.

Tutkija- ja opiskelijadirektiivi on Tanskaa lukuun ottamatta voimassa kaikissa unionin jäsenmaissa. Kolmansista maista tulevilta opiskelijoilta vaaditaan unionin jäsenvaltioissa lähes kaikissa tapauksissa opiskelijan oleskelulupa. Oleskeluluvan ohella edellytetään riittävää toimeentuloa.

Unionin jäsenmaista pitkäaikaisia, yli kahden vuoden mittaisia ensimmäisiä oleskelulupia opiskelijoille myöntävät Viro, Alankomaat ja Slovakia. Virossa ja Alankomaissa ensimmäinen oleskelulupa on mahdollista saada enintään viiden vuoden ajaksi, Alankomaissa opintojen lisäksi kolmen kuukauden ajaksi. Slovakiassa ensimmäisen luvan voi saada opintojen oletetun keston ajaksi, kuitenkin enintään kuudeksi vuodeksi. Myös Latviassa luvan voi saada aiottujen opintojen kestoajaksi ja sen lisäksi neljän kuukauden ajaksi, mutta lupa on uusittava vuosittain. Muut jäsenmaat myöntävät opiskelijan ensimmäisen oleskeluluvan yhden vuoden tai enintään kahden vuoden ajaksi, mikä vastaa tutkija-opiskelijadirektiivin sääntelyä oleskeluluvan voimassaolon vähimmäisajasta. Tutkija- ja opiskelijadirektiivin 18 artiklan 2 kohdassa säädetään, että opiskelijoille on myönnettävä lupa, joka on voimassa vähintään vuoden tai opintojen keston ajan, mikäli se on lyhyempi. Liikkuvuustoimenpiteitä sisältävien unionin tai monenvälisen ohjelmien tai kahden tai useamman korkeakoulun välisten sopimusten piiriin kuuluville opiskelijoille on myönnettävä lupa, jonka kesto on vähintään kaksi vuotta tai yhtä pitkä kuin opintojen kesto, jos se on lyhyempi. Valtaosa jäsenmaista, mukaan lukien EU:n isot jäsenmaat, on näin ollen omista kansallisista lähtökohdistaan pannut tutkija- ja opiskelijadirektiivin täytäntöön tältä osin vain sen osalta kuin se on ollut vähintään tehtävä.

Yleisesti unionin jäsenvaltioissa riittävän toimeentulon osalta todisteeksi hyväksytään esimerkiksi pankkitili, säännölliset tulot tai tiedot apurahasta. Jos vähimmäistulon raja on määritelty, se vaihtelee jäsenvaltioittain parinsadan ja yli tuhannen euron välillä kuukaudessa. Toimeentulo voi jäsenvaltiosta riippuen koostua omista tai perheen varoista, palkasta, apurahasta taikka muusta tulosta ja edellytyksenä voi olla myös toimeentulon säännöllisyys.

Virossa vaaditaan pitkäaikaisen eli yli kahdeksi vuodeksi myönnettävän oleskeluluvan saamiseksi vähintään 300 euron kuukausittaiset varat, jotka voivat koostua erilaisista lähteistä. Alankomaissa vaatimuksena on riittävät varat 12 kuukauden ajaksi ja Slovakiassa vähintään 215 euron varat kuukausittain. Latviaa vaatii 500 euron kuukausittaiset varat vuosittain.

Työnhakua ja yritystoimintaa varten myönnettävä oleskelulupa opintojen jälkeen on mahdollinen yleisesti kaikissa jäsenmaissa, koska siitä säädetään tutkija- ja opiskelijadirektiivissä. Sen kesto vaihtelee Virossa oleskelulupa myönnettävästä 270 päivän lisäajasta Saksan enintään 18 kuukaudeksi ja Kroatian yhdeksi vuodeksi ja mahdollisen toisen vuoden ajaksi myönnettä-

vään oleskelulupa. Oleskeluluvan saamisen ehtona on yleensä opiskelijan toimeentuloedellytystä vastaavat varat tai muuten riittävä toimeentulo. Tilastojen mukaan opiskelun jälkeen maahan jäämisen yleisimmät syyt ovat unionin jäsenvaltioissa työskentely ja perhe sekä näiden ohella työnhaku, työkokemuksen hankkiminen ja itsensä työllistäminen.

Myös tutkijoilta edellytetään unionin jäsenvaltioissa viisumin nojalla tapahtuvaa lyhytaikaista oleskelua lukuun ottamatta yleensä määräaikainen oleskelulupa. Tutkimustyön tapahtuessa työsuhteessa toimeentuloedellytys täyttyy yleensä palkan kautta, ja omarahoitteisten tutkijoiden osalta kysymykseen voivat tulla todistettavat varat tai apuraha sekä paluuedellytys. Perheenjäsenet voivat yleensä saada oleskeluluvan yhdessä päähakijan kanssa. Tutkijan oleskelulupa liittyy myös oleskelulupa työnhakua ja yritystoimintaa varten.

5.2.1.2 Ruotsi

Ruotsissa korkeakouluopiskelijan oleskeluluvan hakeminen edellyttää hyväksyntää kokoaikaisiin opintoihin ja ensimmäisen lukukausimaksuerän maksamista sekä todistetusti turvattua toimeentuloa opintojen aikana ja hakeutumista sairausvakuutuksen piiriin. Jos opiskelija oleskelee maassa yli vuoden ajan, tulee hänen rekisteröityä väestörekisteriin, jolloin hän pääsee Ruotsin sairausvakuutuksen piiriin, muussa tapauksessa vakuutus tulee hankkia itse tai oppilaitoksen puolesta. Toimeentuloedellytys on 8 568 Ruotsin kruunua kuukaudessa (noin 844 euroa) koko oleskeluluvan voimassaolon ajalta. Lukukausimaksut vaihtelevat 80 000 ja 295 000 kruunun (noin 7 901 – 29 136 euron) välillä.

Päätöksen saaminen täydellisen hakemuksen jättämisestä lukien kestää yleensä 2–5 kuukautta. Hakemuksen voi tehdä paperilla tai verkossa ja mahdollinen käynti Ruotsin ulkomaanedustustossa saattaa pidentää odotusaikaa. Hakemuksen perheenjäsenen osalta voi tehdä samanaikaisesti verkossa tai myöhemmin. Hakemusmaksu aikuisten osalta on 1 500 kruunua (noin 148 euroa) ja lasten osalta 750 kruunua (noin 74 euroa).

Hakemuksen verkossa tehneet saavat vastauksen päätöksestä sähköpostilla, minkä jälkeen maahantuloviisumi ja oleskelulupakortti noudetaan sen valmistuttua Ruotsin edustustosta tai lähetetään hakijalle postitse. Jos henkilö ei tarvitse maahantuloviisumia, hänen tulee Ruotsiin saavuttuaan jättää biometriset tunnisteet oleskelulupakorttia varten Migrationsverketissä, minkä jälkeen oleskelulupakortti lähetetään postitse osoitteeseen Ruotsissa.

Tutkijan oleskeluluvan saadakseen yli kolmen kuukauden ajaksi hakijalla tulee olla tohtorinkoulutus tai jatko-opintoihin oikeuttava pätevyys. Lisäksi hänen tulee esittää Migrationsverketille Ruotsin tiedoneuvoston hyväksymän laitoksen kanssa tehty yhteistyösopimus. Lisäksi hakijan tulee yleensä maksaa 1 500 kruunun (noin 148 euron) hakemusmaksu ja hänellä tulee olla riittävät varat toimeentuloon ja paluumatkaan. Hakijan tulee myös huolehtia itse sairausvakuutuksestaan, jos hän tulee Ruotsiin alle vuoden mittaiseksi ajaksi. Perheenjäsenet voivat saada sähköisellä hakemuksella oleskeluluvat Ruotsiin samanaikaisesti päähakijan kanssa. Tutkijan oleskelulupa on uusittavissa, ja neljän vuoden jälkeen tutkijalla on mahdollisuus saada pysyvä oleskelulupa Ruotsiin.

Tutkijan oleskelulupaa ja mahdollista maahantuloviisumia haetaan verkossa tai edustustossa ja ne myönnetään tutkijalle biometristen tunnisteiden jättämisen jälkeen ennen Ruotsiin saapumista. Viisumivapaiden maiden kansalaiset voivat saada oleskelulupakortin myös Migrationsverketiltä maahan saavuttuaan. Jos henkilö oleskelee Ruotsissa opiskelijan oleskeluluvan nojalla, hän voi hakea tutkijan oleskelulupaa verkossa maassa ollessaan. Hakeminen Ruotsissa on mahdollista myös silloin, jos henkilöllä on tutkijan oleskelulupa toisessa unionin jäsenvaltiossa ja hän tekee osan tutkimuksestaan Ruotsissa yli 180 päivää 360 päivän jaksossa. Lyhyemmäksi

ajaksi oleskelulupaa ei tarvitse hakea. Tutkimustyön Ruotsissa voi aloittaa jo hakemuksen jättämisen jälkeen, jos edellä mainittuja aikoja ei ole ylitetty. Tutkimustyön valmistumisen jälkeen tutkijalla on mahdollisuus saada oleskelulupa työnhakua tai yritystoiminnan käynnistämistä varten.

5.2.1.3 Norja

Norjaan korkeakouluopintoihin oleskelulupaa hakevan opiskelijan tulee olla hyväksytty koko-aikaiseksi opiskelijaksi norjalaiseen korkeakouluun. Lisäksi edellytyksinä ovat 4 900 Norjan kruunun (noin 481 euron) hakemusmaksu, mahdolliset lukukausimaksut, vähintään 126 357 kruunun (noin 12 414 euron) vuosittaiset varat, asunto Norjassa ja olosuhteet, jotka tukevat paluuta kotimaahan opiskelun jälkeen. Opiskelija ei voi työllistää itseään eikä toimia yrittäjänä Norjassa. Työskentely on rajoitettu 20 tuntiin viikossa lukuun ottamatta vapaata työskentelyaiketta lomakausien aikana.

Hakemuksen käsittely kestää useita viikkoja, mutta päätöksenteossa tähdätään siihen, että oleskelulupa myönnetään riittävissä ajassa ennen opintojen alkua. Maahan saapumista ja oleskelulupakortin luovuttamista varten myönnetään tarvittaessa maahantuloviisumi Norjaan. Lukukausimaksuja ei Norjassa peritä. Perheenjäsenet voivat yleensä hakea ja saada oleskeluluvan samanaikaisesti päähakijan kanssa. Opiskeluaikaa ei lueta hyväksi haettaessa pysyvää oleskelulupaa.

Tutkijan, joka tulee Norjaan yli kolmeksi kuukaudeksi ja jolla on norjalainen työnantaja, tulee hakea ammattitaitoisen työntekijän oleskelulupaa. Hakemisen edellytyksenä on työtarjous norjalaiselta työnantajalta, yleensä kokoaikainen työ, riittävä työhön liittyvä pätevyys ja palkkataso sekä asunto Norjassa. Työnantajaa voi vaihtaa, jos työtehtävät pysyvät samankaltaisina, mutta tehtävien vaihtuessa on haettava uutta oleskelulupaa myös pysyttäessä saman työnantajan palveluksessa.

Tutkija itse tai tämän työnantaja voi käynnistää hakemusprosessin ja hakemuksen voi tehdä verkossa tai jättää henkilökohtaisesti. Työntekijän oleskeluluvan käsittelymaksu on 6 300 kruunua (noin 619 euroa) ja hakemuksen käsittelyaika on keskimäärin 12 viikkoa. Korkeakoulututkinnon suorittaneelle oleskelulupa voidaan myöntää enintään kolmen vuoden ajaksi, minkä jälkeen on mahdollisuus hakea pysyvää oleskelulupaa. Perheenjäsenet voivat yleensä hakea ja saada oleskeluluvan samanaikaisesti päähakijan kanssa.

Omarahoitteen tutkijan tulee oleskeluluvan saadakseen hakea opiskelijan oleskelulupaa ja tehdä tutkimusta norjalaisessa korkeakoulussa tai vastaavassa laitoksessa. Lisäksi edellytyksenä on 4 900 kruunun (noin 481 euron) käsittelymaksu, yhteensä vähintään 126 357 kruunun (12 414 euron) varat vuotta kohti, asunto Norjassa ja paluuta ennakoivat olosuhteet kotimaassa.

Oleskeluluvan käsittelyaika on keskimäärin kahdeksan viikkoa hakemuksen jättämisestä vastauksen saamiseen. Tutkijan perheenjäsenet voivat yleensä hakea ja saada oleskeluluvan samanaikaisesti päähakijan kanssa. Maahan saapumista ja oleskelulupakortin luovuttamista varten myönnetään tarvittaessa maahantuloviisumi Norjaan, minkä ohella yli puoli vuotta maassa oleskelevien tulee rekisteröityä veroviranomaisessa kahdeksan päivän kuluessa maahan saapumisesta. Tutkimustyön ohella on mahdollista työskennellä muualla 20 tuntia viikossa ja lomakausina kokoaikaisesti. Oleskelulupa-aikaa ei lasketa hyväksi haettaessa pysyvää oleskelulupaa.

5.2.1.4 Tanska

Tanskaan opiskelun perusteella oleskelulupaa hakevalla tulee olla opiskeluoikeus tanskalaisessa korkeakoulussa ja riittävä kielitaito. Hakijan tulee tehdä hakemus verkossa tai paperisena ja maksaa 2 000 Tanskan kruunun (noin 269 euron) käsittelymaksu ja osoittaa voivansa huolehtia toimeentulostaan maahan saavuttuaan. Laillisesti maassa oleskeleva voi tehdä hakemuksen Tanskassa. Biometriset tunnisteet jätetään pääsääntöisesti 14 päivän kuluessa hakemuksesta Tanskan edustustossa tai maassa oleskeltaessa Tanskan maahanmuuttoviranomaisen toimipisteessä. Tunnisteiden jättäminen on mahdollista myös Tanskan hakemuskeskuksessa ulkomailla tai Norjan edustustossa, jos maassa ei ole Tanskan edustustoa ja tästä on tehty Norjan kanssa sopimus. Maahantuloa ja oleskeluluvan noutamista varten myönnetään tarvittaessa viisumi.

Opiskelijan oleskeluluvan normaali käsittelyaika on kaksi kuukautta. Opiskelijan tulee maksaa lukukausimaksu, joka on yleensä 6 000–16 000 euroa vuodessa. Toimeentuloedellytyksen täyttämiseksi opiskelijalla tulee olla käytössään 6 321 kruunun (noin 850 euron) varat kuukausittain. Ensimmäisen lukukauden osalta maksettu lukukausimaksu katsotaan osoitukseksi riittävästä toimeentulosta. Työnteko sallitaan 20 tunnin ajan viikossa lukukausien aikana ja ilman rajoitusta loma-aikoina. Myös perheenjäsenet voivat saada oleskeluluvan Tanskaan, jolloin myös heidän toimeentulonsa tulee olla turvattu. Opintojen jälkeen on mahdollisuus kuuden kuukauden oleskelulupaan työpaikan löytämiseksi.

Tutkija voi hakea tutkijan oleskelulupaa, jos hänet on palkattu tutkijan työhön yli kolmen kuukauden ajaksi. Palkkauksen ja työehtojen on noudatettava tanskalaista tasoa, mutta työn ei tarvitse olla kokoaikaista ja sivutoimen hankkiminen on sallittu. Hakumenettely on hyvin samankaltainen kuin opiskelijalla. Menettelyissä on pieniä eroja, jos kysymyksessä on vieraileva tutkija tai tohtoriopintoja suorittava henkilö. Lisäksi vaihtoehtona on nopeutettu oleskelulupamenettely ja erittäin nopean työskentelyn aloittamisen takaava Quick job start, jos tutkijan työnantajana toimiva korkeakoulu tai yritys on sertifioitu nopeutetun menettelyn käyttäjäksi.

Tutkijan oleskeluluvasta peritään 4 295 kruunun (noin 578 euron) käsittelymaksu ja hakemuksen käsittelyaika on normaalisti yksi kuukausi. Työn ohessa on mahdollisuus osittain tuettuun tanskan kielen opiskeluun. Työtehtävän vaihtaminen on mahdollista pysyttäessä saman työnantajan palveluksessa, muutoin tulee hakea uutta oleskelulupaa. Perheenjäsenet voivat saada oleskeluluvan samanaikaisesti päähakijan kanssa.

5.2.1.5 Viro

Virossa opiskelijan oleskeluluvan myöntämisen edellytyksinä on hyväksyminen oppilaitokseen, suoritettu käsittelymaksu ja Viron virallisen vähimmäistoimeentulon suuruinen toimeentulo kaksinkertaisena koko opintojen ajan. Biometristen tunnisteiden jättämisen lisäksi opiskelijan tulee hakeutua Viron sairausvakuutuksen piiriin ja maan väestörekisteriin.

Oleskeluluvasta peritään 35 euron maksu Virossa tai itsepalveluportaalissa haettuna ja 65 euron maksu, jos oleskelulupakortti noudetaan Viron ulkomaanedustustosta. Oleskelulupa myönnetään koko opintojen ajaksi, kuitenkin enintään viideksi vuodeksi. Työnteko opintojen ohessa on sallittu, jos työskentely ei häiritse opintoja ja opinnot jatkuvat kokoaikaisesti. Maisterin- tai tohtorintutkintoa suorittavat opiskelijat voivat saada oleskeluluvan myös perheenjäsenilleen.

Tutkijaksi Viroon hakeutuvien kolmansien maiden lupavaatimukset riippuvat opiskelun kestosta. Alle 90 päivän opiskelu tapahtuu lyhytkestoisella viisumilla ja alle kuuden kuukauden opiskelu pitkäkestoisella viisumilla, joita koskevat hakemukset käsitellään 30 päivässä. Yli kuu-

den kuukauden oleskelua varten tutkijan tulee hakea oleskelulupa. Työnantajan tulee olla opetus- ja tutkimusministeriön virallisesti rekisteröimä, positiivisen arvioinnin saanut tutkimus- ja kehittämisalan toimija, jolla on sopimus tutkimustyöstä kyseisen henkilön kanssa. Oleskelulupahakemuksen käsittelymaksu vastaa opiskelijalta perittävää maksua. Jatko-opiskelijoiden tulee tutkijan oleskeluluvan sijaan hakea opiskelijan oleskelulupaa.

Hakumenettely koostuu tutkijan mahdollisesta rekisteröinnistä työnantajan toimesta ja mahdollisesta viisumihausta, työnantajan ja tutkijan tekemästä sopimuksesta, yksityisen sairausvakuutuksen hankkimisesta ensimmäisten kolmen kuukauden ajaksi, varsinaisesta oleskelulupahakemuksesta ja rekisteröitymisestä asukkaaksi Virossa. Mainittujen vaiheiden järjestys voi vaihdella tapauksesta riippuen. Perheenjäsenten oleskelulupahakemukset voi tehdä samanaikaisesti päähakijan kanssa ja niitä koskevat päätökset tehdään päähakijan oleskelulupahakemuksen ratkettua.

5.2.1.6 Saksa

Saksa on sopinut opiskelijoiden oleskelulupavapaudesta Yhdysvaltojen, Kanadan, Australian, Japanin, Israelin, Uuden-Seelannin ja Korean tasavallan kanssa. Muiden maiden yli 90 päivän ajaksi Saksaan opiskelemaan hakeutuvien kolmansien maiden kansalaisten tulee hankkia opiskelijan oleskelulupa ja mahdollinen maahantuloviisumi. Asunnon hankittuaan opiskelijan tulee rekisteröityä asukkaaksi ja hakea oleskelulupaa paikallisessa viranomaisessa. Hakemus tulee tehdä henkilökohtaisesti ja sen tekemiseksi vaaditaan muun muassa todistus asukkaaksi rekisteröitymisestä ja opiskelijan sairausvakuutuksesta, selvitys vähintään 861 euron kuukausittaisesta tai 10 332 euron vuosittaisesta toimeentulosta ainakin ensimmäisen opiskeluvuoden ajalle ja todistettu englannin tai saksan kielen taito.

Ensimmäisen oleskelulupahakemuksen käsittelymaksu vaihtelee 50–60 eurosta 110 euroon. Opiskelijan oleskelulupahakemuksen käsittelyaika on kahdesta kolmeen viikkoa ja lupa on yleensä voimassa koko opintojen ajan. Myös perheenjäsenillä on mahdollisuus saada oleskelulupa Saksaan päähakijan opintojen ajaksi. Lukuvuosimaksua ei peritä useimpien osavalttioiden julkisissa korkeakouluissa lainkaan ja muutoinkin ne ovat verraten alhaiset. Opintojen ohessa on mahdollista työskennellä 240 päivänä vuodessa puolipäiväisesti ja 120 päivänä kokopäiväisesti myös lukukausien aikana. Opintojen jälkeen oleskelulupa voi saada 18 kuukauden jatkoajan työnhakua varten ja työpaikan löydyttyä on mahdollisuus hakea työntekijän oleskelulupaa.

Tutkijaksi Saksaan tulevalle täytyy olla hyväksyntä tai sopimus tutkimusorganisaation kanssa. Kysymykseen voi tulla erimuotoiset organisaatiot yliopistoista yksityisiin yrityksiin ja tehtävä voi sisältää myös tieteellistä opetustyötä. Vaihtoehtoisesti tutkimustyötä voi tehdä työntekijän oleskeluluvan nojalla, jos henkilöllä on riittävä pätevyys ja saksalaista tutkintoa vastaava koulutus. Erityistä asiantuntijuutta omaavilla tutkijoilla on mahdollisuus saada pysyvä oleskelulupa, muutoin vaaditaan neljän vuoden mittainen oleskelu maassa. Tohtoriopintoihin myönnetään useita erityyppisiä oleskelulupia riippuen hakijan työ- ja opiskelutilanteesta.

Tutkijan oleskeluluvasta peritään tehtävästä riippuen 100–250 euron käsittelymaksu ja päätös tehdään 1–3 kuukauden kuluessa hakemuksen jättämisestä. Perheenjäsenillä on mahdollisuus oleskelulupaansa päähakijan ohella. Tutkimustyön jälkeen päähakijalla on mahdollisuus oleskelulupaansa työnhakua varten enintään yhdeksän kuukauden ajaksi.

5.2.1.7 Alankomaat

Opiskelijan oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on hyväksymisilmoitus sponsorina toimivalta hyväksytyltä korkeakoululta, nuhteettomuusilmoitus, riittävä ja turvattu toimeentulo joko kaisen opintovuoden ajalle sekä mahdollinen tuberkuloositestaus. Korkeakouluissa kuukausittainen toimeentuloedellytys on 921,17 euroa ja sen voi osoittaa pankkitilin, apurahan, talletuksen tai muun tuen avulla. Opiskeluun valmistautumista esimerkiksi kielikurssin avulla ja masterintutkintoon jatkamista varten voi saada 12 kuukauden lisääjän. Oppilaitokset vastaavat opiskelijoiden kielitaitovaatimuksista itsenäisesti.

Ensimmäisen opiskelijan oleskeluluvan käsittelymaksu on 80 euroa ja se maksetaan sponsorina toimivan oppilaitoksen kautta. Perheenjäsenillä on mahdollisuus hakea oleskelulupaa yhdessä päähakijan kanssa. Työskentely opintojen aikana on sallittu 16 tunnin ajan ja loma-aikoina kokoaikaisesti, jos työnantaja on hakenut opiskelijalle työluvan. Itsensä työllistäminen on sen sijaan sallittu vapaasti, kunhan yritys on rekisteröity Alankomaissa ja muut lainsäädännön vaatimat edellytykset täyttyvät. Oleskelulupa on voimassa opiskeluajan lisäksi kolmen kuukauden ajan.

Tutkijaksi Alankomaihin saapuva henkilö voi toimia palkattuna tutkijana, apurahatutkijana tai tohtoriopiskelijana. Henkilöllä tulee olla jatko-opiskeluoikeuden antava ylempi korkeakoulututkinto ja sopimus tutkimusorganisaation kanssa. Organisaation tulee olla sponsoriksi hyväksytty toimija. Oleskelulupahakemuksessa tulee olla myös selvitys työehdoista sekä vakuutus tutkimustyön seurannasta ja loppuunsaattamisesta. Jos kysymys ei ole palkatusta tutkimustyöstä, hakijalla tulee olla apuraha, muu tuki tai riittävä pankkitalletus Alankomaissa oleskelun ajaksi.

Oleskeluluvan hakemusmaksu on 192 euroa ja perheenjäsenillä on mahdollisuus hakea oleskelulupaa yhdessä päähakijan kanssa. Oleskeluluvan lisäksi maahantuloa varten tarvitaan Alankomaissa yleensä erillinen viisumi. Opintojen tai tutkimustyön jälkeen Alankomaissa on mahdollisuus hakea kolmen vuoden ajan korkeasti koulutetuille henkilöille tarkoitettua orientaatiovuosilupaa, jonka hakemusmaksu on niin ikään 192 euroa.

5.2.2 Euroopan unionin ulkopuoliset maat

Ulkomaisilta opiskelijoilta vaaditaan Euroopan unionin ulkopuolisissa valtioissa lähes kaikissa tapauksissa opiskelijaviisumi tai opiskelijan oleskelulupa. Viisumin tai oleskeluluvan ohella edellytetään yleensä riittäviä varoja. Keskeisissä verrokkimaissa vaadittavat rahasummat lähtevät pääsääntöisesti noin 10 000 eurosta vuodessa ja mahdollinen puoliso ja lapset korottavat vaadittavaa summaa. Lukukausimaksut näissä maissa vaihtelevat tyypillisesti korkeakoulusta ja opiskelualasta riippuen alle 10 000 euron ja joidenkin erityisalojen useiden kymmenien tuhansien eurojen välillä. Opintoihin on usein saatavissa stipendejä ja muuta rahoitusta.

Euroopan unionin ulkopuolisissa verrokkimaissa ulkomaisten tutkijoiden pitempiaikaiset viisumit tai oleskeluluvat myönnetään yleisimmin työntekijöiden lupajärjestelmän kautta. Lupajärjestelmiin sisältyy useimmiten erilaisia erityisosaajille tarkoitettuja väyliä, joita myös tutkijat voivat käyttää. Myös perheenjäsenet voivat yleensä hakea oleskelulupaa yhdessä päähakijan kanssa. Määräaikaisiin oleskeluväyliin liittyy usein mahdollisuus myöhempään pysyvään oleskeluun ja kansalaisuuteen.

5.2.2.1 Yhdistynyt kuningaskunta

Yhdistyneeseen kuningaskuntaan opiskelijaksi hakevan on täytettävä tarvittavat pääsyaatimukset ja opintojen on johdettava hyväksyttävään tutkintoon asianomaisella tasolla. Opiskelijan tulee pystyä huolehtimaan toimeentulostaan opintojen ajan ja tämän tulee puhua, lukea ja kirjoittaa englantia opintojen vaatimalla tasolla. Alle 18-vuotiaiden hakijoiden tulee esittää huoltajan suostumus ja selvitys tämän suhteesta hakijaan sekä selvittää, miten hänen huolenpionsa on järjestetty Yhdistyneessä kuningaskunnassa oleskelun aikana. Korkeakouluopiskelijoille työskentely on sallittu lukukausien aikana korkeintaan 20 tunnin ajan viikossa ja loma-kausina kokoaikaisesti.

Työntekijöiden tapaan myös opiskelijaviisumin hakijoilta edellytetään pisteytystä ja lisäksi hyväksymistä Yhdistyneessä kuningaskunnassa sponsoriksi hyväksytyyn oppilaitokseen, jotka on lueteltu maan sisäministeriön verkkosivuilla. Opiskelijaviisumia voivat hakea enintään kuusi kuukautta ennen opintojen alkamista 16 vuotta täyttäneet henkilöt, jotka saavat pisteytyksessä vähintään 70 pistettä. Pistemäärästä 50 tulee oppilaitokseen hyväksymisestä ja kymmenen pistettä sekä riittävästä varoista toimeentulon turvaamiseksi että todistetusta vähintään tason B2 englannin kielen taidosta englantia pääkielenään puhuvista maista tulevia hakijoita lukuun ottamatta.

Viisumihakemus tehdään sähköisesti ja siihen on liitettävä viitenumero oppilaitoksesta saadusta opiskelijaksi vahvistamisesta (Confirmation of Acceptance for Studies, CAS). Euroopan unionin, Euroopan talousalueen maiden ja Sveitsin kansalaiset voivat todistaa henkilöllisyytensä Home Officen älypuhelinsovelluksella. Hakemusprosessi etenee sähköisesti Home Officen View and Prove -palvelun kautta, jonka kautta myös sähköinen viisumi toimitetaan hakijalle. Muutoin hakeminen vaatii käynnin hakemuskeskuksessa ulkomailla. Tällöin hakemuskeskus liittää aluksi passiin väliaikaisen tarran (vignette), minkä jälkeen hakija saa varsinaisen biometrisen oleskelulupakortin vasta maahan saapumisen jälkeen.

Ulkomailla tehty opiskelijaviisumihakemus maksaa 348 puntaa (noin 402 euroa) sekä varsinaiselta hakijalta että jokaiselta hakemukseen liitettävältä huollettavalta, joita voivat olla puoliso ja alle 18-vuotiaat lapset. Lisäksi hakijoiden on maksettava 470 punnan (noin 543 euron) alennettu terveydenhuoltomaksu, jonka nojalla nämä saavat julkisen terveydenhuollon palveluja maassa vakituaisesti oleskelevia henkilöitä vastaavalla tavalla. Opiskelijaviisumihakemuksen käsittelyaika on pääsääntöisesti kolme viikkoa hakemuksen jättämisestä älypuhelinsovelluksella tai hakemuskeskuksessa.

Yhdistyneen kuningaskunnan kansainvälisen opiskelun strategian mukaan korkeakouluopiskelijoiden oikeutta oleskella maassa valmistumisen jälkeen pidennetään kuuteen kuukauteen ja tohtoritutkinnon osalta 12 kuukauteen. Valmistumisen jälkeen tutkinto-opiskelijoilla on myös mahdollisuus hakea erityistä työnhakuun ja työntekoon oikeuttavaa viisumia (Graduate visa) kahdeksi vuodeksi ja tohtoriopiskelijoilla kolmeksi vuodeksi. Lisäksi opiskelijat voivat hakeutua ammattitaitoiseksi työntekijäksi Yhdistyneeseen kuningaskuntaan kotimaastaan käsin kaksi vuotta valmistumisensa jälkeen.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa pitempiaikaiseen tutkimustyöhön tuleville soveltuu erityisesti Global talent -viisumi. Viisumia voivat hakea 18 vuotta täyttäneet henkilöt, jotka ovat erityisen vahvoja tai omaavat erityistä kykyä menestyäkseen akateemisilla aloilla tai tutkijana, taiteissa tai kulttuurin alalla sekä digitaalisen teknologian alalla. Viisumin hakeminen edellyttää hyväksyntää näitä sektoreita edustavilta hyväksymiselimiltä (Endorsement body) Yhdistyneessä kuningaskunnassa. Pisteytystä ei tämän viisumiluokan yhteydessä käytetä eikä kielitaitovaatimusta ole, ellei henkilö hae myöhemmin pysyvää oleskeluoikeutta.

Global Talent -viisumi edellyttää yleensä hakijalta hänet palkkaavan organisaation kirjettä, josta ilmenee työskentelyosasto, työtehtävä ja sen vastaanottaminen, työpaikan ilmoittaminen julkiseen hakuun, vähintään kaksi suositteelijaa ja vähintään kolmen palkkaavaa organisaatiota edustavan akateemisen haastattelijan läsnäolo työhönottohaastattelussa sekä kyseisen alan asiantuntijan osallistuminen valintaprosessiin. Viisumista peritään 608 punnan (noin 702 euron) käsitelymaksu. Päätöksen saaminen täydellisen hakemuksen jättämisestä kestää Yhdistyneen kuningaskunnan ulkopuolella oleskelevien hakijoiden osalta kolme viikkoa.

Viisumi on voimassa enintään viisi vuotta, ja sen nojalla voi toimia sekä palkkatyössä että yrittäjänä tai yrityksen johtotehtävissä. Viisumin voimassaoloaikana työtä voi myös vaihtaa tai työskentelyn voi lopettaa ilmoittamatta tästä viranomaisille. Viisumissa ei ole kielitaito- tai minimipalkkavaatimuksia ja sen nojalla voi matkustaa ulkomaille ja takaisin, mutta sen haltijoilla ei ole oikeutta useimpiin julkisiin tukiin ja valtion maksamaan eläkkeeseen. Päähakijan mukana maahan voivat tulla myös puoliso ja huollettavat lapset. Viisumi on uusittavissa rajattomasti, jos hakija täyttää edelleen sen myöntämisen ehdot.

5.2.2.2 Kanada

Kanadassa ulkomaisten opiskelijoiden tulee hakea erityistä opiskelulupaa ennen maahan saapumista. Edellytyksinä ovat hyväksyminen asianmukaiseen oppilaitokseen (Designated learning institute, DLI), riittävät varat lukuvuosimaksuun, omiin ja mahdollisten perheenjäsenten elinkustannuksiin sekä kaikkien paluukustannuksiin. Lisäksi edellytetään nuhteettomuutta ja riittävää terveyttä, joista tulee tarvittaessa hankkia dokumentit, ja hakijan tulee vakuuttaa, että hän poistuu Kanadasta, kun opiskelijan oleskelulupa umpeutuu. Hakuprosessin voi käynnistää myös sähköisesti, mutta hakija kutsutaan yleensä hakemuskeskukseen jättämään biometriset tunnistetiet ja mahdollista haastattelua varten.

Opiskeluluvasta peritään 150 Kanadan dollarin (noin 102 euron) maksu ja yleinen käsittelyaika on kahdeksan viikkoa täydellisen hakemuksen jättämisestä. Opiskeluluvan lisäksi maahan saapumista varten myönnetään tarvittaessa viisumi tai sähköinen matkustusasiakirja (Electronic travel authorization, eTA). Lupa on yleensä voimassa opintojen keston lisäksi 90 päivää. Lupaa ei myönnetä etäopiskelijoille, ellei kysymys ole yli kuusi kuukautta kestävästä opinnoista, joihin kuuluu Kanadassa oleskelua vaativia kokonaisuuksia.

Erityisen Student Direct Stream -menettelyn (SDS) kautta Kiinassa, Intiassa, Marokossa, Pakistanissa, Filippiineillä, Senegalissa ja Vietnamin laillisesti oleskelevat henkilöt voivat tiettyin edellytyksin saada opiskeluluvan normaalia nopeammin, jolloin hakemukset pyritään käsittelemään 20 kalenteripäivän aikana. Myös näissä tapauksissa henkilön tulee oleskella Kanadan ulkopuolella ja hänellä tulee olla hyväksyntä asianmukaisesta oppilaitoksesta. Lisäksi edellytetään todistettua englannin tai ranskan kielen taitoa ja erityisellä järjestelyllä (Guaranteed Investment Certificate, GIC) hyväksytyn pankin kautta talletettua vähintään 10 000 Kanadan dollarin (noin 6 776 euron) summaa, jonka voi nostaa vain osissa maahan saapumisen jälkeen.

DLI-hyväksytystä kanadalaisesta oppilaitoksesta valmistuneilla on mahdollisuus erityiseen määräaikaiseen oleskelulupaan (Post-graduation work permit, PGWP), jota on haettava 180 päivän kuluessa valmistumisesta. Luvasta peritään 255 Kanadan dollarin maksu ja sen käsittelyaika on 40 päivää. Luvan voimassaoloaika vaihtelee opintojen keston mukaan ja yli kahden vuoden opiskeluaika oikeuttaa kolmen vuoden mittaiseen oleskeluun. Edellytysten täyttyessä valmistuvilla opiskelijoilla on mahdollisuus hakea myös muunlaisia avoimia tai työnantajakohtaisia työlupia.

Kanadassa Global Skills -strategia on määräaikaiseen työhön pyrkiville korkean tason hakijoille tarkoitettu erittäin nopea maahantuloväylä, jossa on täydellisillä hakemuksilla mahdollisuus kahden viikon käsittelyaikaan. Työnantajan tulee jättää työtarjous erityiseen työnantajille tarkoitettuun portaaliin ja maksaa heiltä vaadittava 230 Kanadan dollarin (noin 156 euron) maksu (Employer compliance fee). Lisäksi ministeriöiden kumppaniksi rekisteröityville investointikykyisille työnantajille ja yliopistoille tarjotaan erityispalveluja (Dedicated service channel) ulkomailta rekrytointiin.

Global Skills -strategiaan sisältyy lukuisia erilaisia vaatimuksia ja poikkeusmenettelyjä, kuten vapautus työluvasta hyvin lyhytaikaiseen tutkimustyöhön tuleville henkilöille. Kaikkien hakijoiden tulee kuitenkin tehdä hakemuksensa ulkomailta käsin. Pisteytystä ei tässä väylässä käytetä, vaan oleellista on työnantajan ja erityisosaajan yhteistoiminnan muodostama hyöty ja panos Kanadalle. Myös puolisoilla ja pääsääntöisesti alle 22-vuotiailla lapsilla on mahdollisuus kahden viikon käsittelyaikaan samanaikaisesti päähakijan kanssa. Epätäydelliset hakemukset voidaan tarvittaessa siirtää digitaalisesta prosessista normaaliin hakuprosessiin, jolloin käsittely tapahtuu hitaammin eikä rasita strategian tavoitteita.

Muissa tapauksissa tutkijoille soveltuu työnantajakohtainen määräaikainen työlupa. Työlupaprosessin käynnistää tällöin työnantaja, joka jättää työtarjouksen viranomaisille ja toimittaa hakijalle saamansa työtarjousnumeron varsinaisen hakemuksen jättämistä varten. Työvoiman saatavuutta Kanadasta ei tarvitse tutkia, mutta hakijalla tulee olla riittävä englannin tai ranskan kielen taito. Tehtyään hakemuksen ja jätettyään biometriset tunnisteet Kanadan hakemuskeskuksessa hakijan tulee mahdollisesti käydä myös henkilökohtaisessa haastattelussa ja lääkärin-tarkastuksessa.

Työluvasta peritään 155 Kanadan dollarin (noin 105 euron) maksu, ja käsittelyaika täydellisen hakemuksen jättämisestä lukien on yleensä vajaat kymmenen viikkoa. Myönteisen päätöksen saaneelle hakijalle lähetetään niin sanottu Port of Entry Letter, jonka nojalla hän saa rajanylityspaikassa määräaikaisen oleskeluluvan.

Tutkija voi hakea myös pysyvää oleskeluoikeutta Kanadaan Express Entry -järjestelmän kautta, jolloin hänen ominaisuutensa pisteytetään ja hän sijoittuu pooliin, josta viranomaiset kutsuvat riittävän pistemäärän saaneet jättämään oleskelulupahakemuksen. Myös tässä vaihtoehdossa edellytetään riittävää englannin tai ranskan kielen taitoa. Hakuprosessin käynnistämiseksi tulee rekisteröidä oma tili (MyCIC Account) ja täyttää maksuton sähköinen hakijaprofiili. Tässä vaiheessa hakijan ei vielä tarvitse liittää profiiliinsa dokumentteja. Saatuaan kutsun hakijan on tehtävä täydellinen oleskelulupahakemus liitteineen 90 päivän kuluessa.

Express Entry -hakemuksen käsittelyaika täydellisen hakemuksen jättämisestä lukien on yleensä enintään kuusi kuukautta. Oleskelulupahakemuksesta peritään 1 325 (noin 898 euron) ja jokaisesta huollettavasta lapsesta 225 (noin 152 euron) Kanadan dollarin maksu. Lisäksi pysyvistä oleskeluluvasta tulee yleensä maksaa 500 dollaria (noin 339 euroa). Maahantuloa varten hakijalle toimitetaan vahvistus oleskeluluvasta (Confirmation of Permanent Residence, COPR) ja tarvittaessa viisumi esitettäväksi rajanylityspaikassa.

5.2.2.3 Australia

Opiskelijaviisumin Australiaan voi saada, jos on kirjoittautunut kokoaikaiseksi opiskelijaksi virallisesti hyväksyttyyn oppilaitokseen ja pystyy oleskelemaan maassa koko opintojen ajan. Lisäksi vaaditaan riittävä englannin kielen taito ja eräitä kansallisuuksia lukuun ottamatta voimassa oleva australialainen sairausvakuutus. Opiskelijalta vaaditaan myös riittävä terveys ja riittävät varat, moitteettomuus sekä sitoumus Australian arvojen ja lakien kunnioittamiseen ja

tilapäiseen oleskeluun Australiassa. Mahdolliset velat Australian hallitukselle koko perheen osalta on suoritettava, eikä hakijan taustassa pääsääntöisesti sallita peruutettuja viisumeita tai hylättyjä viisumihakemuksia.

Opiskelijaviisumia voi hakea sekä Australian ulkopuolella että maassa oleskeltaessa, mutta etä-opiskelu ei oikeuta opiskelijaviisumiin. Käsittelymaksu on 620 Australian dollaria (noin 393 euroa) ja 75 % korkea-asteen hakemuksista käsitellään 73 päivän kuluessa. Viisumi on voimassa opintojen keston mittaisen ajan, mutta korkeintaan viisi vuotta. Puoliso ja alle 18-vuotiaat lapset voivat saapua maahan opiskelijan mukana tai erillisellä hakemuksella. Työskentelyä sallitaan opintojen käynnistyttyä enintään 40 tuntia kahden viikon aikana.

Opiskelija voi hakea uutta opiskelijaviisumia, jos opintojen jatkuvat pitempään. Kysymykseen voi tulla myös vierailijaviisumi (Visitor visa), jolloin hakemuksen liitteeksi vaaditaan valmistumisajankohdan ilmaiseva oppilaitoksen kirje. Kuuden kuukauden aikana valmistumisen jälkeen on mahdollista hakea määräaikaista oppilaitoksesta valmistuneen viisumia (Temporary Graduate visa), joka on tapauksesta riippuen voimassa puolestatoista vuodesta neljään vuoteen. Lisäksi alle 31-vuotiaat voivat hakea kahden vuoden ajan insinööriopintojen jälkeen erityistä viisumia enintään puolentoista vuoden ajaksi (Skilled-Recognised Graduate visa).

Australiassa aloitettiin heinäkuussa 2019 itsenäisesti työtä hakeville globaaleille erityisosaajille tarkoitettu Global Talent Visa -ohjelma, jolla tavoitellaan vuosien 2020-21 aikana noin 15 000 pysyväisluonteista maahanmuuttajaa. Ohjelma tarjoaa nopeutetun maahantuloväylän muun muassa useille tulevaisuuteen suuntaaville korkean teknologian aloille ja tutkijoille. Ohjelmaa kutsutaan myös nimellä Global Talent Independent Program.

Australia pyrkii vahvistamaan kykyään kilpailla kansainvälisistä osaajista erityisesti tämän ohjelman avulla. Ohjelman työntekijät Australiassa ja keskeisissä ulkomaisissa kohteissa (yleensä Lontoo, Shanghai, Singapore ja Washington DC) toimivat yhteistyössä huippuyliopistojen, eriammattialojen järjestöjen ja yritysten kanssa markkinoidakseen ohjelmaa ja tunnistaakseen avainalojen erityisosaajia.

Global Talent -viisumi vaatii huomattavan alalla toimivan australialaisen organisaation, maan kansalaisen tai pysyvän asukkaan taikka soveltuvan Uuden-Seelannin kansalaisen puolta. Viisumista peritään 4 110 Australian dollarin (noin 2 604 euron) maksu. Hakemuksista 75 % käsitellään 65 päivän ja 90 % kolmen kuukauden kuluessa. Hakija voi tuoda soveltuvat sukulaisensa mukanaan Australiaan.

Määräaikaisista viisumeista tutkimustyöhön tuleville soveltuu ennen kaikkea työnantajan sponsointiin perustuva viisumiluokka, joka tutkijoiden osalta oikeuttaa työtehtävän kestosta riippuen enintään kahden vuoden oleskeluun. Viisumi edellyttää alle 45 vuoden ikää, riittävää ammattitaitoa ja englannin kielen taitoa sekä Australian viranomaisten hyväksyntää toiminnalle.

Viisumihakemus tehdään verkossa ja siitä peritään 310 Australian dollarin (noin 196 euron) maksu. Tutkijoiden hakemuksista 75 % käsitellään seitsemän kuukauden ja 90 % 22 kuukauden kuluessa hakemuksen jättämisestä. Perheenjäsenet voivat jättää viisumihakemuksen yhdessä päähakijan kanssa.

5.2.2.4 Uusi-Seelanti

Uudessa-Seelannissa on useita opiskelijaviisumiluokkia. Opiskelijaviisumien hakijat jakautuvat pääsääntöisesti lukuvuosimaksuopiskelijoihin (Fee Paying Student Visa) ja erityisesti hyväksyttyä opiskelupolkua käyttäviin opiskelijoihin (Pathway Student Visa). Opiskelijoiden tulee

hakeutua virallisesti hyväksytyihin oppilaitoksiin ja vastata lukuvuosimaksuista joko omien varojen, vapautuksen tai stipendien turvin sekä pystyä huolehtimaan toimeentulostaan opintojen aikana ja paluulipustaan opintojen jälkeen.

Opiskelijoiden tulee täyttää terveys- ja moitteettomuusvaatimukset. Opiskelu on mahdollista kouluasteelta kolmannelle asteelle saakka, mutta nuorimmilta opiskelijoilta vaaditaan huoltajan läsnäolo tai asuntolamajoitus. Opiskelija voi viisumiehdoista riippuen työskennellä opintovuoden aikana osa-aikaisesti korkeintaan 20 tuntia viikossa ja loma-aikana täysiaikaisesti.

Fee Paying Student Visan nojalla opiskelevat hakeutuvat ja ilmoittautuvat kokoaikaiseksi opiskelijaksi uusiseelantilaiseen oppilaitokseen ja vastaavat kaikista opiskelusta koituvista kustannuksista. Viisumin kesto on enintään neljä vuotta ja tavallisesti se rajataan maksettujen opintojen keston. Viisumia voivat hakea myös Uuden-Seelannin ulkopuolella oleskelevat etäopiskelijat, joiden on viivytävä maassa yli kolme kuukautta esimerkiksi harjoittelun tai läsnäoloa vaativien tenttien takia. Hakemuksista 50 % käsitellään 17 päivän ja 90 % 73 päivän kuluessa. Opiskelijan puoliso ja lapset voivat hakea viisumia perhesuhteen perusteella.

Joulukuussa 2015 käynnistetty Pathway Student Visa -pilotti on vakinaistettu vuoden 2021 alussa. Myös tässä vaihtoehdossa opiskelijan tulee vastata lukukausimaksuista joko itse taikka stipendin tai vapautuksen turvin. Viisumin nojalla voi opiskella enintään viiden vuoden ajan korkeintaan kolmessa eri opinto-ohjelmassa ja kulloisetkin vaatimukset täyttäessään rakentaa päämäärään johtavan opintopolun. Opiskelu on mahdollista vain tietyissä hyväksytyissä oppilaitoksissa ja tietyissä opinto-ohjelmissa. Puolisoa ja lapsia ei voi liittää viisumihakemukseen, mutta nämä voivat tehdä perhesiteen perusteella omat hakemuksensa.

Pitempiaikaiseen tutkimustyöhön tulevat tarvitsevat työviisumin. Uudessa-Seelannissa siirrytään marraskuussa 2021 uuteen työviisumijärjestelmään, jolloin uusi Accredited Employer Work Visa (AEWV) korvaa useimmat aikaisemmat määräaikaiset työviisumiluokat. Uusi järjestelmä tulee olemaan työnantajavetoinen, ja sen mukaan ulkomaalaisen työntekijän palkkaamista suunnittelevan työnantajan tulee hakea virallista akkreditointia, selvittää etukäteen mahdollisuudet palkata työntekijä maan omilta työmarkkinoilta ja huolehtia siitä, että työnhakija tekee oleskelulupahakemuksen. Uusi järjestelmä sisältää kolme ennalta tehtävää tarkistusta, joista ensimmäinen koskee työnantajaa, toinen työpaikkaa ja kolmas työnhakijaa.

5.2.2.5 Singapore

Singaporessa opiskelevien ulkomaalaisten tulee hakea opiskelijaviisumia (Student Pass), elleivät he kuulu viisumivapauden piiriin tai osallistu kursseille, joihin riittää lyhytaikainen vierailuviisumi. Opiskelijaviisumeihin liittyvät vaatimukset ja menettelyt vaihtelevat oppilaitoksen tyypin mukaan. Korkeakouluopiskelijoiden osalta viisumin saaminen edellyttää hyväksyntää ja kokoaikaista opiskelua jossain maan kuudesta yliopistosta, viidestä ammattikorkeakoulusta tai kuudesta nykyisin Singaporessa toimivasta ulkomaisesta korkeakoulutason oppilaitoksesta.

Opiskelijaviisumia on haettava sähköisesti vähintään kuukausi ja enintään kaksi kuukautta ennen opintojen alkamista. Hakemuksesta peritään 30 dollarin käsittelymaksu, ja päätös tehdään yleensä viiden työpäivän kuluttua hakemuksen jättämisestä ja kymmenen päivän kuluttua, jos opiskelijalta edellytetään lisäksi normaalia viisumia. Työnteko on rajoitettu korkeintaan 16 tuntiin viikossa lukukausien aikana lukuun ottamatta lomia, jolloin voi työskennellä kokoaikaisesti.

Singaporessa alle kuukauden mittainen tutkimustyö on mahdollista vierailijaviisumin nojalla, muutoin tutkijan tulee hankkia työviisumi (Work Pass). Employment Pass voidaan myöntää asiantuntija- ja johtotehtävissä työskenteleville henkilöille, joilla on hyväksyttävä pätevyys ja

riittävät tulot. Viisumihaun käynnistää valtakirjalla hakijan puolesta työnantaja tai työnantajan toimeksiannosta henkilöstöyrittäjä näille tarkoitettu portaalissa. Hakemuksen käsittelyaika on pääsääntöisesti kolme viikkoa, minkä jälkeen työnhakija saa maahantuloviisumin ja varsinaisen työviisumin Singaporen viranomaisilta. Viisumi hakeminen maksaa 70 (noin 57 euroa) ja lunnastaminen 150 (noin 122 euroa) Yhdysvaltain dollaria. Viisumi on voimassa enintään kaksi vuotta ja uusittaessa enintään kolme vuotta, ja sen yhteyteen voi liittää perheenjäsenet.

6 Lausuntopalaute

6.1 Johdanto

Esityksestä on järjestetty kahdeksan viikkoa kestänyt lausuntokierros ajalla 24.6.–20.8.2021. Lausuntoa pyydettiin 104 viranomaiselta ja organisaatiolta lausuntopalvelu.fi:n kautta. Lausuntoja saapui 72 kappaletta. Lausunnot ovat kokonaisuudessaan luettavissa valtioneuvoston [hankkeiden](#) ja [lausuntopalvelu.fi:ssä](#). Lausunnoissa annettu palaute esityksestä oli pääosin myönteistä ja esityksen tavoitteita pidettiin laajalti hyvinä ja kannatettavina. Etenkin hallitusohjelmaan perustuvat muutosehdotukset, että opiskelijalle myönnetään oleskelulupa koko opintojen keston ajaksi ja että työnhakua ja yrittäjyyden aloittamista koskevan oleskeluluvan voimassaoloaika pidennetään yhdestä vuodesta kahteen vuoteen, saivat vahvaa kannatusta.

6.2 Oleskeluluvan myöntäminen koko tutkinnon suorittamisen ajaksi

Oleskeluluvan myöntämistä koko tutkinnon suorittamisen ajaksi ja toimeentulon esittämistä vain ensimmäisen vuoden ajaksi kannatettiin laajalti, mutta asiaan liittyen esitettiin myös epäilyksiä. Usea lausunnonantaja huomautti myös, että valvonnan tulee olla tehokasta ja se tulee resursoida kunnolla. Valvontaa tulisi myös kohdentaa yhdenvertaisin perustein ja sille tulisi taata käytännön mahdollisuudet onnistua. Myös säädöspohjan kuvaaminen ja valvonnan seurauksien tarkempi kuvaileminen nähtiin tarpeellisena.

Myös muissa lausunnoissa kiinnitettiin huomiota siihen, että valvontamekanismin on oltava ennakoitava, yhdenvertainen ja opiskelijalle tulee varata riittävä mahdollisuus selvittää ja täydentää toimeentuloaan Maahanmuuttovirastolle. Lausunnoissa korostettiin myös, että valvonta on tärkeää hyväksikäytön ehkäisemiseksi. Lausuntopalauteissa todettiin myös, että Maahanmuuttoviraston valvonta ei kohdistu pelkästään toimeentulon toteutumiseen, vaan myös muihin lupaedellytyksiin.

6.3 Oleskeluluvan lajin muuttaminen tilapäisestä jatkuvaksi

Korkeakoulututkinto-opiskelijoiden lupalajin muuttamista tilapäisestä jatkuvaksi kannatettiin laajalti, eikä siihen liittyen esitetty kritiikkiä. Muutoksen nähtiin edistävän Suomen veto- ja pitovoimaa opiskelijoiden silmissä.

Useat lausunnonantajat (mm. Pakolaisneuvonta ry, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry, Tampereen kaupunki, Ammattiosaamisen kehittämissyhteistyö AMKE ry, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto, Akava ry, OAJ, STTK, Sivistystyönantajat ry ja Teknologiateollisuus ry) katsoivat, että myös ammattikoulu- ja lukio-opiskelijoiden lupalajiin tulisi tehdä vastaava muutos tilapäisestä jatkuvaksi, ottaen huomioon, että varsinkin ammattikouluopiskelijat edustavat sellaisia aloja, joilla on työvoimapula.

Tampereen kaupunki huomautti, että ammatillinen koulutus Suomessa on erinomainen väylä rakentaa työuraa Suomessa ja useilla ammatillisista koulutusta vaativilla ammattialoilla on työ-

voimapula. Koulutusviennin näkökulmasta tulisi huomioida oleskelulupamenettelyjen soveltaminen myös ammatillisella puolella. Osaajapula nostettiin esiin myös useissa muissa lausunnoissa. Myös oleskelulupien yhtenäisyys ja järjestelmän selkeys nostettiin esille perusteluina jatkuvan oleskeluluvan ulottamiselle myös toisen asteen opiskelijoihin.

Oikeusministeriö katsoi lausunnossaan, että esityksessä ei ole riittävästi perusteltu, miksi lupalajin muutos koskee vain korkeakouluopiskelijoita. Esitys lupalajin muuttamisesta koskee ainoastaan korkeakoulututkintoa suorittavia. Se ei siten koske muuta korkeakouluopiskelua, eikä se koske tässä vaiheessa myöskään toiseen asteen tutkinto-opiskelua tai muita opintojen suorittamista. Toisen asteen tutkinto-opiskelijoiden osalta, niihin liittyvien erityiskysymysten ja mahdollisesti vielä tiedostamattomien vaikutusten vuoksi asiaa selvitettäisiin tämän lainsäädäntö-hankkeen jälkeen.

6.4 Väitöskirjatutkijan oleskelulupa

Lausuntopalautteen mukaan esityksessä ei ole riittävästi otettu huomioon jatkotutkintoja eli lissensiaatin- ja tohtorintutkintoa suorittavien opiskelijoiden asemaa. Palautteen mukaan esityksessä ehdotettavan koko korkeakoulututkinnon kestoksi myönnettävän oleskeluluvan tulisi koskea myös jatkotutkintoa suorittavia opiskelijoita. Myös veto- ja pitovoimatekijät ja osaajien houkuttelu nostettiin esiin.

Tämä näkemys tuotiin esiin ainakin Aalto-yliopiston, Tieteentekijöiden liiton, EK:n, OKM:n, Oulun yliopiston, Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen VATT:in, Suomen Akatemian, Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston, Akava ry:n, Helsingin yliopiston, OAJ:n, STTK:n, Työterveyslaitoksen, Sivistystyönantajien, Professoriliiton, Teknologiateollisuuden, Turun yliopiston, Itä-Suomen yliopiston ja Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry:n lausunnoissa.

Useat lausunnonantajat ehdottivat, että oleskeluluvan olisi voinut myöntää tohtorin tutkintoa suorittavan tavoiteajaksi eli neljäksi vuodeksi. Helsingin yliopisto ehdotti, että lupa voitaisiin myöntää ainakin kahdeksi vuodeksi niin, että toimeentulon tarvitsisi esittää vain vuodeksi.

Ehdotuksen toteuttamismahdollisuutta ryhdytään selvittämään tämän esityksen sisältävien lainmuutosehdotusten tultua voimaan. Tutkijan oleskelulupa rinnastuu useimmiten ennemminkin työnteon perusteella myönnettäviin oleskelulupiin kuin opiskelijan oleskelulupiin. Ehdotuksella asetettaisiin tutkijat parempaan asemaan kuin muut työnteon perusteella oleskeluluvan saaneet, joiden toimeentulo on turvatumppaa kuin tutkijoiden, joilla tulot koostuvat tyypillisesti lyhytkestoisesta rahoituksesta ja lyhyistä työsuhteista.

6.5 Työnhakulupa

Työnhakua ja yritystoimintaa varten myönnettävän oleskeluluvan voimassaolon pidentäminen ja sen käytön joustavoittaminen nähtiin kauttaaltaan positiivisessa valossa ja sen katsottiin olevan myös opiskelijoiden ja tutkijoiden maahan jäämistä edistävä tekijä.

6.6 Kansallinen opiskelijan lupa

Kansallisesta opiskelijan oleskeluluvasta säätämistä pidettiin laajalti hyvänä ehdotuksena ja kannatettiin turvapaikkataustaisten ja karkotuspäätöksen saaneiden oleskeluluvan hakemisoi-keuden palauttamista. Lausuntopalautteessa esitettiin myös huoli siitä, että harvalla turvapai-kanhakijalla on mahdollisuutta täyttää toimeentulovaatimusta ja toisaalta tuotiin ilmi myös se,

ettei oleskelulupia sinänsä tulisi käyttää turvapaikkajärjestelmän kiertämiseen. Oikeusministeriö toi kuitenkin myös esiin, että direktiivin perustuvien oleskelulupien ja kansallisten oleskelulupien välistä eroa on selkeytettävä ja määritelmiä tarkennettava.

6.7 Pysyvä oleskelulupa

Useassa lausunnossa oli myös ehdotuksia pysyvän oleskelulupaan liittyen. Osassa (mm. Keskukskauppakamari, AKAVA ja SYL) ehdotettiin pysyvän oleskeluluvan myöntämistä heti tutkinnon suorittamisen jälkeen. Valtiovarainministeriön lausunnossa kannatettiin mallia, jossa opiskelun perusteella myönnetty oleskelulupa säilyisi tilapäisenä, mutta korkeakoulusta valmistumisen jälkeen oleskelupa muuttuisi automaattisesti pysyväksi, jos muut pysyvän oleskeluluvan edellytykset kuin jatkuvan oleskeluluvan kestoavaatimus täyttyvät.

Pysyvän oleskeluluvan myöntämisestä säädetään ulkomaalaislain 56 §:ssä. Pykälässä säädetty edellytykset pysyvän oleskeluluvan myöntämiseksi varmistavat sen, että kolmannen maan kansalaiselle myönnetään pysyvä oleskelulupa, jos luvan myöntämisen edellytykset eli jatkuvan oleskelun kesto, nuhteettomuus ja edellytys saada uusi jatkuva oleskelulupa täyttyvät. Lähtökohtana säädösvalmistelussa on muun muassa yhdenvertaisen kohtelun varmistaminen ja selvittäminen. Olisi perustuslaillisesti ongelmallista säätää pysyvän oleskeluluvan myöntämisestä tilanteissa, joissa ei ole olemassa maassa oleskelun perustetta ja ulkomaalaisen itsensä turvaamaa toimeentuloa. Tällaisella muutoksella poikettaisiin kaikista pysyvän oleskeluluvan vaatimuksista, sekä oleskeluajasta että lupaperusteen olemassaolosta, jolloin ei kyse enää olisi pysyvistä oleskeluluvasta siten kuin siitä ulkomaalaislaissa tällä hetkellä säädetään. Muutos olisi hyvin laaja ja edellyttäisi suurempia muutoksia koko järjestelmään. Sisäministeriössä on käynnissä esiselvityksen tekeminen ulkomaalaislain kokonaisuudistuksesta ([sisäministeriön julkaisu 2021:17](#)), jonka yhteyteen asia kuuluu.

6.8 Hakemuksen ratkaiseminen päätöksentekohetken selvityksen perusteella

Korkein hallinto-oikeus, muutamat hallinto-oikeudet, oikeusministeriö ja oikeuskanslerinvirasto kiinnittivät huomiota tähän asiaan. Palaute oli pääosin sen puolesta, että ei ole perusteltua säätää tällä tavalla. Ehdotuksen kiinnittymistä yleislakien luomaan kokonaisuuteen ja systematiikkaan mukaan lukien korjaamis- ja oikaisuvaatimusmenettelyt, samoin kuin sitä, onko ehdotettu sopivin keino ratkaista havaittua käytännön tehottomuuden ongelmaa, tulisi arvioida ehdotusta huolellisemmin. Lausuntopalaute on arvioitu ja jatkovalmistelussa on päätetty, että säännösehdotus tältä osin on poistettu esityksestä.

6.9 Lukuvuosimaksut

Lausuntokierroksen jälkeen esitykseen on lisätty yliopistolakia ja ammattikorkeakoululakia koskevat liitelait ja niiden osalta on vielä erikseen kuultu yliopistoja ja ammattikorkeakouluja. Tarkoituksena on ollut varmistaa, että lukuvuosimaksujen perimisen osalta ei tapahtuisi muutosta, kun korkeakoulututkintoa suorittavan opiskelijan oleskeluluvan laji muutetaan tilapäisestä jatkuvaksi. Tämä on tärkeää, jotta korkeakoulutuksen rahoituspohja ja mahdollisuus periä lukuvuosimaksuja eivät heikkene. Lakimuutokset valmisteltiin pikaisesti ja lähetettiin lausunnot korkeakouluille 3.9.2021. Lausunnot pyydettiin 17.9.2021 mennessä. Lyhyt lausuntoaika oli perusteltu, koska kyseessä oli vain lain sanamuotoa tarkentava pieni muutos yhteen pykälään molemmissa laeissa, eikä muutoksella ollut tarkoitus muuttaa nykytilaa, vaan nimenomaan ylläpitää se. Lausuntopyynnön johdosta saapui määräaikaan mennessä 22 lausuntoa, joissa kaikissa kannatettiin muutoksia.

6.10 Muuta

Laajassa lausuntopalautteessa tuotiin esiin myös muutosehdotuksia yksittäisiin säännöksiin, jotka on huomioitu jatkovalmistelussa. Lisäksi lausunnoissa oli ehdotuksia oleskelulupien myöntämisestä yksityisiin korkeakouluihin, kotoutumisen paremmasta huomioimisesta, edustustojen toimintaan ja resursseihin liittyvistä seikoista, Suomeen saapumisesta kansallisen viisumin turvin ja oleskeluluvan hakemisesta maahan saapumisen jälkeen, korkeakoulujen kansainvälisten yhteisohjelmien opiskelijoiden asemasta ja vaikutusarviointien laajentamistarpeesta.

6.11 Lainsäädännön arviointineuvoston lausunto

Lainsäädännön arviointineuvosto on 27.10.2021 antanut lausuntonsa esityksestä ja todennut, että esitysluonnoksen keskeisimmät kehittämiskohteet ovat: i) esitysluonnoksen vaikutukset tulisi esittää oikeusministeriön säädöshankkeiden vaikutusarvio-ohjeen mukaisesti ryhmiteltynä taloudellisiin vaikutuksiin, viranomaisvaikutuksiin ja muihin yhteiskunnallisiin vaikutuksiin, ii) esitysluonnoksessa tulisi kuvata tarkemmin uudistuksen vaikutusta korkeasti koulutettujen osaajien määrään Suomen työmarkkinoilla ja uudistuksen vaikutusta korkeakoulujen resurssitarpeeseen, iii) esitysluonnoksessa tulisi esittää tarkempi arvio uuden sääntelyn vaikutuksista oleskelulupajärjestelmän toimivuuteen ja läpinäkyvyyteen, huomioiden myös ehdotettu opiskelijoiden jälkiarvioinnista ja seurannasta. Arviointineuvosto katsoi, että hallituksen esitysluonnos on puutteellinen säädösehdoitusten vaikutusten arviointiohjeen näkökulmasta ja että esitysluonnosta tulee korjata neuvoston lausunnon mukaisesti ennen hallituksen esityksen antamista.

Arviointineuvoston lausunnon esittämät puutteet ja kehittämiskohteet on otettu huomioon tässä esityksessä ennen hallituksen esityksen antamista.

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Laki kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella

1 §. Lain tarkoitus. Pykälään tehtäisiin tarkennus lain tarkoituksesta, koska lakiin esitetään tehtävän muutoksia. Muutosten johdosta tässä kohtaa kerrotaisiin, että laissa säädettäisiin myös kansallisesta sääntelystä, joka ei perustu direktiivin sääntelyyn.

2 §. Soveltamisala. Pykälä muutettaisiin kokonaan. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, keihin tätä lakia sovelletaan ja mihin sääntelyyn laissa säädettävät oleskeluluvat perustuvat. Laissa säädettäisiin sekä tutkija- opiskelijadirektiivin tarkoittamista oleskeluluvista että kansallisesta oleskelulupasääntelystä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niistä kolmannen maan kansalaisista, joihin lakia ei sovelleta. Luettelo vastaa voimassa olevan momentin 3–7 kohtaa.

Pykälän 3 momentin 1 kohdassa säädettäisiin, että lain 6 ja 7 §:ää ei sovelleta kolmansien maiden kansalaisiin, jotka hakevat kansainvälistä suojelua tai jotka saavat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/95/EU mukaista kansainvälistä suojelua tai jotka saavat neuvoston direktiivin 2001/55/EY mukaista tilapäistä suojelua jossain jäsenvaltiossa tai joiden karkottamista on lykätty tosiseikkoihin perustuvista tai oikeudellisista syistä. Lain 6 ja 7 §:ssä säädetään direktiivin säätämistä tutkijan ja opiskelijan oleskeluluvista, joihin liittyy unionin sisäinen liikkuvuus jäsenvaltiosta toiseen. Direktiiviä ei sovelleta näihin kolmansien maiden kansalaisiin.

Kuitenkin jäsenvaltiot voivat tehdä kansallisia poikkeuksia sääntelystä, kun oleskelulupaan ei liity liikkuvuutta toiseen jäsenvaltioon. Muutoksella olisi siten tarkoituksena mahdollistaa näiden kolmansien maiden kansalaisten, jotka ovat hakeneet tai saavat kansainvälistä suojelua tai saavat tilapäistä suojelua Suomessa tai toisessa jäsenvaltiossa, mahdollisuus hakea muuta kuin direktiivin tarkoittamia opiskelijan tai tutkijan oleskelulupaa, joista heidät on suljettu direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle.

Pykälän 3 momentin 2 kohdassa säädettäisiin, että lain 6 ja 7 §:ää ei sovelleta kolmansien maiden kansalaisiin, joiden karkottamista on lykätty tosiseikkoihin perustuvista tai oikeudellisista syistä. Tästä soveltamisalan muuttamisesta seuraisi, että nämä henkilöt voisivat hakea kansallista oleskelulupaa edellyttäen, että he täyttävät oleskeluluvan myöntämisen edellytykset, vaikka heitä koskien olisi tehty karkottamispäätös. Tilanne voisi olla esimerkiksi sellainen, että opiskelija on opintojen aikana hakenut oleskelulupaa työnteon perusteella, mutta sitä ei ole myönnetty ja samalla hakija on määrätty poistettavaksi maasta. Voimassa oleva säännös soveltamisalasta on käytännössä estänyt opiskelijan jatko-oleskeluluvan myöntämisen tällaisessa tilanteessa.

4 §. Määritelmät. Pykälän määritelmiin ehdotetaan tehtäväksi muutoksia ja lisäyksiä johtuen siitä, että laissa säädettäisiin myös muusta kuin direktiivin tarkoittamista oleskeluluvista.

Pykälän 2 kohdan määritelmää muutettaisiin samalla, kun säännökseen ehdotetaan otettavaksi uusi 2 a kohta. Muutoksen tarkoituksena olisi, että 2 kohdassa määritellään tutkija- ja opiskelijadirektiivin tarkoittama tutkija. Tämä olisi tarpeen sen vuoksi, että direktiivissä säädetty oikeudet liittyvät näihin tutkijoihin. Oikeuksista yksi tärkeimmistä on tutkijoiden ja heidän perheenjäsentensä EU:n sisäinen liikkuvuus, josta säädetään tutkija- ja opiskelijadirektiivin 27-30 artiklassa. Se, mitä tutkijan liikkuminen suorittamaan osan tutkimuksestaan toisessa jäsenvaltiossa vaatii, riippuu menettelyllisesti vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännöstä, miten ne ovat panneet tutkija- ja opiskelijadirektiivin kyseiset artikkelit täytäntöön. Tässä laissa sen sijaan säädetään, millä edellytyksillä, miten pitkäksi aikaa ja mitä toimia tutkijan tulee tehdä, kun hän liikkuu tai aikoo liikkua ensimmäisestä jäsenvaltiosta Suomeen suorittamaan osan tutkimuksestaan täällä.

Pykälän 2 a kohta olisi uusi ja siinä määriteltäisiin kansallinen tutkija. Määrittely tapahtuisi negaation kautta eli että kyseessä olisi tutkija, joka ei täytä 2 kohdan tutkija- ja opiskelijadirektiivin tarkoittaman tutkijan määritelmää. Uuden kohdan tarkoittama määritelmä liittyisi kansalliseen tutkijan oleskelulupaan, josta säädettäisiin 6 a §:ssä. Käytännössä tämä olisi ulkomaalaislain kansalliseen sääntelytaustaan perustuvan sääntelyn siirtäminen tähän lakiin, jolloin oma määritelmä on tarpeen, jotta ero tutkija- ja opiskelijadirektiivin tarkoittamiin tutkijoihin olisi selvä. Valitun sääntelytavan osalta olisi selvää, että jos tutkija- ja opiskelijadirektiivin määritelmä 2 kohdassa säädetyllä tavalla täyttyy, on tutkija- ja opiskelijadirektiivin tarkoittama tutkijan oleskelulupa myönnettävä. Määritelmien 2 ja 2 a kohdan välinen ero on siten selkeä, ettei niiden välillä harkintaa tule. Sen vuoksi määritelmä onkin yksinkertaisuudessaan sellainen, että kansallinen tutkija on kolmannen maan kansalainen, joka ei täytä 2 kohdan tutkija- ja opiskelijadirektiivin tutkijan määritelmää, mutta on tulossa tekemään tieteellistä tutkimusta Suomeen.

Pykälän 4 kohdan määritelmä muutettaisiin koskemaan työharjoittelijaa, kun se tällä hetkellä määrittelee pelkän harjoittelijan. Kohdan tarkoittama harjoittelu tarkoittaa nimenomaisesti työsuhteista harjoittelua, joten määritelmän muuttaminen työharjoittelijaksi kuvaa paremmin määritelmän sisältöä. Määritelmän nimen muuttaminen on siksikin tarpeen, että seuraavassa uudessa 4 a kohdassa määriteltäisiin harjoittelu, joka ei tapahdu työsuhteessa, jolloin määritelmä olisi harjoittelu.

Pykälän 4 a kohta olisi uusi ja siinä määriteltäisiin harjoittelija. Tällä harjoittelijalla tarkoitettaisiin muuta kuin työsuhteista harjoittelua. Harjoittelu perustuisi harjoitteluohjelmaan, jossa on tavoitteena saada tietoa ja kokemusta ammatillisessa toimintaympäristössä ja jossa rahoitus tapahtuisi esimerkiksi apurahan turvin.

Pykälän 5 kohdan vapaaehtoisen määritelmää muutettaisiin. Siinä määriteltäisiin tutkija-opiskelijadirektiivin tarkoittamien unionin vapaaehtoishjelmien puitteissa tapahtuvan vapaaehtoistoiminnan lisäksi muu vapaaehtoistoiminta, joka perustuu valtioiden väliseen sopimukseen tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmaan. Vapaaehtoistoiminta ei luonteensa mukaisesti tapahtuisi työsuhteessa.

Pykälän 6 kohtaa muutettaisiin siten, että se määritteli korkeakoulut täsmällisemmin viittaamalla niitä koskevaan lainsäädäntöön. Määritelmä olisi sama, josta myös opintotukilaissa säädetään, mutta lisättynä Högskolan på Ålandilla.

Pykälän 6 a kohta olisi uusi ja siinä määriteltäisiin oppilaitos. Kyseessä olisivat toisen asteen oppilaitokset. Tässä kohdassa tarkoitettua ammatillista koulutusta on myös vapaasta sivistystyöstä annetussa laissa (632/1998) tarkoitettujen oppilaitosten ylläpitäjien järjestämä ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) mukainen koulutus.

Pykälän 12 kohdassa määriteltäisiin perheenjäsen. Määritelmä ehdotetaan muutettavaksi tarkoittamaan ulkomaalain 37 §:n perheenjäsenen määritelmää, koska se kattaa oikeudesta perheen yhdistämiseen annetun neuvoston direktiivin 2003/86/EY 4 artiklan 1 kohdassa määritellyn kolmannen maan kansalaisen. Ulkomaalaislaissa säädetty määritelmä kattaa myös avioliitonomaisissa olosuhteissa (avoliitto) elävät suhteet, mitä direktiivi puolestaan ei kata.

6 §. *Tutkija- ja opiskelijadirektiivin tarkoittaman oleskeluluvan myöntäminen tutkijalle.* Pykälän otsikkoon ja 1 momenttiin tehtäisiin muutos sen selventämiseksi, mistä oleskeluluvasta tässä säännöksessä on kyse. Tämän säännöksen nojalla myönnettäisiin tutkija- ja opiskelijadirektiivin tarkoittamalle tutkijalle oleskelulupa, minkä johdosta myös tehtäisiin viittaus 4 §:n 2 kohdan määritelmään. Muutos tehtäisiin erotuksena 6 a §:ssä säädettyä ehdotettavaan kansalliseen tutkijan oleskelulupaan.

6 a §. *Kansallisen oleskeluluvan myöntäminen tutkijalle.* Lakiin ehdotettaisiin lisättäväksi uusi säännös kansallisen oleskeluluvan myöntämisestä tutkijalle. Käytännössä ulkomaalaislain 77 §:n 1 momentin 4 kohdasta siirrettäisiin sääntely tähän. Erotuksena tutkija- ja opiskelijadirektiivissä säädettyyn tutkijalle myönnettävään oleskelulupaan, oleskelulupa ehdotetaan nimettävän tavalla, joka koskee tutkimuksen tekemistä tilanteissa, joissa ei direktiivin tarkoittamaa oleskelulupaa voida myöntää. Tällaisessa tilanteessa kolmannen maan kansalainen ei täytä 4 §:n 2 kohdan määritelmää eli hänellä ei ole tohtorintutkintoa tai tohtoriohjelmaan pääsyn mahdollistavaa ylempää korkeakoulututkintoa. Tällaiseen kansalliseen oleskelulupaan ei liity tutkija- ja opiskelijadirektiivissä säädettyä oikeutta liikkua toiseen jäsenvaltioon suorittamaan siellä osa tutkimuksesta.

Pykälän 1 momentissa säädetäisiin muuta tutkimusta varten myönnettävän oleskeluluvasta siten, että oleskelulupa myönnetään, jos kolmannen maan kansalainen on tulossa Suomeen tekemään tutkimusta. Käytännössä kolmannen maan kansalainen täyttää 4 §:n 2 a kohdan määritelmän, jolloin tutkija- ja opiskelijadirektiivin mukaista tutkijan oleskelulupaa ei voida myöntää, mutta tämä kansallinen oleskelulupa voitaisiin myöntää sen sijaan. Edellytykset oleskeluluvan myöntämiseksi olisivat samat kuin tutkija- ja opiskelijadirektiivin tarkoittaman oleskeluluvan kohdalla. Kolmannen maan kansalaisen olisi tullut tehdä sopimus tutkimusorganisaation kanssa

ja sopimuksen sisällön osalta sovelletaan samaa kuin tutkija- ja opiskelijadirektiivin tarkoittaman tutkijan oleskeluluvan kohdalla, pois lukien 5 §:n 2 momentin 6 kohta, joka koskee unionin sisäistä liikkuvuutta, jota ei tähän kansalliseen oleskelulupaan liity.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin toimeentuloedellytyksestä oleskeluluvan myöntäminen edellytyksenä. Kolmannen maan kansalaisen toimeentulon tulisi olla turvattu siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään tai, jos kyseessä on työsuhde, ansiotyöstä saatavalla tulolla.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin oleskeluluvan lajista ja voimassaolosta. Ensimmäinen oleskelulupa myönnettäisiin tilapäisenä silloin, kun se myönnetään alle kahden vuoden mittaisena, ja jatkuvana kahdeksi vuodeksi, jos sopimus on voimassa vähintään kaksi vuotta. Tilapäisen luvan säilyttäminen olisi tarpeen, koska tälläkin hetkellä soveltamiskäytännössä oleskeluluvat myönnetään tilapäisinä ja koska tyypillisesti tutkimushankkeet ovat lyhytkestoisia tutkimusassistentin tehtäviä osana varsinaista tutkimushanketta, jossa ei tavoitteena ole maahan jääminen. Vähintään kahden vuoden tutkimuksen kesto ja oleskeluluvan myöntäminen tällöin jatkuvana noudattaisi samaa logiikkaa kuin mistä säädetään ulkomaalaislain 54 §:n 3 momentissa työnteon ja yritystoiminnan harjoittamisen kohdalla. Jatko-oleskeluluvan osalta säädettäisiin, että se myönnetään jatkuvana, jos edellinen tutkimusta varten myönnetty lupa on ollut jatkuva ja vastaavasti tilapäisenä, jos edellinen tutkimusta varten myönnetty lupa on ollut tilapäinen. Kahden vuoden tilapäisen luvan jälkeen seuraava tällä perusteella myönnettävä lupa olisi kuitenkin jatkuva. Muotoilu olisi sama kuin ulkomaalaislain 54 §:n 3 ja 5 momentissa. Luvan lajista säädetään ulkomaalaislain 33 §:ssä.

7 §. Tutkija- ja opiskelijadirektiivin mukaisen oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten. Pykälään ehdotetaan tehtävän hallitusohjelman kirjaukseen perustuva muutos siten, että opiskelijalle myönnetään oleskelulupa koko tutkinnon suorittamisen ajaksi. Voimassa oleva sääntely, jossa oleskelulupa myönnetään enintään kahden vuoden määräajaksi, muutettaisiin siten, että ensimmäisellä ja yhdellä hakemisella kolmannen maan kansalaiselle myönnetään oleskelulupa opintojen keston ajaksi. Samalla tässä pykälässä ehdotetaan säädettävän tutkija- ja opiskelijadirektiivin tarkoittaman oleskeluluvan myöntämisestä korkeakouluopiskelijalle, jolloin kansallisella oleskeluluvalla tapahtuvasta opiskelusta ehdotetaan säädettävän uudessa 7 a §:ssä.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin tutkija- ja opiskelijadirektiivin tarkoittamasta oleskeluluvan myöntämisestä, kun opiskelija on hyväksytty suorittamaan korkeakoulututkintoa ja hän on suorittanut korkeakoulun vaatimat maksut. Tutkija- ja opiskelijadirektiivin 2 artiklassa säädetään direktiivin soveltamisalasta. Mainitun artiklan 2 kohdan a ja b alakohdat, jotka vastaavat tämän ehdotuksen 2 §:n 3 momentissa mainittuja kolmansien maiden kansalaisia, on rajattu direktiivin soveltamisen ulkopuolelle. Koska tässä 7 §:ssä säädettäisiin tutkija- ja opiskelijadirektiivin tarkoittamasta oleskeluluvasta opiskelun perusteella, momentin alussa säädettäisiin täsmällisesti, että pykälän tarkoittama oleskelulupa opiskelua varten myönnetään muulle kuin 2 §:n 3 momentissa tarkoitettulle kolmannen maan kansalaiselle.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin oleskeluluvan lajista ja voimassaolon kestosta. Oleskeluluvan lajin osalta säädettäisiin, että oleskelulupa myönnetään jatkuvana (A) opintojen suorittamisen ajaksi. Oleskeluluvan pituus riippuisi lähtökohtaisesti siitä, mihin tutkintoon opiskelija on saanut suoritusoikeuden. Kesto määräytyisi tutkinto-opiskelijoilla kunkin tutkinnon tavoitteellisen suoritusajan mukaan, joista erikseen säädetään laissa. Tavoitteelliset suoritusajat ja se, mihin lainsäädäntöön ne perustuvat, on kuvattu edellä jaksossa 2.2. Jos opiskelija on hyväksytty tutkinto-opiskelijaksi ja opintoja edeltävään suomalaiseen yhteiskuntaan orientoivaan kieli- ja muuhun koulutukseen, oleskelulupa myönnettäisiin valmentavien opintojen keston ajaksi lisätynä tutkinto-opintojen tavoitteellisella suoritusajalla. Jos opiskelija ei valmistu sinä opintojen suorittamisen tavoitteellisena suoritusajana, jolle ajalle oleskelulupa on myönnetty, hänelle

voidaan hakemuksesta myöntää jatko-oleskelulupa opintojen loppuun saattamiseksi. Opiskelijan tulee esittää selvitys jäljellä olevien opintojen kestosta. Tällöin oleskelulupa voidaan myöntää oppilaitoksen ilmoittaman jäljellä olevan opinto-oikeuden ajaksi.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin muista oleskeluluvan myöntämisen edellytyksistä eli toimeentulo- ja vakuutusedellytyksistä. Opiskelijan tulisi esittää hakemuksessaan selvitys hänen turvatusta toimeentulostaan ensimmäiseksi vuodeksi, vaikka opinnot kestäisivät pidemmän ajan ja oleskelulupa siten myönnettäisiin opintojen suorittamisen ajaksi. Jos opiskelija hakisi oleskelulupaa vuotta lyhyemmälle ajalle, hänen tulisi esittää selvitys toimeentulosta siltä ajalta. Momentissa säädettäisiin myös nykyistä 2 momenttia vastaavasti opiskelijan vakuutusturvasta. Vakuutusedellytyksen osalta ei ehdoteta säädettävän muutosta. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttäisi siten edelleen, vaikka oleskeluluvan voimassaoloaika olisi aikaisempaan verrattuna huomattavasti pidempi, että kolmannen maan kansalaisella on vakuutus, joka kattaa sairaanhoidon kustannukset. Jos opintojen arvioitu kesto on vähintään kaksi vuotta, riittävää olisi, että vakuutus kattaa lääkekustannukset. Vakuutukset eivät yleensä ole toistaiseksi voimassa olevia ja käytäntö on osoittanut, että on ylipäättään vaikea saada vuotta pidempään voimassa olevaa vakuutusta. Vakuutuksen voimassaolon jatkamisesta huolehtiminen on opiskelijan omalla vastuulla. Vakuutuksesta huolehtiminen on vahvasti myös opiskelijan oman edun mukaista.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin toimeentuloedellytyksestä koko siltä ajalta, jolle oleskelulupa opiskelun perusteella myönnetään. Vaikka opiskelija esittäisi 3 momentissa säädetyllä tavalla selvityksen turvatusta toimeentulostaan ensimmäisen vuoden osalta, on hänellä kuitenkin velvollisuus huolehtia turvatusta toimeentulostaan koko sen ajan, jolle hän hakee oleskelulupaa ja jolle ajalle se myönnetään. Maahanmuuttovirasto valvoo toimeentuloedellytyksen täyttämistä. Se valvoo ennen oleskeluluvan myöntämistä, että opiskelija on esittänyt selvityksen toimeentulostaan ensimmäiselle vuodelle tai, jos opiskelija on hakenut oleskelulupaa lyhyemmälle ajalle, että toimeentulo on turvattu sen ajan. Tältä osin sääntely vastaa, mitä ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään turvatun toimeentulon osalta oleskelulupaa myönnettäessä. Maahanmuuttovirasto voisi myös jo oleskelulupaharkinnan yhteydessä merkitä seurantaan, jos hakijalla on vaikeuksia esittää selvitystä toimeentulostaan alun alkaen, mutta oleskelulupaa ei voitaisi siltikään jättää myöntämättä.

Kun opiskelijalle esityksen mukaisesti myönnettäisiin oleskelulupa opintojen keston ajaksi ja hän esittäisi selvityksen turvatusta toimeentulostaan ensimmäisen vuoden osalta, tuon ajan jälkeiseltä ajalta ei olisi esitetty selvitystä ja turvatuksi todettua toimeentuloa samalla tavalla kuin oleskelulupaa myönnettäessä. Maahanmuuttovirasto suorittaa tutkija-opiskelijalain 3 §:ssä säädetyn perusteella ulkomaalaislain 212 §:n nojalla valvontaa luvan edellytysten täyttämisen osalta oleskeluluvan koko keston ajalta. Jos toimeentuloedellytyksen tai muun lupaedellytyksen täyttämisenä ilmeni ongelmia, oleskeluluvan peruuttamisen harkinta tulisi kyseeseen. Esitetävän lain 12 §:n 2 momentissa lisäksi säädettäisiin, että oleskeluluvan peruuttaminen ei ole suora johtopäätös tilanteesta, vaan myös saman pykälän 4 momentin mukaisesti olisi opiskelijan tilanne selvitettävä kokonaisvaltaisesti ja otettava kaikki seikat huomioon ennen kuin päätös peruuttamisesta tehdään. Jos oleskelulupaa ei peruutettaisi, oleskelulupa jää voimaan. Jos oleskelulupa peruutettaisiin, ulkomaalaislain 9 luku tulisi sovellettavaksi. Maasta karkottamista koskevassa ulkomaalaislain 146 §:ssä säädetään, että tällöinkin on suoritettava kokonaisharkinta.

7 a §. *Kansallisen oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten.* Pykälä olisi uusi ja siinä ehdotetaan säädettäväksi kansallisesta oleskeluluvasta opiskelua varten. Koska kyseessä olisi tutkija- ja opiskelijadirektiivin sääntelyyn liittyvän oleskelulupa, oleskelulupaan ei liittyisi sen direktiivin mukaisen oleskeluluvan sisältämää liikkumisoikeutta toiseen jäsenvaltioon suorittamaan siellä osa opinnoista.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, että tämä oleskelulupa korkeakoulututkinnon suorittamista varten myönnettäisiin 2 §:n 3 momentissa tarkoitettulle kolmannen maan kansalaiselle. Käytännössä tämä koskisi kansainvälistä suojelua hakeneita ja saaneita kolmannen maan kansalaisia ja sellaisia kolmannen maan kansalaisia, joilla on voimassa oleva karkotuspäätös ja joiden karkottamista on lykätty tosiseikkoihin perustuvista tai oikeudellisista syistä.

Pykälän 2 momenttiin siirrettäisiin voimassa olevan 7 §:n 1 momentin 2 kohta. Momentin sääntely on kansallisesta tarpeesta johtuvaa, eikä siitä säädetä tutkija- ja opiskelijadirektiivissä. Näin ollen tämän momentin tarkoittamaa oleskelulupaa voi hakea kolmannen maan kansalainen tämän taustasta riippumatta eli myös 2 §:n 3 momentissa tarkoitettu kolmannen maan kansalainen. Uuden 2 momentin 1 kohdan mukaan kansallinen oleskelulupa opiskelua varten voitaisiin myöntää muussa oppilaitoksessa kuin korkeakoulussa suoritettavia opintoja varten silloin, kun opiskelu johtaa tutkintoon tai ammattiin. Tämä uusi 1 kohta vastaisi voimassa olevan 7 §:n 1 momentin 2 kohdan kahta ensimmäistä lausetta, eikä nykytilaa olisi tarkoitus muuttaa. Uuden 2 momentin 2 kohdan mukaan kansallinen opiskelijan oleskelulupa voitaisiin myös myöntää korkeakoulussa tai muussa oppilaitoksessa suoritettaviin muihin kuin tutkintoon johtaviin opintoihin, jos oleskeluluvan myöntämiselle on perusteltu syy. Kohtaan siirrettäisiin voimassa olevan 7 §:n 1 momentin 2 kohdan viimeiset lauseet tarkennettuina. Oleskelulupaa ei voisi saada mihin tahansa muihin opintoihin, vaan ne tulisi suorittaa korkeakoulussa tai muussa oppilaitoksessa. Oppilaitos määriteltäisiin 4 §:n 6 a kohdassa. Perusteltua syytä arvioitaisiin samalla tavalla kuin voimassa olevan sääntelyn kohdalla tehdään. Tällaisena syynä pidettäisiin esimerkiksi hankitun ammattitaidon tai tutkinnon täydentämistä, lähtömaassa tehtävään työhön liittyvä lisäkoulutusta, Suomesta saatava erityiskoulutusta, esimerkiksi niin sanotun koulutusviennin puitteissa tapahtuva koulutusta, Suomen kulttuurin tai suomen kielen opiskelua, ja Suomessa olevia sukujuuria. Perusteltuna syynä pidettäisiin myös opintojen aloittamista edeltävää suomalaisen yhteiskuntaan orientoivaa kielij- ja muuta koulutusta silloin, kun hakija on hyväksytty suomalaiseen ammatilliseen oppilaitokseen tutkinto-opiskelijaksi. Tilapäinen oleskelulupa myönnettäisiin myös yli kolme kuukautta kestävään opiskelijavaihtoon tuleville.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin oleskeluluvan lajista ja kestosta. Korkeakoulututkinto-opintoja varten oleskelulupa myönnetään jatkuvana ja muihin 2 momentissa tarkoitettuihin opintoihin tilapäisenä. Oleskelulupa myönnetään korkeakouluopintojen suorittamisen osalta samaksi ajaksi kuin 7 §:ssä säädetään. Ammatillisen koulutuksen osalta tavoiteajoista ei säädetä laissa. Perustutkintojen ja erikoisammattitutkintojen ohjeellinen suoritus aika on 3 vuotta ja ammattitutkintojen 2,5 vuotta. Kuten edellä kohdassa 2.3 on kuvattu, koulutuksen aloittavalle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma, jonka perusteella määräytyy myös opintojen tavoitteellinen suoritus aika. Lukiolain 10 §:n mukaan lukiokoulutus muodostaa oppimäärän, jonka tavoitteellinen suorittamisaika on 3 vuotta. Tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutuksesta annetun lain (1215/2020) 11 §:n 2 momentin mukaan tutkintokoulutukseen valmentavan koulutuksen suoritus aika on enintään yksi vuosi. Muiden opintojen osalta oleskeluluvan kesto määräytyisi opintojen keston mukaan. Mahdollinen jatko-oleskelulupa myönnettäisiin jäljellä olevien opintojen suorittamisen ajaksi. Opiskelijan tulee esittää selvitys jäljellä olevien opintojen kestosta, mikä määrittää jatko-oleskeluluvan pituuden. Toimeentulo määräytyisi kuten edellä eli, jos oleskelulupaa haetaan siinä vaiheessa yli vuoden pituiselle ajalle, riittäisi myös tällöin, että turvatusta toimeentulosta on esitetty selvitys yhden vuoden osalta.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että oleskeluluvan myöntämiseen sovellettaisiin, mitä 7 §:n 3–4 momentissa säädetään toimeentulo- ja vakuutusedellytyksistä.

8 §. Oleskeluluvan myöntäminen työharjoittelua varten. Pykälän 4 momenttia muutettaisiin siten, että virkkeen perässä oleva sivulause poistetaan tarpeettomana. Ilman sivulauseettakin on selvää, että työharjoittelua varten oleskelulupa myönnetään enintään 18 kuukaudeksi.

8 a §. *Oleskeluluvan myöntäminen harjoittelua varten.* Pykälä olisi uusi ja siinä ehdotettaisiin säädettävän muusta kuin 8 §:ssä säädettävästä työsuhteisesta harjoittelusta. Voimassa olevassa tutkija- ja opiskelijalaissa ei säädetä ei-tösuhteisesta eli palkattomasta harjoittelusta, joten oleskeluluvat on myönnetty ulkomaalaislain perusteella tai sitten joihinkin harjoitteluohjelmiin ei ole voitu myöntää oleskelulupia kolmannen maan kansalaisille lainkaan.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin edellytyksistä, jotka tulee täyttää oleskeluluvan myöntämiseksi. Kolmannen maan kansalainen tulee olla hyväksyttyä harjoitteluohjelmaan. Ohjelman tulee perustua sellaisten vakiintuneiden toimijoiden toimintaan, jotka ovat palkatonta harjoitteluohjelmia ylläpitäneet tai mahdollistaneet ja joilla on edellytykset toiminnan ylläpitämiseen, minkä vuoksi se rajataan tällaisten toimijoiden ohjelmiin. Käytännössä kyse olisi unionin ohjelmasta, josta esimerkkinä Erasmus+ -ohjelman harjoittelu, ja valtioiden välisestä sopimuksesta tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmasta. Lisäksi kyseeseen tulisi julkisoikeudellisen yhteisön ohjelma, josta esimerkkinä Opetushallituksen Suomea Suomessa -ohjelma. Muita esimerkkejä tälle oleskeluluvalla olisivat Fullbrightin stipendiohjelmat, kuten Mid-Career Professional Development Program, Fullbright Distinguished Awards in Teaching ja U.S. Scholar Program. Edellytykset ohjelman järjestäjän tai ylläpitäjän osalta olisivat suhteelliset väljät, jotta tulevaisuudessa mahdollisesti aloitettaviin uusiin harjoitteluohjelmiin voitaisiin myöntää oleskelulupia. Jotta työsuhteeseen perustumattoman harjoittelun määrä ja käyttö ei leviäisi käyttötarkoituksensa vastaisesti kaikenlaiseen mahdolliseen toimintaan, olisi harjoittelun tässä perusteltua olla rajattuna tiettyihin toimijoihin ja ohjelmiin. Näin ollen rajausta olisi Euroopan unionin ohjelmaan, valtioiden väliseen sopimukseen tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmaan taikka julkisoikeudellisen yhteisön järjestämään ohjelmaan. Ohjelmissa olisi aina tarkoitus, että harjoittelulla on kolmannen maan kansalaisen eli harjoittelijan omaa kehittymistä tukeva koulutus- ja oppimistavoite.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin, että kolmannen maan kansalaisen ja vastaanottavan yksikön olisi tullut tehdä harjoittelusopimus ja mitä tietoja siinä olisi oltava. Sopimuksen sisältö olisi pitkälti sama kuin säädetään työharjoittelua koskevan sopimuksen osalta 8 §:n 3 momentissa.

Momentin 1 kohta edellyttäisi, että sopimuksessa on kuvaus harjoitteluohjelmasta, mukaan lukien koulutustavoite ja oppimissisältö. Tämä kohta tarkemmin kuvaisi, mitä kolmannen maan kansalaisen osalta harjoittelulta odotetaan.

Seuraava eli momentin 2 kohta koskisi harjoittelun kestoa, millä olisi vaikutusta myönnettävän oleskeluluvan pituuteen. Oleskelulupa myönnettäisiin sille ajalle, jonka harjoittelu kestää. Jäljempänä 4 momentissa säädettäisiin oleskeluluvan enimmäiskestosta, jonka puitteissa harjoittelujen tulisi tapahtua.

Momentin 3 kohta koskisi harjoittelun sijoittamis- ja valvontaolosuhteita eli missä harjoittelu tapahtuisi ja miten sen suorittamista valvottaisiin. Ollakseen muuta harjoittelua koskeva ohjelma, jonka puitteissa harjoittelu tapahtuu, siinä olisi asianmukaisesti oltava kolmannen maan kansalaisen harjoittelijan asema huomioon ottavat seikat tarkasti mietittynä.

Momentin 4 kohta koskisi harjoitteluun käytettävää aikaa, joka olisi määriteltävä sopimuksessa.

Momentin 5 kohta koskisi, että sopimuksessa olisi esitettävä selvitykset kolmannen maan kansalaisen toimeentulon osalta. Siitä olisi selvittävä mahdollisen apurahan tai muun etuuden suuruus sekä muiden etuisuuksien, esimerkiksi asumisedun ja matkatuen suuruudet. Esitettävällä selvityksellä on merkitystä arvioitaessa ulkomaalaislain 39 §:n kannalta turvattua toimeentuloa.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että kolmannen maan kansalaisen toimeentulon tulee olla turvattu siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään, kuitenkin niin, että ainakin pääasiallisen tulon lähteen tulee olla harjoittelua varten myönnettävä apuraha tai muu etuus. Ulkomaalaislain 39 § on yleinen toimeentuloa koskeva säännös, jota olisi noudatettava. Koska säännös ei säädi nimenomaisesta vaadittavan toimeentulon tasosta, Maahanmuuttovirasto täsmentäisi hakijoiden yhdenvertainen kohtelu huomioon ottaen oleskeluluvan myöntämisen osalta vaadittavan toimeentulon tason ohjeistuksessaan. Harjoittelusta on saatava, ja asian on selvittävä sopimuksesta, sellainen toimeentulo ja muu korvaus, joilla riittävän toimeentulon edellytys pääasiallisesti täytetään.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin myönnettävän oleskeluluvan lajista ja voimassaoloajasta. Harjoittelua varten myönnettäisiin aina tilapäinen oleskelulupa, koska kyseessä on lyhytkestoinen harjoittelu, jonka jälkeen kolmannen maan kansalaisen on pääsääntöisesti tarkoitus palata takaisin kotimaahansa. Oleskelulupa voitaisiin myöntää enintään 18 kuukaudeksi. Tämä olisi yksittäisen harjoittelun enimmäiskesto. Tyypillisimmin harjoittelut kestävät enintään vuoden, mutta enimmäiskesto olisi tässä yhtä pitkä kuin se on työsuhteisen harjoittelun kohdalla 8 §:n 4 momentissa. Enimmäiskesto siten mahdollistaisi, mutta ei pakottaisi, pitempiketoiset harjoittelujaksot.

9 §. *Oleskeluluvan myöntäminen vapaaehtoistoimintaa varten.* Pykälä ehdotetaan muutettavan koko pykälän muutoksena, vaikka käytännössä siihen lisätään uusi 2 momentti. Uudessa 2 momentissa säädettäisiin muuta vapaaehtoistoimintaa varten myönnettävä oleskelulupa erotuksena tutkija- ja opiskelijadirektiivin tarkoittamasta vapaaehtoistoiminnasta. Muutos tehdään teknisesti koko pykälän muutoksena, jolloin voimassa olevan säännöksen 2 ja 3 momentti siirtyvät.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, kuten tälläkin hetkellä, unionin vapaaehtoisohjelmiin perustuvasta vapaaehtoistoiminnasta. Kyseessä olisi Euroopan solidaarisuusjoukkojen (European Solidarity Corps, ESC) tai Euroopan vapaaehtoispalvelun (European Voluntary Service, EVS) järjestämästä vapaaehtoistoiminnasta. Momentissa säädettäisiin, mitä tietoja vapaaehtoistoimintaa koskevan sopimuksen, jonka kolmannen maan kansalainen ja vastaanottava yksikkö solmivat, olisi sisällettävä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin niin sanotusta kansallisesta oleskeluluvasta eli erotuksena 1 momentissa tarkoitettuihin unionin ohjelmiin, muuta vapaaehtoistoimintaa varten myönnettävästä oleskeluluvasta. Tällä tarkoitettaisiin esimerkiksi Maailmanvaihto ry – ICYE Finlandin, AIESEC:n (Association Internationale des Etudiants en Sciences Economiques et Commerciales), japanilaisen International Internship Program eli IIP-järjestön, International Youth Fellowship eli IYF ry:n ja vastaavien tahojen vapaaehtoisohjelmia, joissa vapaaehtoistyö on tyypillisesti 6 tai 12 kuukauden kestoinen jakso. Kyseessä tulisi olla vakiintuneesta ja luotettavasta toimijasta, jolla on kansainvälistä toimintaa.

Kolmannen maan kansalaisen tulisi olla tehnyt sopimus vapaaehtoistoiminnasta ja siinä olisi oltava 1 momentin 1 – 6 kohdan tiedot. Sopimuksessa olisi tiedot organisaatiosta, joka järjestää vapaaehtoistoiminnan, sen nimi ja yhteystiedot sekä yhteyshenkilön nimi ja yhteystiedot, 1 kohdan tarkoittama kuvaus vapaaehtoisohjelmasta, mukaan lukien ohjelman sisältö, 2 kohdan tarkoittamalla tavalla vapaaehtoistoiminnan kesto ja 3 kohdan tarkoittamat sijainti ja valvontaolosuhteet, että vapaaehtoistoiminta tehdään asianmukaisesti, sekä 4 kohdan mukaisesti vapaaehtoistoimintaan käytettävä aika, mukaan lukien alkamis- ja päättymispäivä. Lisäksi siinä tulee olla 5 kohdan mukaisesti selvitys myös varoista, jotka kattavat toimeentulo- ja majoituskulut koko oleskelun keston ajan sekä selvitys maksettavasta taskurahan vähimmäismäärästä koko oleskelun ajalta ja 6 kohdan mukaisesti selvitys koulutuksesta, jos kolmannen maan kansalainen osallistuu koulutukseen vapaaehtoistoiminnan aikana ja sitä varten.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että kolmannen maan kansalaisen tulee olla turvattu siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään. Ulkomaalaislain tämä säännös on yleinen turvattua toimeentuloa koskeva säännös, jota olisi noudatettava. Koska säännös ei säädä nimenomaisesta vaadittavan toimeentulon tasosta, Maahanmuuttovirasto täsmentäisi hakijoiden yhdenvertainen kohtelu huomioon ottaen oleskeluluvan myöntämisen osalta vaadittavan toimeentulon tason. Vapaaehtoistoimintaan osallistuvan, tapahtui se sitten unionin tai muun vapaaehtoistoiminnan puitteissa, osalta riittävä toimeentulo tulee olla turvattuna, jotta oleskelulupa voidaan myöntää.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin oleskeluluvan lajista ja voimassaoloajasta. Vapaaehtoistoimintaa varten myönnettäisiin aina tilapäinen oleskelulupa, koska kyseessä on lyhytkestoinen toiminta ja tutustuminen maahan, minkä jälkeen kolmannen maan kansalaisen on pääsääntöisesti tarkoitus palata takaisin kotimaahansa. Oleskelulupa voitaisiin myöntää enintään vuodeksi, koska vapaaehtoistoiminta on tyypillisimmin 6 tai 12 kuukauden kestoinen jakso.

9 a §. *Oleskeluluvan myöntäminen työomasopimuksen perusteella.* Pykälä olisi uusi ja sen perusteella myönnettäisiin oleskeluluvat, jotka perustuvat valtioiden välisiin työomasopimuksiin, eli niin sanottuihin Working Holiday-sopimuksiin. Valtioiden välisellä sopimuksella tarkoitettaisiin kaikkia instrumentteja, joilla valtiot työomayhteistyöhön sitoutuvat.

Pykälän 1 momentin mukaan tämä oleskelulupa voitaisiin myöntää sellaisen kolmannen maan kansalaiselle, jonka kansalaisuusvaltion ja Suomen välillä on tehty työomasopimus, kunhan hän täyttää työomasopimuksessa määritellyt tarkemmat ehdot oleskeluluvan saamiseksi. Edellytyksiä ei ole mahdollista kirjata lakiin, koska ne vaihtelevat sopimuksittain ja sopimuksia on myös jatkossa tarkoitus solmia useamman valtion kanssa. Tällä hetkellä voimassa olevissa Australian kanssa solmitussa sopimuksessa edellytyksenä on esimerkiksi 18–30 vuoden ikä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin toimeentulovaatimuksesta, joka määräytyisi ulkomaalaislain 39 §:n nojalla. Vaadittava tulotaso määräytyy tarkemmin Maahanmuuttoviraston ohjeen mukaan.

Pykälän 3 momentissa todettaisiin oleskeluluvan kesto, joka niin ikään vaihtelee sopimuksittain. Valtioiden välisten työomasopimusten perusteella myönnettävät luvat olisivat luonteeltaan tilapäisiä.

10 §. *Oleskeluluvan myöntäminen työnhakua ja yritystoimintaa varten.* Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 7 a §:n nojalla myönnettävä kansallinen opiskelijan oleskelulupa. Lisäksi oleskelulupa ulotettaisiin koskemaan 6 a §:n nojalla eli kansallisen tutkimuksen perusteella myönnettyä oleskelulupaa siinä tapauksessa, kun oleskeluluvan nojalla Suomessa oleskellut kolmannen maan kansalainen on suorittanut tutkinnon. Muutoksen tarkoituksena on, että kolmannen maan kansalaiselle, joka on suorittanut tutkinnon tai tehnyt tutkimustyön Suomessa, annetaan enemmän aikaa löytää työpaikka tai perustaa yritys. Oleskelulupaa ei tarvitsisi enää hakea heti opiskelun, tutkimuksen tai muun tutkimuksen perusteella myönnetyn oleskeluluvan päättymisestä, vaan sitä voisi jatkossa hakea viiden vuoden sisällä siitä, kun edellisen oleskeluluvan, joka on myönnetty 6, 6 a, 7 tai 7 a §:n perusteella, voimassaoloaika on päättynyt.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin toimeentuloodellytyksestä. Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että 1 momentissa tarkoitetun henkilön toimeentulo on turvattu siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään.

Pykälän 3 momenttia muutettaisiin hallitusohjelmakirjauksen perusteella siten, että tutkimustoiminnan loppuunsaattamisen tai tutkinnon suorittamisen jälkeen oleskelulupa työnhakua tai

yritystoimintaa varten myönnettäisiin kahdeksi vuodeksi aiemman yhden vuoden sijaan. Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä, paitsi jos edeltävä oleskelulupa on ollut jatkuva, jolloin se myönnetään jatkuvana. Oleskeluluvan enimmäiskesto on kaksi vuotta sisältäen mahdolliset jatko-oleskeluluvat, jotka tällä samalla perusteella myönnetään. Muutoksilla pyritäisiin myös joustavoittamaan luvan käyttöä siten, että lupa voitaisiin myöntää kolmessa osassa siten, että jokaisen oleskeluluvan keston tulisi olla vähintään kuusi kuukautta. Lupa tulisi käyttää kolmen vuoden sisällä ensimmäisen tällä perusteella myönnetyn luvan myöntämisestä. Lisäksi momentissa säädettäisiin, että mikäli kolmannen maan kansalainen suorittaa uuden tutkinnon tai saattaa loppuun uuden tutkimuksen, joka oikeuttaisi uuteen työnhakulupaan, päättyisi hänen oikeutensa edelliseen työnhakulupaan, vaikka siitä olisikin jokin osa käyttämättä.

Pykälän 4 momenttiin lisättäisiin uudet lupaperusteet, joista säädettäisiin 6 a ja 7 a §:ssä. Siten näillä kansallisen oleskeluluvan haltijoilla olisi myös sama momentin tarkoittama oikeus kuin on tutkija- ja opiskelijadirektiiviin perustuvissa oleskeluluvissa, joista säädetään 6 ja 7 §:ssä.

11 §. Hakemuksen hylkäysperusteet. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä tulisi huomioiduksi kaikki oleskelulupaperusteet, joista laissa säädetään. Muutoksella hakemuksen hylkäämisen perusteita voitaisiin soveltaa myös niihin uusiin oleskelulupaperusteisiin, jotka lakiin ehdotetaan lisättävän. Tällä tavoin säätäen hakemuksen hylkäysperusteet olisivat samat kaikissa oleskelulupaperusteissa, mikä olisi perusteltua myös lain soveltamisen yhdenmukaisuuden vuoksi.

12 §. Oleskeluluvan peruuttaminen tai uusimatta jättäminen. Pykälän 1 momentin johdantokappale ja 1 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä tulisi huomioiduksi kaikki oleskelulupaperusteet, joista laissa säädetään. Oleskeluluvan peruuttamista ja uusimatta jättämistä koskevaa säännöstä siten sovellettaisiin myös niihin uusiin oleskelulupapiin, jotka lakiin ehdotetaan lisättävän. Tällä tavoin säätäen oleskeluluvan peruuttamista ja uusimatta jättämistä koskevat perusteet olisivat samat kaikissa oleskelulupaperusteissa, mikä olisi perusteltua myös lain soveltamisen yhdenmukaisuuden vuoksi.

Pykälän 2 momentin 6 kohtaa ehdotetaan muutettavan. Pykälän 2 momentissa säädetään oleskeluluvan harkinnanvaraisesta peruuttamisesta ja uusimatta jättämisestä erona 1 momentissa säädettyyn ehdottomaan sääntelyyn. Mainitussa 6 kohdassa säädetään tällä hetkellä, että oleskeluluvan peruuttamista tai uusimatta jättämistä voidaan harkita, jos opiskelija ei noudata taloudellisen toiminnan harjoittamista koskevia aikarajoja tai hänen opintonsa eivät edisty riittäväällä tavalla. Kohtaan lisättäisiin, että opiskelijan oleskeluluvan peruuttamista tai oleskeluluvan uusimatta jättämistä voitaisiin harkita, jos opiskelijan toimeentulo ei ole turvattu tai vakuutus ei ole voimassa siten kuin 7 §:n 3 ja 4 momentissa säädetään. Sääntelyn täsmentäminen olisi tarpeen, jotta oleskeluluvan peruuttaminen tai uusimatta jättäminen tulisi kokonaisharkinnassa arvioitavaksi sen sijasta, että siihen sovellettaisiin 1 momenttia. Saman pykälän 4 momentissa nimittäin säädetään, että 2 momenttia sovellettaessa on otettava huomioon tapauksen erityiset olosuhteet kokonaisuudessaan ja noudatettava suhteellisuusperiaatetta. Opiskelijan kohdalla voi olla erilaisia syitä ja olosuhteita, jotka ovat vaikuttaneet kohdassa tarkoitettujen edellytysten täyttämiseen ja ne voivat myös olla opiskelijan omasta toiminnasta riippumattomia tilanteita. Oleskeluluvan peruuttamiseen ei tulisi ryhtyä, jos opiskelijan laiminlyönnit ovat kokonaisuudessaan arvioiden vähäisiä. Ensisijaisesti opiskelijalle tulisi antaa neuvontaa ja kehoitus korjata tilanteensa, jotta oleskelulupaa ei peruutettaisi. Menettelyssä ennen päätöksentekoa olisi joka tapauksessa noudatettava, mitä hallintolain 6 luvussa säädetään asian selvittämisestä ja asianosaisen kuulemisesta.

13 §. *Oleskelulupakorttiin tehtävä merkintä.* Pykälässä säädetään oleskelulupakorttiin tehtävästä merkinnästä. Pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi. Siinä säädettäisiin, että oleskelulupakorttiin tehdään merkintä ”tutkijoiden liikkuvuus”, kun kyse on toiseen jäsenvaltioon tapahtuvasta tutkijan liikkuvuudesta, joka kestää yli 180 päivää jäsenvaltiota kohti. Vaikka laissa ei ole säädetty tutkija- opiskelijadirektiivissä säädettyä vastaavasti tutkijoiden lyhyt- ja pitkäaikaisesta liikkuvuudesta, on laissa säädettävä merkinnän tekemisestä tilanteessa, jossa tutkijan liikkuvuus kestää yli 180 päivää. Tutkija- ja opiskelijadirektiivin 29 artiklan 1 kohdassa säädetään, että toinen jäsenvaltio voi määrittää tutkijan pitkäaikaiselle liikkuvuudelle enimmäisajan, jonka on oltava vähintään 360 päivää. Liikkuvuuden enimmäiskesto vaihtelee jäsenvaltioittain, ja esimerkiksi tutkija voi liikkua ensimmäisestä jäsenvaltiosta Suomeen 17 §:ssä säädetyllä tavalla enintään kahdeksi vuodeksi.

14 §. *Työnteko-oikeus ja oikeus harjoittaa elinkeinoa.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että opiskelijan työnteko-oikeuden lisäksi pykälässä selkeyden vuoksi säädettäisiin myös muihin tämän lain nojalla myönnettyihin lupiin sisältyvästä työnteko-oikeudesta. Sääntely olisi selkeyttävää, eikä se muuttaisi nykytilaa. Lain 8 a §:ssä säädettävän harjoittelun ja 9 §:ssä säädettävän vapaaehtoistoiminnan perusteella myönnettävään oleskelulupa ei sisälly työnteko-oikeutta, koska niissä ei ole kyse työsuhteesta tehtävästä työstä, eikä työnteko-oikeudesta niiden osalta siten säädettäisi.

Pykälän 1 momentin 1 kohdassa todettaisiin, että 6, 6 a ja 10 §:n nojalla myönnettyihin oleskelulupiin kuuluu rajoittamaton työnteko-oikeus. Aiemmin 6 §:n nojalla luvan saaneen rajoittamaton työnteko-oikeus on seurannut ulkomaalaislain 78 §:n 3 momentin 1 kohdasta, jonka mukaan työnteko-oikeus on ulkomaalaisella, jolle on myönnetty jatkuva oleskelulupa muulla kuin työnteon perusteella. Lain 10 §:n nojalla myönnetyn luvan saaneen työnteko-oikeudesta ei ole ollut erillistä säännöstä, mutta se on käytännössä ollut rajoittamaton johtuen siitä, että nyt voimassa olevan 15 §:n 2 momentin mukaan kolmannen maan kansalainen, jolle on myönnetty 10 §:ssä tarkoitettu oleskelulupa, saa työpaikan löydettyään aloittaa työnteon taikka aloittaa yritystoiminnan. Näin ollen pykälän 2 momentin aiempi sisältö eli ”kolmannen maan kansalainen, jolle on myönnetty 10 §:ssä tarkoitettu oleskelulupa, saa työpaikan löydettyään aloittaa työnteon taikka aloittaa yritystoiminnan.” ei enää olisi tarpeen, ottaen huomioon myös sen, että tämän pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, että maassa oleskeluluvalla oleskelevalla kolmannen maan kansalaisella on oikeus harjoittaa elinkeinoa. Näiden kahden lupaperusteen osalta säännös olisi selkeyttävä, eikä muuta nykytilaa. Ehdotetun 6 a §:n nojalla myönnetyn oleskeluluvan osalta tilanne muuttuisi, koska kun heille on myönnetty oleskelulupa nykyisen ulkomaalaislain 77 §:n 1 momentin 4 kohdan nojalla, on heillä ollut 78 §:n 2 momentin nojalla luvan perusteen mukainen työnteko-oikeus ja nyt se olisi rajoittamaton.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa todettaisiin, että työharjoittelijan luvalla maassa oleskelevalla on luvan perusteen mukainen työnteko-oikeus eli työnteko-oikeus sillä alalla, jolle lupa on myönnetty.

Pykälän 1 momentin 3 kohtaan siirrettäisiin sääntely opiskelijan työnteko-oikeudesta eli pykälän nykyinen sisältö uudistettuna. Sääntely koskisi jatkossa myös uudella 7 a §:n mukaisella kansallisella opiskelijan oleskeluluvalla maassa oleskelevaa. Uuden kansallisen oleskeluluvan voisi jatkossa saada myös kansainvälistä suojelua hakenut henkilö. Tällöin työnteko-oikeus määräytyisi myönnetyn oleskeluluvan mukaan. Lain 3 §:ssä säädetään sen suhteesta ulkomaalaislakiin. Kun otetaan lisäksi huomioon, että turvapaikanhakijoiden työnteko-oikeuden tarkoituksena on yleisesti mahdollistaa henkilölle tutustuminen ja pääsy työelämään ja että opiskelijoiden työnteon ajallisten rajoitusten tarkoituksena on osaltaan varmistaa päätoiminen opiskelu, on perusteltua, että kuvatun kaltaisessa tilanteessa työnteko-oikeus perustuisi tämän lain, eikä ulkomaalaislain säännökseen, mitä sinällään jo mainittu 3 § ilmentää. Kuten voimassa olevan

sääntelyn mukaan, myös 3 kohdan a alakohdan mukaan työtä voisi tehdä ilman ajallisia rajoitteita, jos se on tutkintoon sisältyvää työharjoittelua tai opintoihin sisältyvän lopputyön tekemistä ansiotyönä. Muuta työtä opiskelija voisi jatkossa b alakohdan mukaan tehdä siten, että työntekooikeus olisi saman suuruinen koko vuoden ja tasoittumisjakso olisi kalenterivuosi. Työntekooikeus koskisi kuten nykyään jatkossakin kaikkia ammattialoja. Viikkotuntimäärä 30 tuntia ei merkittävästi eroaisi nykytilasta, mutta opiskelija voisi vapaammin päättää sen jakautumisesta lukuvuoden aikana. Tämä olisi tarkoituksenmukaista ottaen huomioon, että nykyään oppilaitoksessa ei ole aikaa, jolloin oppilaitoksessa ei järjestetä varsinaista opetusta, vaan opetusta järjestetään myös kesälukukaudella. Vaikka tasoittumisjakso on kalenterivuoden mittainen, tulee luvan myöntämisen ajankohta ottaa huomioon siten, että jos oleskelulupa on myönnetty kesken kalenterivuoden, on tasoittumisjakso sinä vuonna luvan myöntämisestä vuoden loppuun. Sama koskee tilannetta, jossa oleskeluluvan voimassaolo loppuu kesken kalenterivuoden. Saman momentin 3 kohdan a alakohdan mukaista työntekoa ei otettaisi huomioon laskettaessa b alakohdan mukaisia tunteja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin valtioiden välisen työloimasopimuksen perusteella oleskeluluvan saaneen työntekooikeudesta, joka tarkemmin määräytyy jokaisen sopimuksen sisällön mukaan. Australian kanssa tehdyn sopimuksen mukaan oleskeluluvan haltijalla on oikeus tehdä työtä enintään yhdeksän kuukauden ajan kahdentoista kuukauden pituisen matkan aikana, mutta saman työnantajan palveluksessa luvan haltija saa olla kuitenkin enintään kolmen kuukauden ajan. Uuden-Seelannin kanssa tehdyssä sopimuksessa työntekoa ei sen sijaan ole rajoitettu.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin selkeyden vuoksi myös oikeudesta elinkeinon harjoittamiseen. Elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetun lain (122/1919) 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan laillista ja hyvän tavan mukaista elinkeinoa saa harjoittaa luonnollinen henkilö, jolla on asuinpaikka Euroopan talousalueella. Asuinpaikalla tarkoitetaan kotikuntalain mukaista kotikuntaa. Ahvenanmaan osalta oikeus harjoittaa elinkeinoa on maakunnan toimivallan piirissä. Oikeudesta harjoittaa elinkeinoa säädetään landskapslag om rätt att utöva näring –maakuntalaisissa (Ålands författningssamling 1996:47), jonka osalta on vireillä muutosehdotus, jonka voimaantulon ajankohdasta ei toistaiseksi ole tietoa.

15 §. *Oikeus aloittaa työnteko ja työntekooikeuden kesto.* Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan pykälän uutta sisältöä. Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi kaiken tähän lakiin perustuvan työntekooikeuden kestosta.

Pykälän 1 momentissa todettaisiin pääsääntö, eli se, että työntekooikeus alkaa oleskeluluvan myöntämisestä ja päättyy sen voimassaolon päättyessä ja että uuden oleskeluluvan mukainen oikeus alkaa, kun oleskelulupa on myönnetty.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin poikkeus 1 momentin mukaisesta tilanteesta. Jos kolmannen maan kansalainen laittaa jatko-oleskelulupahakemuksen samalla tai eri perusteella vireille ennen edellisen oleskeluluvan päättymistä, saa edellisen oleskeluluvan mukaista työntekoa jatkaa, kunnes uuden hakemuksen johdosta on myönnetty oleskelulupa tai kielteinen päätös on tullut lainvoimaiseksi. Uuden oleskeluluvan työntekooikeus alkaa, kuten 1 momentissa on säädetty, kun uusi oleskelulupa on myönnetty. Mikäli tämän lain mukainen työntekooikeus kuitenkin perustuu joko työharjoitteluun (8 §) tai työlomaan (9 a §) ja kolmannen maan kansalainen tällaisen oleskeluluvan edelleen voimassa ollessa hakee uutta oleskelulupaa muulla perusteella, päättyisi edellisen oleskeluluvan mukainen työntekooikeus kuitenkin, kun oleskeluluvan voimassaolo päättyy. Tämä johtuisi siitä, että kun oleskeluluvan kesto on ajallisesti rajoitettu, ei olisi perusteltua, että työntekooikeus jatkuisi oleskeluluvan päättyttyä. Tämä vastaisi myös nykyistä soveltamiskäytäntöä työharjoittelijan oleskeluluvan osalta ja olisi johdonmukaista ottaen

huomioon, että ulkomaalaislain 80 §:n 3 momentissa on ajallisesti rajoitettujen muuta työntekoa varten myönnettävien lupien osalta säädetty vastaavasti.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin poikkeuksesta 2 momentin mukaiseen tilanteeseen ja se vastasi voimassa olevan 15 §:n 1 momentin sisältöä selkeytettynä. Säännöksellä tarkoitettaisiin, että kun kolmannen maan kansalaiselle on myönnetty oleskelulupa 7 tai 7 a §:n perusteella ja hän saa tutkintonsa valmiiksi, voi hän vielä sen oleskeluluvan voimassaolon aikana, haettuaan jatko-oleskelulupaa edellisen oleskeluluvan voimassa ollessa joko työntöön perusteella tai 10 §:ssä säädetyn työnhaun tai yritystoiminnan perusteella, aloittaa uuden työn tai yritystoiminnan ja työskennellä ilman rajoituksia. Koska tutkijalla on jo oleskeluluvan voimassaoloaikana rajoittamaton työnteko-oikeus, seuraa hänen osaltaan sama vaikutus jo nyt ehdotetusta 2 momentista. Tutkijan osalta työnteko-oikeuden jatkumisesta ei siten olisi tässä momentissa enää tarpeen säätää. Työntöön perusteella haettavalla oleskeluluvalla tarkoitettaisiin kaikkia työntöön perusteella myönnettäviä oleskelulupia eli esimerkiksi työntekijän oleskelulupaa ja Suomessa tutkinnon suorittaneen oleskelulupaa. Yritystoiminnan perusteella myönnettävällä oleskeluluvalla tarkoitettaisiin sekä yrittäjän oleskelulupaa että kasvuyrittäjän oleskelulupaa. Lisäksi momentissa säädettäisiin selkeyden vuoksi, että jos hakemuksen johdosta annettava päätös on kielteinen, jatkuu rajoittamaton työnteko-oikeus, kunnes kielteinen päätös on lainvoimainen.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin vastaavalla tavalla kuin säädetään ulkomaalaislain 80 §:n 5 momentissa. Ehdotetun momentin perusteella työnteko-oikeus päättyy 1-3 momentissa säädetyistä poiketen viimeistään silloin, kun karkottamista koskeva päätös on täytäntöönpanokelpoinen.

16 §. Perheenjäsenen oleskelu- ja työnteko-oikeus. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että tämän lain nojalla oleskeluluvan saaneen perheenjäsenelle myönnetään oleskelulupa perhesiteen perusteella. Voimassa oleva säännös koskee ainoastaan tutkijan perheenjäseniä, joten muutos tarkoittaa sitä, ettei muidenkaan tässä laissa säädetyn oleskeluluvan haltijan perheenjäsenille enää myönnettäisi oleskelulupaa ulkomaalaislain perusteella, vaan tämän lain perusteella.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin pääsäännöstä, että tämän lain nojalla oleskeluluvan saaneen kolmannen maan kansalaisen perheenjäsenelle myönnetään oleskelulupa perhesiteen perusteella. Luvan laji olisi sama kuin on perheenkokoajan oleskeluluvan laji. Oleskeluluvan pituuden osalta sovellettaisiin, mitä ulkomaalaislain 53 §:n 1 ja 2 momentissa ja 55 §:n 1-3 momentissa säädetään.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin työloimasopimuksen nojalla oleskeluluvan saaneen perheenjäsenen luvasta. Perheenjäsen saisi luvan, mikäli sopimuksessa niin todettaisiin. Nyt voimassa olevissa Australian ja Uuden-Seelannin kanssa tehdyissä sopimuksissa on määritelty, ettei perheenjäsenet voi seurata mukana. Säännöksessä ei kuitenkaan haluta rajoittaa tulevaisuudessa tehtävien sopimusten sisältöä.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin, että perhesiteen perusteella myönnettävän oleskeluluvan myöntämisen edellytys on, että perheenjäsenen toimeentulo on turvattu. Tältä osin sovellettaisiin, mitä ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään. Perheenjäsenten osalta toimeentulovaatimus olisi näin ollen samanlainen kuin se on muidenkin oleskelulupaa hakevien perheenjäsenten kohdalla.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin, että perheenjäsenellä on rajoittamaton työnteko-oikeus. Voimassa olevassa pykälän 3 momentissa viitataan ulkomaalaislain säännöksiin työnteko-oikeuden osalta, mutta selvytyden vuoksi siitä esitetään säädettävän tässä laissa, koska perheenjä-

seniä koskeva sääntely koskee muitakin kuin tutkijoiden perheenjäseniä. Perheenjäsenellä, riippumatta siitä, myönnetäänkö oleskelulupa tilapäisenä tai jatkuvana, olisi siten jatkossakin rajoittamaton työnteke-oikeus. Jatkossa myös työnteke-oikeuden alkamiseen ja jatkumiseen sovellettaisiin 15 §:ää.

18 §. Tutkijan perheenjäsenen liikkuminen ja työnteke-oikeus. Pykälän otsikkoa ja 2 momenttia muutettaisiin, mutta muutokset esitetään tehtävän koko pykälän muutoksena. Pykälän otsikkoon lisättäisiin maininta työnteke-oikeudesta, jotta otsikko paremmin vastaisi sitä, mistä pykälässä säädetään.

Pykälän 1 momenttiin ei esitetä tehtävän muutosta, vaan se säilytettäisiin sellaisenaan. Kyseessä on perussäännös tutkijan perheenjäsenen maahantulosta ja oleskelusta ensimmäisen jäsenvaltion myöntämällä oleskeluluvalla.

Pykälän 2 momentissa säädetäisiin tutkijan perheenjäsenen, joka on liikkunut tutkija mukana ensimmäisestä jäsenvaltiosta Suomeen, työnteke-oikeudesta. Liikkuvuutta käyttävän perheenjäsenen työnteke-oikeus olisi rajoittamaton samalla tavalla kuin se on muidenkin perheenjäsenten kohdalla, joille myönnetään oleskelulupa ulkomaalaislain perusteella tai myönnettäisiin tämän lain perusteella. Tutkijan perheenjäsen liikkuu Suomeen ensimmäisen jäsenvaltion myöntämällä oleskeluluvalla ja tutkija tekee hänen osaltaan ilmoituksen liikkumisesta Maahanmuuttovirastolle 20 ja 21 §:ssä säädetyn mukaisesti. Perheenjäsenellä olisi työnteke-oikeus ensimmäisen jäsenvaltion myöntämällä oleskeluluvalla. Työnteke-oikeus kuitenkin päättyisi, jos Maahanmuuttovirasto vastustaa liikkuvuutta 22 §:ssä säädetyllä tavalla. Kun vastustaminen on annettu tiedoksi, työnteke-oikeus päättyy heti.

21 §. Ilmoituksen sisältö. Pykälän 1 momentin 1 kohtaa ehdotetaan täsmennettävän. Voimassa olevassa säännöksessä liikkumisoikeutta käyttävän kolmannen maan kansalaisen oleskeluluvan voimassaolon tulee kattaa liikkumisen ajanjakson, mutta samaa ei vaadita matkustusasiakirjan osalta. Muutoksena olisi, että sekä matkustusasiakirjan että ensimmäisen jäsenvaltion myöntämän oleskeluluvan tulee olla voimassa liikkumisen keston ajan. Sääntely koskee tutkija-opiskelijadirektiivin tarkoittamaa tutkijaa, tutkijan perheenjäsentä ja opiskelijaa, kun he aikovat liikkua ensimmäisen jäsenvaltion oleskeluluvalla Suomeen. Sääntely vastaisi direktiivin 7 artiklan 1 kohdan a alakohtaa ja 29 artiklan ensimmäisen kohdan a alakohtaa ja toisen kohdan a alakohdan i kohtaa.

31 §. Muutoksenhaku. Pykälän otsikko ehdotetaan muutettavaksi vakiintuneempaan muotoon. Pykälän sisältö muutettaisiin, koska hallintolainkäyttölaki (586/1996) on kumottu ja korvattu lailla oikeudenkäynnistä hallintoasioissa (808/2019), joka on tullut voimaan 1.1.2020. Lakia sovelletaan oikeudenkäynnissä yleisissä hallintotuomioistuimissa, joita ovat korkein hallinto-oikeus ja alueelliset hallinto-oikeudet, mukaan lukien Ahvenanmaan hallintotuomioistuin. Oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain sijasta kuitenkin sovellettaisiin eräitä ulkomaalaislain muutoksenhakua koskevista säännöksistä, jotta muutoksenhakua koskeva sääntely säilyisi mahdollisimman yhtenäisenä ulkomaalaisasioissa. Näin ollen sovellettaisiin ulkomaalaislain 192 §:ää, jossa säädetään toimivaltaisista hallinto-oikeuksista, 197 §:n 1 ja 3 momenttia, jossa säädetään valituskirjelmän toimittamisesta, ja 199 §:ää, jossa säädetään täytäntöönpanoa koskevan hakemuksen ratkaisemisesta. Lisäksi valitusluvan myöntämisen perusteiden osalta sovellettaisiin ulkomaalaislain 196 §:n 4 momenttia, koska tutkija- ja opiskelijalain valituslupasääntelyn ei ole perusteltua olla erilainen kuin ulkomaalaislakiin perustuvissa ulkomaalaisten oleskelua koskevissa asioissa. Maahanmuuttoviraston oikeudesta hakea muutosta hallintotuomioistuimen päätöksen säädetään oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 109 §:n 2 momentissa.

7.2 Ulkomaalaislaki

56 §. *Pysyvän oleskeluluvan myöntäminen.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jossa säädettäisiin pysyvän oleskeluluvan myöntämisestä tutkinnon suorittaneelle korkeakouluopiskelijalle. Pysyvän oleskeluluvan myöntäminen edellyttäisi 56 §:n 1 ja 3 momentissa säädetyn lisäksi, että hakija on suorittanut korkeakoulututkinnon, jota varten oleskelulupa oli myönnetty, ja että hakijalle voitaisiin myöntää uusi jatkuva oleskelulupa. Uuden jatkuvan oleskeluluvan tulisi perustua muuhun kuin tutkija- ja opiskelijalain 7, 7 a tai 10 §:n perusteella myönnettävään oleskelulupaan opiskelun tai työnhaun ja yritystoiminnan perusteella. Jatkuvan oleskeluluvan myöntämisen tulisi perustua esimerkiksi työntekoon, yrittäjyyteen tai perhesiteeseen. Pysyvää oleskelulupaa ei siten voisi saada yksinomaan ajan kulumisen perusteella, jos tutkintoa ei ole suoritettu. Pysyvää oleskelulupaa ei myöskään voisi saada, vaikka yhtäjaksoista oleskelua olisi riittävästi ja tutkinto olisi suoritettu, jos uuden oleskeluluvan myöntämisen edellytyksiä ei olisi olemassa edellä mainitulla tavalla.

77 §. *Muu oleskelulupa ansiotyötä varten.* Pykälän 1 momentin 4 kohtaa muutettaisiin siten, että siitä poistetaan tutkijoita tarkoittavat sanat ”tieteen” ja ” tutkijoita ja” kohdan muuten jäädessä voimaan. Muutos johtuu siitä, että niin sanotut kansallinen tutkijan oleskelulupa on aiemmin myönnetty tämän lainkohdan nojalla ja näille kolmannen maan kansalaisille myönnettäisiin jatkossa oleskelulupa tutkija- ja opiskelijalakiin ehdotettavan 6 a §:n nojalla.

7.3 Yliopistolaki

10 §. *Tutkintoon johtavasta vieraskielisestä koulutuksesta perittävät maksut.* Pykälän 2 momenttiin esitetään teknistä muutosta. Muutoksella varmistettaisiin, että korkeakoulututkintoa suorittavan opiskelijan oleskeluluvan lajin muuttamisella tilapäisestä jatkuvaksi ei ole vaikutuksia lukuvuosimaksun suorittamisvelvollisuuteen. Lukuvuosimaksun suorittamisvelvollisuuteen ei siten esitetä tehtävän muutosta.

7.4 Ammattikorkeakoululaki

13 a §. *Tutkintoon johtavasta vieraskielisestä koulutuksesta perittävät maksut.* Pykälän 2 momenttiin esitetään samanlaista teknistä muutosta ja samassa tarkoituksessa kuin yliopistolain 10 §:n 2 momentin osalta esitetään.

8 Voimaantulo

Ehdotetaan, että lait tulevat voimaan 1.4.2022, joka on Maahanmuuttoviraston tietojärjestelmäkehittämisen kannalta hyvä ajankohta.

9 Toimeenpano ja seuranta

Esityksessä ehdotetaan, että opiskelijan tulee esittää oleskelulupaa hakiessaan selvitys turvasta toimeentulosta vain ensimmäisen vuoden ajalta, vaikka oleskelulupa myönnetään pidemmälle ajalle. Opiskelijan toimeentuloon ensimmäisen vuoden jälkeen kohdistettaisiin valvontaa. Valvontaa tapahtuisi pistotarkistuksin sekä digikehittämisestä ja rekistereistä saatavien tietojen perusteella. Toimeentuloedellytyksen täyttämistä ja siihen mahdollisesti liittyviä ilmiöitä ehdotetaan seurattavan lain voimaantulon jälkeen viiden vuoden ajan. Työ- ja elinkeinoministeriö ja opetus- ja kulttuuriministeriö päättävät tuon ajan kuluessa, selvitetäänkö asiaa virkatyönä tai esimerkiksi ulkopuoliselta taholta tilattavalla tutkimuksella ja mihin toimenpiteisiin selvityksen jälkeen on mahdollisesti ryhdyttävä.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

10.1 Johdanto

Ulkomaalaisen oikeudesta tulla Suomeen ja oleskella maassa säädetään perustuslain 9 §:n 4 momentin mukaan lailla. Säännöksen esitöiden mukaan sen lähtökohtana on kansainvälisen oikeuden voimassa oleva pääsääntö, jonka mukaan ulkomaalaisella ei ole yleisesti oikeutta asettua toiseen maahan (HE 309/1993 vp, PeVL 23/1998 vp). Perustuslaista ei siksi johdu suoranaisesti erityisiä sisältövaatimuksia kyseiselle lainsäädännölle. Lailla säätämisen vaatimuksesta voidaan kuitenkin johtaa syrjinnän ja mielivallan kiellot samoin kuin vaatimus maahan pääsyssä ja maassa oleskelussa sovellettavien perusteiden ja päätöksentekomenettelyjen sääntelemisestä siten, että oikeusturva toteutuu (PeVL 16/2000 vp). Ulkomaalaislain 5 §:n mukaan ulkomaalaisen oikeuksia ei saa rajoittaa enempää kuin on välttämätöntä ja 6 §:n mukaan päätöksenteossa on kiinnitettävä erityistä huomiota lapsen etuun.

Perustuslain 6 §:n 1 momentin mukaan ihmiset ovat yhdenvertaisia lain edessä. Perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Perustuslain yhdenvertaisuussääntely ja syrjintäkielto eivät kiellä kaikenlaista erottelua ihmisten välillä. Olennaista on, voidaanko kulloinkin sääntely henkilöiden asettamisesta eri asemaan perustella perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla (esim. PeVL 46/2006 vp, PeVL 18/2010 vp, PeVL 44/2010 vp ja PeVL 64/2010 vp). Hyväksyttävän perusteen olemassaolo tekee eri asemaan asettamisen sallituksi perustuslain näkökulmasta niin välittömän kuin välillisen syrjinnän kieltoon nähden (PeVL 10/2003 vp). Eduskunnan perustuslakivaliokunnan käytännössä on keskeisenä hyväksyttävänä perusteena pidetty erottelun tavoitteen liittymistä jonkun toisen perusoikeuden toteutumiseen. Hyväksyttävänä perusteina on pidetty myös muita merkittäviä julkisia tai yhteiskunnallisia intressejä. Erilaisen kohtelun arvioinnissa on kiinnitettävä huomiota paitsi tietyn tavoitteen saavuttamiseksi ehdotetun keinon hyväksyttävyyteen myös sääntelyn oikeasuhtaisuuteen. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on tässä yhteydessä korostanut hyväksyttävän syyn asiallista ja kiinteää yhteyttä säädettävän lain tarkoitukseen (PeVL 44/2010 vp).

10.2 Turvattu toimeentulo ja sen valvonta

Esitykseen sisältyvän ehdotuksen mukaan opiskelijan tulee oleskelulupaa hakiessaan esittää selvitys turvatusta toimeentulosta ainoastaan ensimmäisen vuoden osalta, vaikka oleskelulupa myönnetään vuotta pidemmäksi ajaksi. Ehdotus on poikkeus pääsäännöstä, josta säädetään ulkomaalaislain (301/2004) 39 §:ssä. Pääsäännön mukaan oleskeluluvan myöntäminen edellyttää, että ulkomaalaisen toimeentulo on turvattu, ja toimeentuloedellytyksestä voidaan yksittäistapauksessa poiketa tietyin edellytyksin.

Ulkomaalaislain 39 § on pääasialliselta sisällöltään samanlainen kuin se on ollut siitä lukien, kun voimassa oleva ulkomaalaislaki on tullut voimaan 1.5.2004. Perustuslakivaliokunta on antanut lausuntonsa ulkomaalaislakia koskevista hallituksen esityksistä (PeVL 4/2004 vp, HE 28/2003 vp ja sen täydentävä esitys HE 151/2003 vp). Perustuslakivaliokunta on tyytynyt lyhyesti toteamaan sääntelyn tältä osin ja vain täydentämään sitä lapsen etuun perustuvan poikkeuksen osalta. Tämän jälkeen toimeentuloedellytystä on joltain osin tarkasteltu, mutta ei sillä tavalla kuin nyt tässä esityksessä on kyse. Työperusteisten oleskelulupien kohdalla sääntelyä on täsmennetty muun muassa siltä osin, millä tavalla toimeentulon tulee olla turvattu, kun oleskelulupa myönnetään ansiotyötä varten (HE 139/2013 vp; tähän ei liity perustuslakivaliokunnan

lausuntoa). Perustuslakivaliokunta on sen sijaan lausunut toimeentuloedellytyksen osalta tilanteesta, jossa edellytyksen täyttämisen vaatimusta laajennettiin (PeVL 27/2016 vp, HE 43/2016 vp) kansainvälistä tai tilapäistä suojelua saavien perheenjäseniin tietyin poikkeuksin.

Tässä esityksessä on kyse opiskelun perusteella haettavan oleskeluluvan toimeentuloedellytyksen esittämisestä osalle sitä aikaa, jolle oleskelulupaa haetaan ja jolle se myönnetään. Oleskelulupa esitetään myönnettäväksi pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman kirjaukseen perustuen sille ajalle, joka on opintojen tavoitteellinen suoritus aika. Suoritettavista opinnoista riippuen kyse voi olla 2-5 vuoden opinnoista ja siten oleskeluluvan voimassaoloajan pituudesta. Toimeentulon osalta tapahtuvassa jälkikäteisvalvonnassa olisi kyse oleskeluluvan voimassaoloaikaan pääasiassa sen ensimmäisen vuoden jälkeen liittyvästä valvonnasta. Tällainen jälkivalvonta ei kuitenkaan yksin liity toimeentulon valvontaan, vaan sitä tehdään tälläkin hetkellä oleskeluluvan edellytysten täyttämiseen liittyvänä valvontana.

Pääasiallinen pääpaino valvonnassa on edelleen etukäteen tapahtuvassa valvonnassa, joka perustuu hakemuksessa esitettyjen selvitysten arviointiin ja oleskeluluvan myöntämiseen sille ajalle, jolla edellytykset täyttyvät. Opiskelijan kohdalla hakemuksessa esitettävä toimeentuloselvitys koskisi yhtä vuotta eli vain osaa myönnettävän oleskeluluvan koko voimassaoloajasta ja silti oleskelulupa myönnettäisiin vuotta pidemmälle ajalle.

Ehdotettava toimeentulon edellytyksen täyttämisen sääntely muistuttaa muissa oleskeluluissa jatko-oleskelulupahakintaa siten, että useimmiten jatko-oleskelulupien voimassaoloajat ovat pitemmät kuin ensimmäisten oleskelulupien kohdalla. Jatko-oleskelulupahakemusten kohdalla arvioidaan luotettavuutta, miten luotettavana hakijan esittämää toimeentuloselvitystä voidaan pitää, kun jatko-oleskelulupa myönnetään enintään neljäksi vuodeksi.

Opiskelijoiden kohdalla ensimmäisessä oleskeluluvan hakemisen vaiheessa toimeentuloselvitys perustuu pääosin omiin säästöihin. Kun opiskelija on oleskellut maassa jonkin aikaa, saattaa hän hankkia toimeentulonsa osa-aikatyöstä, mikä on myös ollut omiaan saattamaan heitä osaksi työelämää jo opintojen aikana. Tilastojen mukaan tällä hetkellä opiskelijoiden jatko-oleskelulupahakemuksista noin 2 % on hylätty toimeentuloon liittyvästä syystä, mikä perusteella voisi olettaa, ettei heidän osuutensa suuremmin kasvaisi nyt ehdotettavasta sääntelystä johtuen. Kokonaisuutena arvioiden ehdotettavan sääntelyn toimivuuden seuraaminen ja arvioiminen lain voimaantumisen jälkeen olisi kuitenkin perusteltua.

Kaikkiin oleskelulupiin liittyy jälkikäteistä valvontaa, jota Maahanmuuttovirasto suorittaa ulkomaalaislain 212 §:n perusteella. Tutkija-opiskelijalain 3 §:ssä säädetään, että ulkomaalaislain säännöksiä maahantulon, maastalähdön, oleskelun ja työnteon osalta sovelletaan, jollei tässä laissa toisin säädetä. Näin ollen Maahanmuuttovirasto suorittaa tutkija-opiskelijalain mukaisesti oleskelulupiin liittyvää jälkikäteistä valvontaa ulkomaalaislain 212 §:n perusteella.

Koska toimeentuloselvitystä koko opintojen suorittamisen ajalta ei esityksen mukaan edellytetä esitettävän eikä näin ollen olisi esitetty oleskeluluvan hakemisen yhteydessä, opiskelijalle asetettaisiin laissa velvoite huolehtia toimeentuloedellytyksen täyttamisestä myös ensimmäisen vuoden jälkeen koko oleskeluluvan voimassaolon ajan. Opiskelija olisi sääntelyn osalta tietoinen tästä häneen kohdistuvasta velvoitteesta, etenkin kun informaatiota siitä hänelle hakemisen vaiheessa annettaisiin muun muassa hakemuksessa ja verkossa. Velvoitteen laiminlyönti voisi johtaa oleskeluluvan peruuttamiseen ja seurauksena voisi olla äärimmäisenä toimenpiteenä jopa maasta poistaminen. Oleskeluluvan peruuttamisen osalta sovellettaisiin tutkija-opiskelijalain 12 §:ää. Sen 4 momentissa säädetään, että 2 ja 3 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa on otettava huomioon tapauksen erityiset olosuhteet kokonaisuudessaan ja noudatettava suhteellisuusperiaatetta. Kyseessä olisi tapauskohtaisesti tehtävä kokonaisharkinta ennen päätöksentekoa. Kun

tällä esityksellä ehdotetaan muutettavan 12 §:n 1 momentin 6 kohtaa siten, että siinä säädettäisiin lisäksi toimeentulo- ja vakuutusedellytyksen täyttämisestä, niin näidenkin seikkojen osalta olisi hakijan eduksi kyse kokonaisharkinnasta ennen oleskeluluvan peruuttamista koskevan päätöksen tekemistä. Lisäksi voimassa olevassa ulkomaalaislain 9 luvussa säädetään maasta poistamisesta ja sen 146 §:ssä myös nimenomaisesti siinä vaiheessa tehtävästä kokonaisharkinnasta. Kyse on osaltaan perustuslain 80 §:n vaatimuksesta, että lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista.

Esityksessä ehdotettava opiskelijan toimeentuloedellytyksen jälkikäteisvalvonta olisi ensimmäisen kerran ajankohtaista aikaisintaan vuoden kuluttua lain voimaantulon jälkeen. Valvonnan suorittaminen olisi alkuun enemmän manuaalista työtä, mutta ajan kanssa automaatioon ja rekisteritarkistuksiin liittyvää toimintaa, jollaista valvontaa aletaan suorittaa muissakin oleskelulupatyypeissä ja etenkin tilanteissa, kun oleskelulupien voimassaoloaikoja on pidennetty. Edellä kohdassa 4.2.3.1 on selvitetty tarkemmin, millä resursseilla ja kohdassa 4.2.5.1, miten valvontaa suoritettaisiin. Esitykseen sisältyy myös ehdotus, että opiskelijan toimeentulon täyttämisen edellytyksen toteutumista ja siihen liittyviä ilmiöitä seurattaisiin lain voimaantulon jälkeen viiden vuoden ajan.

Valvonnassa käsiteltäisiin perustuslain 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan liittyviä tietoja. Edellä esityksen kohdassa 4.2.5.1 on tarkemmin kuvattu valvontaa ja tiedonsaantioikeuksia. Maahanmuuttoviraston tiedonsaantioikeuksista säädetään laissa henkilötietojen käsittelystä maahanmuuttohallinnossa (*mahtilaki*, 615/2020). Mahtilain 2 §:n 2 momentin mukaan, jollei siinä laissa toisin säädetä, sovelletaan oikeuteen saada tieto ja muuhun henkilötietojen luovuttamiseen viranomaisen henkilörekisteristä, mitä viranomaisen toiminnan julkisuudesta säädetään. Maahanmuuttovirasto noudattaa oleskelulupa-asioissaan jo tällä hetkellä osa-automaatiota niissä rajoissa kuin se mahtilain mukaan on mahdollista. Mahtilain 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan lakia sovelletaan, jollei muualla laissa toisin säädetä, henkilötietojen kokonaan tai osittain automatisoituun käsittelyyn sekä muuhun henkilötietojen käsittelyyn, kun henkilötiedot muodostavat tai niiden on tarkoitus muodostaa henkilörekisteri tai sen osa ja henkilötietoja käsitellään ulkomaalaisen maahantuloa ja maastalähtöä sekä oleskelua koskevien asioiden käsittelyä sekä niitä koskevaa päätöksentekoa ja valvontaa.

Jälkivalvonnan järjestelmäkehittäminen vuoden 2022 aikana ja siinä hyödynnettävä osa-automaatio toteutettaisiin mahtilain sääntelyä soveltaen. Enemmän automaation käyttäminen oleskelulupa-asioissa yleensä ja tämän esityksen kannalta erityisesti valvonnassa edellyttäisi todennäköisesti omaa erityislainsäädäntöä oikeusministeriössä valmisteilla olevan automaattista päätöksentekoa koskevan hallinnon yleislainsäädännön lisäksi, mistä tarpeesta ei kuitenkaan nyt tämän esityksen johdosta ole kyse. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 62/2018 vp, joka liittyi sittemmin valtiopäivien päättymisen ja toimitettavien eduskuntavaalien johdosta rauenneeseen mahtilakia koskevaan esitykseen HE 224/2018 vp, käsitellyt muun muassa tiedonsaantioikeuksia ja automatisoitua päätöksentekoa. Perustuslakivaliokunta on sittemmin mahtilakia koskeneen uuden esityksen HE 18/2019 vp osalta lausunut (PeVL 7/2019 vp), että lakiehdotuksen, erityisesti tätä esitystä koskien sen 8 §, jossa säädetään arkaluonteisten tietojen käsittelystä, että se on asianmukaisesti sidottu välttämättömyyteen. Viranomaisen henkilörekisteriin talletettavat tiedot ovat perustuslain 12 §:n 2 momentissa tarkoitettuja viranomaisen hallussa olevia tallenteita (PeVL 3/2009 vp).

Ehdotettava sääntely ei tarkoita, että se olisi muulla perusteella oleskelulupaa hakeviin hakijoihin nähden yhdenvertaisuuden vastaista, koska vaatimus turvatusta toimeentulosta koskee siltikin koko oleskeluluvan voimassaolon aikaa ja koska toimeentuloedellytyksen täyttämiseen kohdistettaisiin valvontaa. Maahanmuuttovirasto valvoisi edellytyksen täyttämistä oleskeluluvan

koko voimassaolon ajalta. Valvonta olisi näin ollen jälkivalvontaa, jota suoritettaisiin ulkomaa-laislain 212 §:n perusteella. Jälkivalvonnan olisi oltava uskottavaa, tehokasta ja resursoitua, jotta se asemoituisi yhtä vahvaksi elementiksi kuin ennakkoon oleskelulupaharkinnan yhteydessä tapahtuva valvonta.

Opiskelijan perheenjäsenten toimeentuloedellytyksen täyttämisen osalta ei esitetä tehtävän poikkeusta tai muutosta.

10.3 Oleskeluluvan laji

Esityksessä ehdotetaan, että tässä vaiheessa vain korkeakoulututkintoa suorittavan opiskelijan oleskelulupa myönnettäisiin jatkuvana, kun muuta tutkinto-opiskelua eli lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen tutkinto-opiskelua varten oleskelulupa myönnettäisiin edelleen tilapäisenä. Myös muuta kuin tutkinto-opiskelua varten oleskelulupa myönnettäisiin edelleen tilapäisenä.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetussa laissa (1705/2009) säädetään kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle taikka valtion liikelaitokselle käyttökustannuksiin myönnettävästä valtionosuudesta ja -avustuksesta sekä muusta rahoituksesta sellaista toimintaa varten, josta säädetään muun muassa lukiolaissa ja ammatillisesta koulutuksesta annetussa laissa. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen järjestäminen perustuu opetus- ja kulttuuriministeriön myöntämään koulutuksen järjestämislupa, josta säädetään lukiolain 3-7 §:ssä ja ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 22-29 §:ssä. Molemmissa laissa säädetään, järjestämislupa voidaan myöntää hakemuksesta kunnalle, kuntayhtymälle, rekisteröidylle yhteisölle tai säätiölle. Myöntämisen edellytyksenä on muun muassa, että tutkintojen ja koulutuksen järjestäminen on tarpeellista ottaen huomioon valtakunnalliset ja alueelliset osaamistarpeet ja että tutkintoja tai koulutusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

Edellä on tarkemmin kuvattu lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen oppilasmääriin ja rahoitukseen liittyvästä sääntelystä ja siitä, miten koulutuksen järjestäjät voivat itse päättää opiskelijamäärästään. Jos lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen tutkinto-opiskelua varten oleskelulupa myönnettäisiin jatkuvana oleskelulupana, se todennäköisesti kasvattaisi jossain määrin lukiokoulutukseen ja ammatilliseen koulutukseen hakeutuvien ulkomaalaisten opiskelijoiden määrää suunnittelemattomasti. Opiskelijamäärän kasvuun tulisi tällöin varautua myös julkistaloudellisesti.

Erityisesti lukiokoulutukseen mutta myös ammatilliseen koulutukseen osallistuvat ulkomaalaiset opiskelijat ovat usein alaikäisiä, joiden kohdalla tulee tarkasteltavaksi 1.8.2021 voimaan tulleen uuden oppivelvollisuuslain (1214/2020) mukainen oppivelvollisuus. Oppivelvollisuuslain 2 §:n 1 momentin mukaan oppivelvollisia ovat Suomessa vakinaisesti asuvat lapset eli alle 18-vuotiaat. Lainkohdan säännöskohtaisten perustelujen (HE 173/2020 vp) mukaan lapsi katsottaisiin Suomessa vakinaisesti asuvaksi, jos hänellä on Suomessa kotikuntalaissa tarkoitettu kotikunta. Edellä kohdassa 5.1 on kuvattu kotikuntaoikeuden saamista kotikuntalain 4 §:n perusteella ja on todettu, että kotikunnan saa riippumatta oleskeluluvan lajista. Tilapäisen oleskeluluvan kohdalla kotikunnan saamisen edellytyksiä selvitetään, jolloin kotikunnan saa käytännössä hieman myöhemmin, kun jatkuvan oleskeluluvan kohdalla näin ei tehdä ja sen saa käytännössä heti.

Alaikäisten ulkomaalaisten opiskelijoiden, jotka alle 18-vuotiaina tyypillisimmin opiskelevat lukiokoulutuksessa, kohdalla kotikunnan saamisen merkitys korostuu uuden oppivelvollisuuslain näkökulmasta. Lain suora vaikutus olisi tilanteessa, jossa alaikäisille opiskelutarkoituksessa

Suomeen tulevalle ulkomaalaiselle myönnettäisiin jatkuva oleskelulupa, että hän saisi kotikuntalaisen perusteella suoraan kotikunnan ja tulisi lain perusteella oppivelvolliseksi. Oppivelvollisuus merkitsee, että oppivelvollisen opintoihin osallistuminen ei ole enää vapaaehtoista. Huoltajalla on velvollisuus huolehtia siitä, että oppivelvollinen suorittaa oppivelvollisuuden, ja laissa korostetaan huolehtimisvelvollisuuden merkitystä sakkorangaistuksen uhalla. Ulkomailla oleskelevia huoltajia on käytännössä oppivelvollisuuslain näkökulmasta vaikea tavoittaa ja siten varmistaa alaikäisen lapsen oppivelvollisuuteen liittyviä asioita ja vastuuta. Kielikysymykset ja suomalaisen koulutusjärjestelmän tuntemattomuus ulkomaalaiselle vaikeuttavat asiointia. Alaikäinen opiskelija saapuu tällä hetkellä maahan opiskelutarkoituksessa pääosin yksin ilman huoltajiaan, eikä perheen yhdistämistään juurikaan yksittäisiä hakemuksia lukuun ottamatta haeta Suomessa asuvan alaikäisen luokse. Tietoa ei ole siitä, mistä syystä alaikäinen opiskelija lähetetään Suomeen yksin opiskelemaan, mutta syyt saattavat ainakin osittain liittyä toimeentulon turvaamiseen. Maassa oleskelee myös alaikäisistä toisen asteen opiskelijoista, joiden maassa oleskelu perustuu perhesiteeseen, jolloin oleskeluluvan laji on jatkuva, jos perheen kokoajan oleskelulupa on jatkuva.

Oleskeluluvan lajin vaihtaminen tilapäisestä jatkuvaksi saattaisi lisätä hakijamääriä lukio- ja ammatilliseen opetukseen edellä mainituin tavoin ennakoimattomasti ja saattaisi merkitä julkisten tai yhteiskunnallisten intressien osalta valtionosuuksien ja -avustusten sekä muun rahoituksen merkittävää lisäystä. Määrän lisääntyminen tällä tavalla ei myöskään huomioisi valtakunnallisia ja alueellisia osaamistarpeita, joita lukio- ja ammatilliseen opetukseen liittyy. Jatkuva oleskelulupa merkitsee vahvempaa ja pysyvämpää maassa oleskelun perustetta ja sitä myöten myös mahdollisesti lisääntyvää perheenjäsenten maahanmuuttoa. Lisäksi kun otetaan huomioon oppivelvollisuuteen ja kotikunnan saamiseen liittyvät oikeusvaikutukset, ei oleskeluluvan lajin muuttaminen ole perusteltua.

Jos jatkuva oleskelulupa myönnettäisiin vain täysi-ikäisille lukiokoulutuksen ja ammatillisen tutkintokoulutuksen opiskelijoille, oleskeluluvan hakijat asetettaisiin iän perusteella eriarvoiseen asemaan. Täysi-ikäisyys voisi silti olla hyväksyttävä peruste erilaiseen kohteluun. Yhdenvertaisuusnäkökulmasta ei kuitenkaan olisi perusteltua, että alaikäisiä ja täysi-ikäisiä toisen asteen tutkinto-opiskelijoita kohdeltaisiin eri tavalla, minkä vuoksi kaikille toisen asteen opiskelijoille myönnettäisiin jatkossakin nykytilaa vastaavasti tilapäinen oleskelulupa. Täysi-ikäisten osalta oleskelulupalajin muuttamista jatkuvaksi voisi kuitenkin olla tarpeellista jatkossa selvittää, kun korkeakoulututkinto-opiskelijoiden oleskelulupalajin muutoksesta on saatu käytännön kokemuksia.

Korkeakoulututkintoa suorittavan opiskelijan oleskeluluvan lajiin liittyen on huomioitava myös lukuvuosimaksun suorittamista koskeva sääntely. Kolmannen maan kansalaiselta opiskelijalta, joka on hyväksytty muuhun kuin suomen- tai ruotsinkieliseen alempaan tai ylempään korkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen, peritään vähintään 1 500 euron suuruinen maksu lukuvuodessa. Lukuvuosimaksusta säädetään yliopistolain (558/2009) 10 §:ssä ja ammattikorkeakoululain (932/2014) 13 a §:ssä. Lukuvuosimaksua koskevan hallituksen esityksen (HE 77/2015 vp) mukaan EU/ETA-alueen kansalaiset ja heihin rinnastettavat asetetaan muiden valtioiden kansalaisia edullisempaan asemaan ja että sääntely liittyy Suomea Euroopan yhteisön jäsenenä sitoviin säädöksiin ja velvoitteisiin ja rakentuu vastavuoroisuuden varaan. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan pitänyt tällaista käytäntöä perustuslain 6 §:n 2 momentin mukaisena hyväksyttävänä syynä kansalaisuuteen perustuvalla erottelulla (esim. PeVL 22/2004 vp, PeVL 6/2008 vp ja PeVL 11/2009 vp). Esityksessä oleskelulupalajin muutoksen kohdalla ei ole kyse kansalaisuuden perusteella tapahtuvasta erottelusta, vaan korkeakoulututkintoon johtavan koulutuksen ja muun opiskelun perusteella tapahtuvasta erottelusta. Lukuvuosimaksuvelvollisuutta voisi tämän esityksen yhteydessä katsoa hyväksyttynä erotteluperusteena.

oleskeluluvan lajin osalta, koska tämä maksuvelvollisuus on ainoastaan edellä mainituilla korkeakoulututkintoon opiskelevilla opiskelijoilla.

10.4 Lopuksi

Esitys sisältää lisäksi muita ehdotuksia. Tutkija- ja opiskelijalakiin ehdotetaan keskitettävän tutkijoita, opiskelijoita, harjoittelijoita ja vapaaehtoistoimijoita sekä työolomalaisia kolmansien maiden kansalaisia koskeva sääntely. Näin tehden hakemuksen hylkäämistä ja oleskeluluvan uusimatta ja peruuttamista koskeva sääntely olisi sama riippumatta siitä, onko esimerkiksi tutkija tutkija-opiskelijadirektiiviin perustuva tutkija vai kansalliseen sääntelyyn perustuva tutkija. Laissa myös säädettäisiin tarkemmin oleskeluluvan myöntämisen edellytyksistä etenkin kansallisten oleskelulupien kohdalla verrattuna siihen, mitä sääntely on voimassa olevassa ulkomaalaislaissa. Ehdotuksen mukaan oleskeluluvan myöntämisen edellytyksistä säädettäisiin laissa ja lain perusteluissa, eikä niinkään enää esimerkiksi Maahanmuuttoviraston ohjeistuksessa tai vaikiintuneeseen hallintokäytäntöön nojautuen. Tämä koskee myös ehdotuksen sääntelyä työnteon ja elinkeinonharjoittamisen oikeuksista ja niiden kestosta (ehdotuksen 14–16 ja 18 §), mikä on osaltaan selkiyttämässä kolmannen maan kansalaisen oikeuksia, työnantajan velvollisuuksia ja viranomaisen neuvontavelvoitetta.

Ehdotettavat säännösmuutokset edustavat monelta osin perusoikeusmyönteistä tulkintaa niin perustuslain 6 §:ssä yhdenvertaisuuden periaatteen kuin myös 10 §:n turvatus yksityiselämän suojan kannalta ja siihen kuuluvan perhe-elämän suojan kannalta. Perhe-elämän suojasta on määräyksiä myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa ja EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa. Työnteke-oikeuksia koskevat säännösmuutokset toteuttavat omalta osaltaan myös perustuslain 18 §:ssä julkiselle vallalle asetettua velvollisuutta huolehtia työvoiman suojelusta.

Perustuslain 21 §:n 1 momentti sisältää perussäännöksen jokaisen oikeudesta saada asiansa käsitellyksi ja ratkaistuksi tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa. Hallintolainkäytön oikeussuojatakeita koskee perustuslain 21 §:n 2 momentti, johon sisältyy vaatimus lainkäytön ja hallinnon oikeussuojatakeiden turvaamisesta eduskunnan hyväksymällä lailla. Säännöksessä luetellaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon tärkeimmät osa-alueet eli käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi, vaatimus päätöksen perusteleminen sekä oikeus haakea muutosta. Esityksen muutoksenhakua koskeva sääntely turvaa, että menettelyt muutoksenhaussa ovat mahdollisimman yhdenvertaiset suhteessa ulkomaalaislain perusteella myönnettävien oleskelulupien kanssa.

Ulkomaalaislain yleistä sääntelyä maahantulon, maastalähdön, oleskelun ja työnteon osalta noudatettaisiin yleisiltä osiltaan edelleen, ja myös ulkomaalaislain valvontaa koskevaa sääntelyä sovellettaisiin, kuten edellä todetaan.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä.

Ponsi

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki**kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelu ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain (719/2018) 1 ja 2 §, 4 §:n 2, 4–6 ja 12 kohta, 6 §:n otsikko ja 1 momentti, 7 §, 8 §:n 4 momentti, 9 ja 10 §, 11 §:n 1 momentin 1 kohta, 12 §:n 1 momentin johdantokappale ja 1 kohta ja 2 momentin 6 kohta, 13 §:n 3 momentti, 14–16 ja 18 §, 21 §:n 1 momentin 1 kohta ja 31 § sekä

lisätään 4 §:ään uusi 2 a, 4 a ja 6 a kohta sekä lakiin uusi 6 a, 7 a, 8 a ja 9 a § seuraavasti:

1 §

Lain tarkoitus

Tällä lailla pannaan täytäntöön tutkimusta, opiskelua, harjoittelua, vapaaehtoistyötä, oppilasvaihto-ohjelmaa tai koulutushanketta ja au pairina työskentelyä varten tapahtuvan kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/801, jäljempänä *tutkija- ja opiskelijadirektiivi*. Tässä laissa säädetään lisäksi sellaisen kolmannen maan kansalaisen, joka ei kuulu direktiivin soveltamisalaan tai jolle ei voida myöntää direktiivissä säädettyä oleskelulupaa, oikeudesta saada kansallinen oleskelulupa.

2 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan kolmannen maan kansalaisiin, jotka hakevat pääsyä tai jotka on päästetty jonkin Euroopan unionin (*unioni*) jäsenvaltion (*jäsenvaltio*) alueelle tutkija- ja opiskelijadirektiivin tai kansallisen sääntelyn perusteella.

Tätä lakia ei sovelleta kolmansien maiden kansalaisiin:

1) jotka ovat oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen unionissa käyttäneiden jäsenvaltion kansalaisten perheenjäseniä;

2) jotka ovat saaneet pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta annetun neuvoston direktiivin 2003/109/EY mukaisen pitkään oleskelleen henkilön aseman jossain jäsenvaltiossa;

3) joilla itsellään ja joiden perheenjäsenillä on kansalaisuudestaan riippumatta joko unionin, sen jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä tehtyjen sopimusten tai unionin ja kolmansien maiden välillä tehtyjen sopimusten nojalla samanlainen oikeus vapaaseen liikkuvuuteen kuin jäsenvaltioiden kansalaisilla;

4) jotka tulevat johonkin jäsenvaltioon kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/66/EU nojalla työsuhteisiksi harjoittelijoiksi yrityksen sisäisen siirron yhteydessä; taikka

5) joille on myönnetty oikeus maahantuloon erittäin pätevän työntekijän asemassa kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä korkeaa pätevyyttä vaativaa työtä varten annetun neuvoston direktiivin 2009/50/EY mukaisesti.

Tämän lain 6 ja 7 §:ää ei sovelleta kolmansien maiden kansalaisiin:

1) jotka hakevat kansainvälistä suojelua tai jotka saavat vaatimuksista kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelemiseksi kansainvälistä suojelua saaviksi henkilöiksi, pakolaisten ja henkilöiden, jotka voivat saada toissijaista suojelua, yhdenmukaiselle asemalle sekä myönnetyn suojelun sisällölle annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/95/EU mukaista kansainvälistä suojelua tai jotka saavat vähimmäisvaatimuksista tilapäisen suojelun antamiseksi siirtymään joutuneiden henkilöiden joukkoittaisen maahantulon tilanteissa, ja toimenpiteistä näiden henkilöiden vastaanottamisen ja vastaanottamisesta jäsenvaltioille aiheutuvien rasitusten tasapuolisen jakautumisen edistämiseksi annetun neuvoston direktiivin 2001/55/EY mukaista tilapäistä suojelua jossain jäsenvaltiossa; taikka

2) joiden karkottamista on lykätty tosiseikkoihin perustuvista tai oikeudellisista syistä.

4 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

2) *tutkija- ja opiskelijadirektiivissä tarkoitettulla tutkijalla* tutkija- ja opiskelijadirektiivin 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua kolmannen maan kansalaista, jolla on tohtorintutkinto tai tohtoriorjelmiaan pääsyn mahdollistava ylempi korkeakoulututkinto, jonka tutkimusorganisaatio valitsee ja jolle on myönnetty oikeus päästä jäsenvaltion alueelle suorittamaan sellaista tutkimustoimintaa, johon tavallisesti edellytetään tällaista tutkintoa;

2 a) *kansallisella tutkijalla* kolmannen maan kansalaista, joka ei ole 2 kohdassa tarkoitettu tutkija, mutta on tulossa tekemään tieteellistä tutkimusta Suomeen;

4) *työharjoittelijalla* kolmannen maan kansalaista, jolle on myönnetty oikeus päästä osallistumaan Suomessa työsuhteiseen harjoitteluun, jonka tavoitteena on saada tietoa ja kokemusta ammatillisessa toimintaympäristössä;

4 a) *harjoittelijalla* kolmannen maan kansalaista, jolle on myönnetty oikeus päästä osallistumaan Suomessa harjoitteluohjelmaan, jossa suoritettava harjoittelu ei tapahdu työsuhteessa ja jossa tavoitteena on saada tietoa ja kokemusta ammatillisessa toimintaympäristössä;

5) *vapaaehtoisella* kolmannen maan kansalaista, jolle on myönnetty oikeus päästä osallistumaan Suomessa unionin vapaaehtoishojelmien puitteissa tapahtuvaan vapaaehtoistoimintaan tai osallistumaan Suomen ja toisen valtion väliseen sopimukseen tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmaan perustuvaan muuhun vapaaehtoistoimintaan ja joka ei tapahdu työsuhteessa;

6) *korkeakoululla* yliopistolaissa (558/2009) tarkoitettua yliopistoa, Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa (1121/2008) tarkoitettua Maanpuolustuskorkeakoulua, ammattikorkeakoululaissa (932/2014) tarkoitettua ammattikorkeakoulua, Poliisiammattikorkeakoulusta annetussa laissa (1164/2013) tarkoitettua Poliisiammattikorkeakoulua ja Ahvenanmaan korkeakoulusta annetussa maakuntalaissa (Ålands författningssamling 2002:81) tarkoitettua Ahvenanmaan korkeakoulua;

6 a) *oppilaitoksella* Suomessa sijaitsevaa oppilaitosta, jolla on oikeus järjestää lukiolain (714/2018) tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) mukaista tutkintoon johtavaa tai muuta koulutusta;

12) *perheenjäsenellä* ulkomaalaislain 37 §:ssä tarkoitettua perheenjäsentä.

6 §

Tutkija- ja opiskelijadirektiivissä tarkoitettun oleskeluluvan myöntäminen tutkijalle

Tutkija- ja opiskelijadirektiivissä tarkoitettulle tutkijalle myönnetään tutkija- ja opiskelijadirektiivissä tarkoitettu tutkijan oleskelulupa tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten. Tutkijan on tehtävä tutkimusorganisaation kanssa 5 §:ssä tarkoitettu sopimus.

6 a §

Kansallisen oleskeluluvan myöntäminen tutkijalle

Kansalliselle tutkijalle myönnetään oleskelulupa kansallisena tutkijana tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten. Tutkijan on tehtävä tutkimusorganisaation kanssa sopimus. Sopimukseen sovelletaan 5 §:ää lukuun ottamatta sen 2 momentin 6 kohtaa.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että kolmannen maan kansalaisen toimeentulo on turvattu ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti tai, jos kyseessä on työsuhde, ansiotyöstä saatavalla tulolla.

Oleskelulupa myönnetään jatkuvana enintään kahdeksi vuodeksi, jos sopimus on voimassa vähintään kaksi vuotta, ja muussa tapauksessa tilapäisenä sopimuksen voimassaoloajaksi. Jatko-oleskelulupa myönnetään jatkuvana enintään neljäksi vuodeksi, jos edellinen tässä pykälässä säädetty oleskelulupa on myönnetty jatkuvana, ja muussa tapauksessa tilapäisenä sopimuksen voimassaoloajaksi. Kolmannen maan kansalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen oleskelulupa tämän pykälän perusteella, myönnetään kahden vuoden yhtäjaksoisen maassa oleskelun jälkeen jatkuva oleskelulupa, jos olosuhteet, joiden perusteella edellinen määräaikainen oleskelulupa myönnettiin, ovat edelleen voimassa.

7 §

Tutkija- ja opiskelijadirektiivin mukaisen oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten

Muulle kuin 2 §:n 3 momentissa tarkoitettulle kolmannen maan kansalaiselle myönnetään oleskelulupa opiskelua varten, jos hänet on hyväksytty tutkinto-opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan korkeakouluun ja hän on suorittanut korkeakoulun vaatimat maksut.

Oleskelulupa myönnetään jatkuvana opintojen suorittamisen ajaksi. Jatko-oleskelulupa myönnetään jäljellä olevan opinto-oikeuden ajaksi.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että opiskelija esittää selvityksen turvatusta toimeentulosta ensimmäiseksi vuodeksi. Jos oleskelulupaa haetaan lyhyemmäksi ajaksi kuin vuodeksi, opiskelijan tulee esittää selvitys turvatusta toimeentulosta koko oleskeluluvan keston ajaksi. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää lisäksi, että kolmannen maan kansalaisella on vakuutus, joka kattaa sairaanhoidon kustannukset. Jos opintojen arvioitu kesto on vähintään kaksi vuotta, riittävää on, että vakuutus kattaa lääkekustannukset.

Ulkomaalaisen toimeentulon on oltava turvattu ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti koko oleskeluluvan voimassaolon ajan.

7 a §

Kansallisen oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten

Edellä 2 §:n 3 momentissa tarkoitettulle kolmannen maan kansalaiselle myönnetään kansallinen oleskelulupa opiskelua varten, jos hänet on hyväksytty tutkinto-opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan korkeakouluun ja hän on suorittanut korkeakoulun vaatimat maksut.

Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään kansallinen oleskelulupa opiskelua varten, jos hänet on hyväksytty opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan:

1) muuhun oppilaitokseen kuin korkeakouluun, jos opiskelu johtaa tutkintoon tai ammattiin; tai

2) korkeakouluun tai muuhun oppilaitokseen myös muihin kuin tutkintoon johtaviin opintoihin, jos oleskeluluvan myöntämiselle on perusteltu syy.

Oleskelulupa myönnetään opintojen suorittamisen ajaksi jatkuvana 1 momentissa tarkoitettuihin opintoihin ja tilapäisenä muihin opintoihin. Jatko-oleskelulupa myönnetään jäljellä olevien opintojen suorittamisen ajaksi. Jatko-oleskelulupa myönnetään jatkuvana, jos edellinen oleskelulupa on myönnetty jatkuvana, ja muussa tapauksessa tilapäisenä.

Oleskeluluvan myöntämiseen sovelletaan 7 §:n 3 ja 4 momenttia.

8 §

Oleskeluluvan myöntäminen työharjoittelua varten

Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä enintään 18 kuukaudeksi.

8 a §

Oleskeluluvan myöntäminen harjoittelua varten

Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään oleskelulupa harjoittelua varten, jos hänet on hyväksytty osallistumaan harjoitteluohjelmaan, joka perustuu unionin ohjelmaan, valtioiden väliseen sopimukseen tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmaan taikka julkisoikeudellisen yhteisön järjestämään ohjelmaan. Harjoittelulla on oltava koulutus- tai oppimistavoite, joka tukee kolmannen maan kansalaisen kehittymistä osaamisessaan.

Kolmannen maan kansalaisen on esitettävä vastaanottavan yksikön kanssa tekemänsä harjoittelusopimus, joka sisältää seuraavat tiedot:

1) kuvaus harjoitteluohjelmasta, mukaan lukien harjoittelun koulutustavoite tai oppimisisältö;

2) harjoittelun kesto;

3) harjoittelun sijoittamis- ja valvontaolosuhteet;

4) harjoitteluun käytettävä aika;

5) harjoittelua varten annettava apuraha ja muut etuudet.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että kolmannen maan kansalaisen toimeentulo on turvattu ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti kuitenkin siten, että pääasiallisen toimeentulon lähde on 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettu tulo.

Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä enintään 18 kuukaudeksi.

9 §

Oleskeluluvan myöntäminen vapaaehtoistoimintaa varten

Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään oleskelulupa unionin vapaaehtoishjelmien puitteissa tapahtuvaa vapaaehtoistoimintaa varten, jos hän on tehnyt vapaaehtoistoiminnasta vastaavan vastaanottavan yksikön kanssa sopimuksen, joka sisältää seuraavat tiedot:

1) kuvaus vapaaehtoishjelmasta;

2) vapaaehtoistoiminnan kesto;

3) vapaaehtoistoiminnan sijoittamis- ja valvontaolosuhteet;

4) vapaaehtoistoimintaan käytettävä aika;

5) varat, joilla katetaan kolmannen maan kansalaisen toimeentulo- ja majoituskulut, sekä koko oleskelun ajan taskurahana annettava vähimmäismäärä;

6) tarvittaessa koulutus, jota kolmannen maan kansalaiselle annetaan vapaaehtoistoiminnan suorittamista varten.

Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään oleskelulupa muuta vapaaehtoistoimintaa varten, jos vapaaehtoistoiminta perustuu Suomen toisen valtion kanssa tekemään sopimukseen tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmaan ja vapaaehtoistoiminnasta esitetään 1 momentin 1—6 kohdassa tarkoitetut tiedot.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että vapaaehtoistoimintaan tulevan toimeentulo on turvattu ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti.

Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä enintään yhdeksi vuodeksi.

9 a §

Oleskeluluvan myöntäminen työloimasopimuksen perusteella

Kolmannen maan kansalaiselle, jonka kansalaisuusvaltion ja Suomen valtion välillä on tehty työloimasopimus, myönnetään oleskelulupa, jos hän täyttää sopimuksessa määrätyt edellytykset.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että kolmannen maan kansalaisen toimeentulo on turvattu ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti.

Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä enintään työloimasopimuksessa määrätyksi ajaksi.

10 §

Oleskeluluvan myöntäminen työnhakua ja yritystoimintaa varten

Kolmannen maan kansalaiselle, jolle on myönnetty oleskelulupa 6, 7 tai 7 a §:n perusteella, myönnetään tutkimustoiminnan loppuunsaattamisen tai tutkinnon suorittamisen jälkeen oleskelulupa työnhakua tai yritystoimintaa varten. Kolmannen maan kansalaiselle, jolle on myönnetty oleskelulupa 6 a §:n perusteella, myönnetään tutkinnon suorittamisen jälkeen oleskelulupa työnhakua tai yritystoimintaa varten. Oleskelulupaa on haettava viiden vuoden kuluessa 6, 6 a, 7 tai 7 a §:n perusteella myönnetyn oleskeluluvan voimassaoloajan päättymisestä.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että 1 momentissa tarkoitetun henkilön toimeentulo on turvattu ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti.

Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä enintään kahdeksi vuodeksi. Oleskelulupa myönnetään kuitenkin jatkuvana, jos edellinen oleskelulupa on ollut jatkuva. Jos ensimmäinen tällä perusteella myönnetty oleskelulupa myönnetään alle kahdeksi vuodeksi, jatko-oleskelulupaa voi samalla perusteella hakea enintään kaksi kertaa kolmen vuoden sisällä siitä, kun ensimmäinen tällä perusteella haettu lupa on myönnetty. Jatko-oleskelulupaa ei kuitenkaan myönnetä alle kuudeksi kuukaudeksi. Jos kolmannen maan kansalainen suorittaa uuden tutkinnon tai saattaa loppuun uuden tutkimuksen, hänen oikeutensa tämän pykälän nojalla haettavaan oleskelulupaan päättyy aiemman tutkinnon tai tutkimuksen perusteella.

Jos korkeakoulututkintotodistusta, todistusta tai muuta muodollista pätevyyttä osoittavaa asiakirjaa tai tutkimusorganisaation vahvistusta tutkimustoiminnan loppuun saattamisesta ei ole saatavilla ennen 6, 6 a, 7 tai 7 a §:n perusteella myönnetyn oleskeluluvan voimassaolon päättymistä ja kaikki muut oleskeluluvan myöntämisen edellytykset täyttyvät, kolmannen maan kansalainen saa oleskella maassa kohtuullisen ajan tällaisen asiakirjan tai vahvistuksen toimittamista varten.

11 §

Hakemuksen hylkäysperusteet

Tässä laissa tarkoitettu oleskelulupahakemus on hylättävä, jos:

1) 6, 6 a, 7, 7 a, 8, 8 a, 9, 9 a tai 10 §:ssä säädetty edellytykset eivät täyty;

12 §

Oleskeluluvan peruuttaminen tai uusimatta jättäminen

Edellä 6, 6 a, 7, 7 a, 8, 8 a, 9, 9 a tai 10 §:ssä säädetyllä perusteella myönnetty oleskelulupa on peruutettava tai jätettävä uusimatta, jos:

1) kolmannen maan kansalainen ei enää täytä mainituissa pykälissä säädettyjä edellytyksiä;

Oleskelulupa voidaan peruuttaa tai jättää uusimatta, jos:

6) opiskelija ei noudata taloudellisen toiminnan harjoittamista koskevia aikarajoja, hänen opiskelunsa ei edisty riittäväällä tavalla, hänen toimeentulonsa ei ole turvattu tai hänen vakuutuksensa ei ole voimassa; taikka

13 §

Oleskelulupakorttiin tehtävä merkintä

Oleskelulupakorttiin tehdään merkintä ”tutkijoiden liikkuvuus”, jos tutkija on ilmoittanut hakemuksessaan aikovansa suorittaa osan tutkimuksestaan yhdessä tai useammassa toisessa jäsenvaltiossa ja suorituksen kesto on yli 180 päivää jäsenvaltiota kohti.

14 §

Työnteko-oikeus ja oikeus harjoittaa elinkeinoa

Kolmannen maan kansalaisella, jolle on myönnetty oleskelulupa:

1) 6, 6 a tai 10 §:n perusteella, on rajoittamaton työnteko-oikeus;

2) 8 §:n perusteella, on luvan perusteen mukainen työnteko-oikeus;

3) 7 tai 7 a §:n perusteella, on työnteko-oikeus, jos:

a) työ on tutkintoon sisältyvää työharjoittelua tai opintoihin sisältyvän lopputyön tekemistä ansiotyönä;

b) työn määrä tasoittuu kalenterivuoden aikana keskimäärin 30 tuntiin viikossa.

Edellä 9 a §:ssä säädetyllä perusteella oleskeluluvan saaneen kolmannen maan kansalaisen työnteko-oikeus määräytyy kunkin valtioiden välisen työloimasopimuksen perusteella.

Kolmannen maan kansalaisen oikeudesta harjoittaa elinkeinoa säädetään elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetussa laissa (122/1919). Ahvenanmaan osalta oikeudesta harjoittaa elinkeinoa säädetään oikeudesta harjoittaa elinkeinoa annetussa maakuntalaissa (Ålands författningssamling 1996:47).

15 §

Oikeus aloittaa työnteko ja työnteko-oikeuden kesto

Oikeus työntekoon alkaa, kun oikeuden sisältävä oleskelulupa on myönnetty ja päättyy oleskeluluvan voimassaolon päättyessä. Uuden oleskeluluvan mukainen oikeus alkaa, kun oleskelulupa on myönnetty.

Jos kolmannen maan kansalaisen työnteko-oikeus perustuu tämän lain mukaiseen oleskelulupaan ja jatko-oleskelulupahakemus samalla tai muulla perusteella on tehty aikaisemman oleskeluluvan voimassa ollessa, työnteko-oikeus jatkuu aikaisemman oleskeluluvan mukaisena, kunnes uuden hakemuksen johdosta on myönnetty oleskelulupa tai kielteinen päätös on tullut lainvoimaiseksi. Jos oleskelulupa on myönnetty 8 tai 9 a §:n nojalla ja jatko-oleskelulupaa haetaan muulla perusteella, päättyy aikaisemman oleskeluluvan mukainen työnteko-oikeus kuitenkin oleskeluluvan voimassaoloajan päättyessä.

Poiketen siitä, mitä 2 momentissa säädetään, kolmannen maan kansalaisella, joka on suorittanut tutkinnon ja jonka työnteon, työnhaun tai yritystoiminnan perusteella tekemä jatko-oleskelulupahakemus on tehty 7 tai 7 a §:n perusteella myönnetyn oleskeluluvan voimassa ollessa, on rajoittamaton työnteko-oikeus jatko-oleskelulupahakemuksen tehtyään. Jos päätös on kielteinen, rajoittamaton työnteko-oikeus jatkuu, kunnes kielteinen päätös on lainvoimainen.

Jos työnteko-oikeus perustuu oleskelulupaan ja henkilö karkotetaan, työnteko-oikeus päättyy, kun karkottamista koskeva päätös on täytäntöönpanokelpoinen.

16 §

Perheenjäsenen oleskelu- ja työnteko-oikeus

Tämän lain nojalla oleskeluluvan saaneen kolmannen maan kansalaisen perheenjäsenelle myönnetään tilapäinen tai jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella tämän lain nojalla. Oleskeluluvan pituuteen sovelletaan ensimmäisen oleskeluluvan osalta ulkomaalaislain 53 §:n 1 ja 2 momenttia ja jatko-oleskeluluvan osalta 55 §:n 1—3 momenttia.

Edellä 9 a §:ssä säädetyllä perusteella oleskeluluvan saaneen perheenjäsenelle myönnetään oleskelulupa perhesiteen perusteella, jos työlomasopimuksessa siitä sovitaan.

Perheenjäsenen toimeentulon on oltava turvattu ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti.

Perheenjäsenellä on rajoittamaton työnteko-oikeus.

18 §

Tutkijan perheenjäsenen liikkuminen ja työnteko-oikeus

Tutkijan perheenjäsenellä, jolla on ensimmäisen jäsenvaltion myöntämä voimassa oleva oleskelulupa, on oikeus maahantuloon ja oleskeluun Suomessa tutkijan mukana, jos liikkumiselle jäljempänä säädetyt edellytykset täyttyvät.

Tutkijan perheenjäsenellä on rajoittamaton työnteko-oikeus ensimmäisen jäsenvaltion myöntämän voimassa olevan oleskeluluvan nojalla. Työnteko-oikeus kuitenkin päättyy, jos Maahanmuuttovirasto 22 §:ssä säädetyllä tavalla vastustaa perheenjäsenen liikkuvuutta.

21 §

Ilmoituksen sisältö

Tutkijan osalta on 20 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen mukana toimitettava seuraavat tiedot ja asiakirjat:

1) jäljennös sellaisesta voimassa olevasta matkustusasiakirjasta ja sellaisesta ensimmäisen jäsenvaltion myöntämästä luvasta, joka on voimassa liikkumisen ajan;

31 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhaussa sovelletaan ulkomaalaislain 192 §:ää toimivaltaisesta hallinto-oikeudesta, 196 §:n 4 momenttia valitusluvan myöntämisestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen, 197 §:n 1 ja 3 momenttia valituskirjelmän toimittamisesta ja 199 §:ää täytäntöönpanoa koskevan hakemuksen ratkaisemisesta. Muutoin muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia (808/2019).

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

2.

Laki

ulkomaalaislain 56 ja 77 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 77 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on laissa 720/2018, ja
lisätään 56 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 380/2006 ja 332/2016, uusi 5 momentti seuraavasti:

56 §

Pysyvän oleskeluluvan myöntäminen

Jos osa tai kaikki 1 momentissa tarkoitetusta oleskelusta on tapahtunut opiskelua varten myönnetyn oleskeluluvan perusteella, edellytyksenä tämän oleskelun hyödyntämiseksi oleskeluaikaa laskettaessa on, että opiskelija on suorittanut sen korkeakoulututkinnon, jota varten oleskelulupa on myönnetty. Pysyvän oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että opiskelija täyttää edellytykset, joiden perusteella hänelle voitaisiin myöntää jatkuva oleskelulupa muulla kuin kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain (719/2018) 7, 7 a tai 10 §:n perusteella.

77 §

Muu oleskelulupa ansiotyötä varten

Muu oleskelulupa ansiotyötä varten myönnetään ulkomaalaiselle, joka:

4) toimii ammattimaisesti kulttuurin tai taiteen alalla ravintolamuusikoita lukuun ottamatta;

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

3.

Laki

yliopistolain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yliopistolain (558/2009) 10 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1600/2015,
seuraavasti:

10 §

Tutkintoon johtavasta vieraskielisestä koulutuksesta perittävät maksut

Maksua ei kuitenkaan peritä Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiselta eikä siltä, joka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaiseen, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä. Maksua ei peritä myöskään siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti, muulla kuin opiskelun perusteella myönnetty jatkuva oleskelulupa, pysyvä oleskelulupa tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä. Perheenjäsenen määrittelyyn sovelletaan ulkomaalaislakia. Maksua ei peritä myöskään 9 §:n mukaiseen tilauskoulutukseen osallistuvalla opiskelijalla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä _____
kuuta 20 ____.

4.

Laki

ammattikorkeakoululain 13 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammattikorkeakoululain (932/2014) 13 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1601/2015, seuraavasti:

13 a §

Tutkintoon johtavasta vieraskielisestä koulutuksesta perittävät maksut

Maksua ei kuitenkaan peritä Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiselta eikä siltä, joka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaiseen, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä. Maksua ei peritä myöskään siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti, muulla kuin opiskelun perusteella myönnetty jatkuva oleskelulupa, pysyvä oleskelulupa tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä. Perheenjäsenen määrittelyyn sovelletaan ulkomaalaislakia. Maksua ei peritä myöskään 13 §:n mukaiseen tilauskoulutukseen osallistuvalta opiskelijalta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 16.12.2021

Pääministeri

Sanna Marin

Työministeri Tuula Haatainen

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelu ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain (719/2018) 1 ja 2 §, 4 §:n 2, 4–6 ja 12 kohta, 6 §:n otsikko ja 1 momentti, 7 §, 8 §:n 4 momentti, 9 ja 10 §, 11 §:n 1 momentin 1 kohta, 12 §:n 1 momentin johdantokappale ja 1 kohta ja 2 momentin 6 kohta, 13 §:n 3 momentti, 14–16 ja 18 §, 21 §:n 1 momentin 1 kohta ja 31 § sekä

lisätään 4 §:ään uusi 2 a, 4 a ja 6 a kohta sekä lakiin uusi 6 a, 7 a, 8 a ja 9 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 §

1 §

Lain tarkoitus

Lain tarkoitus

Tällä lailla pannaan täytäntöön tutkimusta, opiskelua, harjoittelua, vapaaehtoistyötä, oppilasvaihto-ohjelmaa tai koulutushanketta ja au pairina työskentelyä varten tapahtuvan kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/801 (*tutkija- ja opiskelijadirektiivi*).

Tällä lailla pannaan täytäntöön tutkimusta, opiskelua, harjoittelua, vapaaehtoistyötä, oppilasvaihto-ohjelmaa tai koulutushanketta ja au pairina työskentelyä varten tapahtuvan kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/801, jäljempänä *tutkija- ja opiskelijadirektiivi*. Tässä laissa säädetään lisäksi sellaisen kolmannen maan kansalaisen, joka ei kuulu direktiivin soveltamisalaan tai jolle ei voida myöntää direktiivissä säädettyä oleskelulupaa, oikeudesta saada kansallinen oleskelulupa.

2 §

2 §

Soveltamisala

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan 4 §:n 1 kohdassa tarkoitettuihin kolmannen maan kansalaisiin, jotka hakevat pääsyä tai jotka on päästetty jonkin Euroopan unionin (*unioni*) jäsenvaltion (*jäsenvaltio*) alueelle *tutkimusta, opiskelua, työharjoittelua tai unionin vapaaehtoishojelmien puitteissa tapahtuvaa vapaaehtoistoimintaa varten*.

Tätä lakia sovelletaan kolmannen maan kansalaisiin, jotka hakevat pääsyä tai jotka on päästetty jonkin Euroopan unionin (*unioni*) jäsenvaltion (*jäsenvaltio*) alueelle *tutkija- ja opiskelijadirektiivin tai kansallisen sääntelyn perusteella*.

Voimassa oleva laki

Tätä lakia ei sovelleta kolmansien maiden kansalaisiin:

1) jotka hakevat kansainvälistä suojelua tai jotka saavat vaatimuksista kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelemiseksi kansainvälistä suojelua saaviksi henkilöiksi, pakolaisten ja henkilöiden, jotka voivat saada toissijaista suojelua, yhdenmukaiselle asemalle sekä myönnetyn suojelun sisällölle annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/95/EU mukaista kansainvälistä suojelua tai jotka saavat vähimmäisvaatimuksista tilapäisen suojelun antamiseksi siirtymään joutuneiden henkilöiden joukottaisen maahantulon tilanteissa, ja toimenpiteistä näiden henkilöiden vastaanottamisen ja vastaanottamisesta jäsenvaltioille aiheutuvien rasitusten tasapuolisen jakautumisen edistämiseksi annetun neuvoston direktiivin 2001/55/EY mukaista tilapäistä suojelua jossain jäsenvaltiossa;

2) joiden karkottamista on lykätty tosiseikkoihin perustuvista tai oikeudellisista syistä;

3) jotka ovat oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen unionissa käyttäneiden *jonkin* jäsenvaltion kansalaisten perheenjäseniä;

4) jotka ovat saaneet pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta annetun neuvoston direktiivin 2003/109/EY mukaisen pitkään oleskelleen henkilön aseman jossain jäsenvaltiossa;

5) joilla itsellään ja joiden perheenjäsenillä on kansalaisuudestaan riippumatta joko unionin, sen jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä tehtyjen sopimusten tai unionin ja kolmansien maiden välillä tehtyjen sopimusten nojalla samanlainen oikeus vapaaseen liikkuvuuteen kuin jäsenvaltioiden kansalaisilla;

6) jotka tulevat johonkin jäsenvaltioon kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/66/EU nojalla työsuhteiseksi harjoittelijoiksi yrityksen sisäisen siirron yhteydessä;

7) joille on myönnetty oikeus maahantuloon erittäin pätevän työntekijän asemassa kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oles-

Ehdotus

Tätä lakia ei sovelleta kolmansien maiden kansalaisiin:

1) jotka ovat oikeuttaan vapaaseen liikkuvuuteen unionissa käyttäneiden jäsenvaltion kansalaisten perheenjäseniä;

2) jotka ovat saaneet pitkään oleskelleiden kolmansien maiden kansalaisten asemasta annetun neuvoston direktiivin 2003/109/EY mukaisen pitkään oleskelleen henkilön aseman jossain jäsenvaltiossa;

3) joilla itsellään ja joiden perheenjäsenillä on kansalaisuudestaan riippumatta joko unionin, sen jäsenvaltioiden ja kolmansien maiden välillä tehtyjen sopimusten tai unionin ja kolmansien maiden välillä tehtyjen sopimusten nojalla samanlainen oikeus vapaaseen liikkuvuuteen kuin jäsenvaltioiden kansalaisilla;

4) jotka tulevat johonkin jäsenvaltioon kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/66/EU nojalla työsuhteiseksi harjoittelijoiksi yrityksen sisäisen siirron yhteydessä; taikka

5) joille on myönnetty oikeus maahantuloon erittäin pätevän työntekijän asemassa kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä korkeaa pätevyyttä vaativaa työtä varten annetun neuvoston direktiivin 2009/50/EY mukaisesti.

Tämän lain 6 ja 7 §:ää ei sovelleta kolmansien maiden kansalaisiin:

1) jotka hakevat kansainvälistä suojelua tai jotka saavat vaatimuksista kolmansien maiden kansalaisten ja kansalaisuudettomien henkilöiden määrittelemiseksi kansainvälistä suojelua saaviksi henkilöiksi, pakolaisten ja henkilöiden, jotka voivat saada toissijaista suojelua, yhdenmukaiselle asemalle sekä myönnetyn suojelun sisällölle annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/95/EU mukaista kansainvälistä suojelua tai jotka saavat vähimmäisvaatimuksista tilapäisen suojelun antamiseksi siirtymään joutuneiden henkilöiden joukottaisen maahantulon tilanteissa, ja toimenpiteistä näiden henkilöiden vastaanottamisen ja vastaanottamisesta jäsenvaltioille aiheutuvien rasitusten tasapuolisen jakautumisen edistämiseksi annetun neuvoston direktiivin

Voimassa oleva laki

kelun edellytyksistä korkeaa pätevyyttä vaativaa työtä varten annetun neuvoston direktiivin 2009/50/EY mukaisesti.

4 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

2) *tutkijalla* kolmannen maan kansalaista, jolla on tohtorintutkinto tai tohtoriohjelmaan pääsyn mahdollistava ylempi korkeakoulututkinto, jonka tutkimusorganisaatio valitsee ja jolle on myönnetty oikeus päästä jäsenvaltion alueelle suorittamaan sellaista tutkimustoimintaa, johon tavallisesti edellytetään tällaista tutkintoa;

4) *harjoittelijalla* kolmannen maan kansalaista, jolle on myönnetty oikeus päästä osallistumaan Suomessa työsuhteiseen harjoitteluun, jonka tavoitteena on saada tietoa ja kokemusta ammatillisessa toimintaympäristössä;
(uusi)

5) *vapaaehtoisella* kolmannen maan kansalaista, jolle on myönnetty oikeus päästä osallistumaan Suomessa unionin vapaaehtoishojelmien puitteissa tapahtuvaan vapaaehtoistoimintaan ja joka ei ole työsuhteessa;

6) *korkeakoululla* oppilaitoksia, jotka toimivat ja sijaitsevat Suomessa ja ovat Suomen korkeakoulujärjestelmän mukaisia korkeakouluja,

Ehdotus

2001/55/EY mukaista tilapäistä suojelua jos-sain jäsenvaltiossa; taikka

2) joiden karkottamista on lykätty tosiseikoihin perustuvista tai oikeudellisista syistä.

4 §

Määritelmät

Tässä laissa tarkoitetaan:

2) ***tutkija- ja opiskelijadirektiivissä tarkoitetulla tutkijalla*** tutkija- ja opiskelijadirektiivin 3 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua kolmannen maan kansalaista, jolla on tohtorintutkinto tai tohtoriohjelmaan pääsyn mahdollistava ylempi korkeakoulututkinto, jonka tutkimusorganisaatio valitsee ja jolle on myönnetty oikeus päästä jäsenvaltion alueelle suorittamaan sellaista tutkimustoimintaa, johon tavallisesti edellytetään tällaista tutkintoa;

2 a) ***kansallisella tutkijalla*** kolmannen maan kansalaista, joka ei ole 2 kohdassa tarkoitettu tutkija, mutta on tulossa tekemään tieteellistä tutkimusta Suomeen;

4) ***työharjoittelijalla*** kolmannen maan kansalaista, jolle on myönnetty oikeus päästä osallistumaan Suomessa työsuhteiseen harjoitteluun, jonka tavoitteena on saada tietoa ja kokemusta ammatillisessa toimintaympäristössä;

4 a) ***harjoittelijalla*** kolmannen maan kansalaista, jolle on myönnetty oikeus päästä osallistumaan Suomessa harjoitteluohjelmaan, jossa suoritettava harjoittelu ei tapahdu työsuhteessa ja jossa tavoitteena on saada tietoa ja kokemusta ammatillisessa toimintaympäristössä;

5) ***vapaaehtoisella*** kolmannen maan kansalaista, jolle on myönnetty oikeus päästä osallistumaan Suomessa unionin vapaaehtoishojelmien puitteissa tapahtuvaan vapaaehtoistoimintaan tai osallistumaan Suomen ja toisen valtion väliseen sopimukseen tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmaan perustuvaan muihunkin vapaaehtoistoimintaan ja joka ei tapahdu työsuhteessa;

6) ***korkeakoululla*** yliopistolaissa (558/2009) tarkoitettua yliopistoa, Maanpuolustuskorkeakoulusta annetussa laissa

Voimassa oleva laki

joilla on oikeus järjestää korkeakoululainsäädännön mukaista tutkintoon johtavaa tai muuta koulutusta;

(uusi)

12) *perheenjäsenellä* oikeudesta perheenyhdistämiseen annetun neuvoston direktiivin 2003/86/EY 4 artiklan 1 kohdassa määriteltyä kolmannen maan kansalaista.

6 §

Oleskeluluvan myöntäminen tieteellistä tutkimusta varten

Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään tutkijan oleskelulupa tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten, jos hän on tehnyt tutkimusorganisaation kanssa 5 §:ssä tarkoitetun sopimuksen.

(uusi)

Ehdotus

(1121/2008) tarkoitettua Maanpuolustuskorkeakoulua, ammattikorkeakoululaissa (932/2014) tarkoitettua ammattikorkeakoulua, Poliisiammattikorkeakoulusta annetussa laissa (1164/2013) tarkoitettua Poliisiammattikorkeakoulua ja Ahvenanmaan korkeakoulusta annetussa maakuntalaissa (Ålands författningssamling 2002:81) tarkoitettua Ahvenanmaan korkeakoulua;

6 a) **oppilaitoksella** Suomessa sijaitsevaa oppilaitosta, jolla on oikeus järjestää lukiolain (714/2018) tai ammatillisesta koulutuksesta annetun lain (531/2017) mukaista tutkintoon johtavaa tai muuta koulutusta;

12) **perheenjäsenellä** ulkomaalaislain 37 §:ssä tarkoitettua perheenjäsentä.

6 §

Tutkija- ja opiskelijadirektiivissä tarkoitettun oleskeluluvan myöntäminen tutkijalle

Tutkija- ja opiskelijadirektiivissä tarkoitetulle tutkijalle myönnetään tutkija- ja opiskelijadirektiivissä tarkoitettu tutkijan oleskelulupa tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten. Tutkijan on tehtävä tutkimusorganisaation kanssa 5 §:ssä tarkoitettu sopimus.

6 a §

Kansallisen oleskeluluvan myöntäminen tutkijalle

Kansalliselle tutkijalle myönnetään oleskelulupa kansallisena tutkijana tieteellisen tutkimuksen tekemistä varten. Tutkijan on tehtävä tutkimusorganisaation kanssa sopimus. Sopimukseen sovelletaan 5 §:ää lukuun ottamatta sen 2 momentin 6 kohtaa.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että kolmannen maan kansalaisen toimeentulo on turvattu ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti tai, jos kyseessä on työsuhde, ansiotyöstä saatavalla tulolla.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

Oleskelulupa myönnetään jatkuvana enintään kahdeksi vuodeksi, jos sopimus on voimassa vähintään kaksi vuotta, ja muussa tapauksessa tilapäisenä sopimuksen voimassaoloajaksi. Jatko-oleskelulupa myönnetään jatkuvana enintään neljäksi vuodeksi, jos edellinen tässä pykälässä säädetty oleskelulupa on myönnetty jatkuvana, ja muussa tapauksessa tilapäisenä sopimuksen voimassaoloajaksi. Kolmannen maan kansalaiselle, jolle on myönnetty tilapäinen oleskelulupa tämän pykälän perusteella, myönnetään kahden vuoden yhtäjaksoisen maassa oleskelun jälkeen jatkuva oleskelulupa, jos olosuhteet, joiden perusteella edellinen määräaikainen oleskelulupa myönnettiin, ovat edelleen voimassa.

7 §

7 §

*Oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten****Tutkija- ja opiskelijadirektiivin mukaisen oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten***

Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään oleskelulupa opiskelua varten, jos hänet on hyväksytty *opiskelijaksi* Suomessa sijaitsevaan:

1) korkeakouluun ja hän on suorittanut korkeakoulun vaatimat maksut; tai

2) muuhun oppilaitokseen kuin korkeakouluun, jos opiskelu johtaa tutkintoon tai ammatin, taikka, jos oleskeluluvan myöntämiselle on perusteltu syy, myös muihin opintoihin.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että *opiskelijan toimeentulo on turvattu siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään*. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää lisäksi, että kolmannen maan kansalaisella on vakuutus, joka kattaa sairaanhoidon kustannukset. Jos opintojen arvioitu kesto on vähintään kaksi vuotta, riittävää on, että vakuutus kattaa lääkekustannukset.

Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä kahdeksi vuodeksi, jollei oleskelulupaa haeta lyhyemmäksi ajaksi, tai enintään opintojen keston ajaksi, jos opinnot kestävät alle kaksi vuotta.

Muulle kuin 2 §:n 3 momentissa tarkoitettulle kolmannen maan kansalaiselle myönnetään oleskelulupa opiskelua varten, jos hänet on hyväksytty tutkinto-opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan korkeakouluun ja hän on suorittanut korkeakoulun vaatimat maksut.

Oleskelulupa myönnetään jatkuvana opintojen suorittamisen ajaksi. Jatko-oleskelulupa myönnetään jäljellä olevan opinto-oikeuden ajaksi.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että *opiskelija esittää selvityksen turvatusta toimeentulosta ensimmäiseksi vuodeksi. Jos oleskelulupaa haetaan lyhyemmäksi ajaksi kuin vuodeksi, opiskelijan tulee esittää selvitys turvatusta toimeentulosta koko oleskeluluvan keston ajaksi*. Oleskeluluvan myöntäminen edellyttää lisäksi, että kolmannen maan kansalaisella on vakuutus, joka kattaa sairaanhoidon kustannukset. Jos opintojen arvioitu kesto on vähintään kaksi vuotta, riittävää on, että vakuutus kattaa lääkekustannukset.

Ulkomaalaisen toimeentulon on oltava turvattu ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti koko oleskeluluvan voimassaolon ajan.

7 a §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

(uusi)

Kansallisen oleskeluluvan myöntäminen opiskelua varten

Edellä 2 §:n 3 momentissa tarkoitettulle kolmannen maan kansalaiselle myönnetään kansallinen opiskelijan oleskelulupa, jos hänet on hyväksytty tutkinto-opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan korkeakouluun ja hän on suorittanut korkeakoulun vaatimat maksut.

Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään kansallinen opiskelijan oleskelulupa, jos hänet on hyväksytty opiskelijaksi Suomessa sijaitsevaan:

1) muuhun oppilaitokseen kuin korkeakouluun, jos opiskelu johtaa tutkintoon tai ammattiin; tai

2) korkeakouluun tai muuhun oppilaitokseen myös muihin kuin tutkintoon johtaviin opintoihin, jos oleskeluluvan myöntämiselle on perusteltu syy.

Oleskelulupa myönnetään opintojen suorittamisen ajaksi jatkuvana 1 momentissa tarkoitettuihin opintoihin ja tilapäisenä muihin opintoihin. Jatko-oleskelulupa myönnetään jäljellä olevien opintojen suorittamisen ajaksi. Jatko-oleskelulupa myönnetään jatkuvana, jos edellinen oleskelulupa on myönnetty jatkuvana, ja muussa tapauksessa tilapäisenä.

Oleskeluluvan myöntämiseen sovelletaan 7 §:n 3 ja 4 momenttia.

8 §

Oleskeluluvan myöntäminen työharjoittelua varten

8 §

Oleskeluluvan myöntäminen työharjoittelua varten

—————
Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä enintään 18 kuukaudeksi, joka on harjoittelun enimmäiskesto.

—————
Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä enintään 18 kuukaudeksi.

8 a §

(uusi)

Oleskeluluvan myöntäminen harjoittelua varten

Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään oleskelulupa harjoittelua varten, jos hänet on

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

hyväksytty osallistumaan harjoitteluohjelmaan, joka perustuu unionin ohjelmaan, valtioiden väliseen sopimukseen tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmaan taikka julkisoikeudellisen yhteisön järjestämään ohjelmaan. Harjoittelulla on oltava koulutus- tai oppimistavoite, joka tukee kolmannen maan kansalaisen kehittymistä osaamisessaan.

Kolmannen maan kansalaisen on esitettävä vastaanottavan yksikön kanssa tekemänsä harjoittelusopimus, joka sisältää seuraavat tiedot:

1) kuvaus harjoitteluohjelmasta, mukaan lukien harjoittelun koulutustavoite tai oppimisisältö;

2) harjoittelun kesto;

3) harjoittelun sijoittamis- ja valvontaolosuhteet;

4) harjoitteluun käytettävä aika;

5) harjoittelua varten annettava apuraha ja muut etuudet.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että kolmannen maan kansalaisen toimeentulo on turvattu ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti kuitenkin siten, että pääasiallisen toimeentulon lähde on 2 momentin 5 kohdassa tarkoitettu tulo.

Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä enintään 18 kuukaudeksi.

9 §

9 §

*Oleskeluluvan myöntäminen vapaaehtoistoimintaa varten**Oleskeluluvan myöntäminen vapaaehtoistoimintaa varten*

Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään oleskelulupa unionin vapaaehtoishojelmien puitteissa tapahtuvaa vapaaehtoistoimintaa varten, jos hän on tehnyt vapaaehtoistoiminnasta vastaavan vastaanottavan yksikön kanssa sopimuksen, joka sisältää seuraavat tiedot:

1) kuvaus vapaaehtoishojelmasta;

2) vapaaehtoistoiminnan kesto;

3) vapaaehtoistoiminnan *sijainti* ja valvontaolosuhteet;

4) vapaaehtoistoimintaan käytettävä aika;

5) varat, joilla katetaan kolmannen maan kansalaisen toimeentulo- ja majoituskulut, sekä koko oleskelun ajan taskurahana annettava vähimmäismäärä;

Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään oleskelulupa unionin vapaaehtoishojelmien puitteissa tapahtuvaa vapaaehtoistoimintaa varten, jos hän on tehnyt vapaaehtoistoiminnasta vastaavan vastaanottavan yksikön kanssa sopimuksen, joka sisältää seuraavat tiedot:

1) kuvaus vapaaehtoishojelmasta;

2) vapaaehtoistoiminnan kesto;

3) vapaaehtoistoiminnan *sijoittamis-* ja valvontaolosuhteet;

4) vapaaehtoistoimintaan käytettävä aika;

5) varat, joilla katetaan kolmannen maan kansalaisen toimeentulo- ja majoituskulut, sekä koko oleskelun ajan taskurahana annettava vähimmäismäärä;

Voimassa oleva laki

Ehdotus

6) tarvittaessa koulutus, jota kolmannen maan kansalaiselle annetaan vapaaehtoistoiminnan suorittamista varten.

(uusi)

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että vapaaehtoistoimintaan tulevan toimeentulo on turvattu *siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään.*

Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä enintään yhdeksi vuodeksi.

6) tarvittaessa koulutus, jota kolmannen maan kansalaiselle annetaan vapaaehtoistoiminnan suorittamista varten.

Kolmannen maan kansalaiselle myönnetään oleskelulupa muuta vapaaehtoistoimintaa varten, jos vapaaehtoistoiminta perustuu Suomen toisen valtion kanssa tekemään sopimukseen tai kansalaisjärjestöjen vaihto-ohjelmaan ja vapaaehtoistoiminnasta esitetään 1 momentin 1–6 kohdassa tarkoitetut tiedot.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että vapaaehtoistoimintaan tulevan toimeentulo on turvattu *ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti.*

Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä enintään yhdeksi vuodeksi.

9 a §

(uusi)

Oleskeluluvan myöntäminen työloimasopimuksen perusteella

Kolmannen maan kansalaiselle, jonka kansalaisuusvaltion ja Suomen valtion välillä on tehty työloimasopimus, myönnetään oleskelulupa, jos hän täyttää sopimuksessa määrätyt edellytykset.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että kolmannen maan kansalaisen toimeentulo on turvattu ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti.

Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä enintään työloimasopimuksessa määrätyksi ajaksi.

10 §

10 §

Oleskeluluvan myöntäminen työnhakua ja yritystoimintaa varten

Oleskeluluvan myöntäminen työnhakua ja yritystoimintaa varten

Kolmannen maan kansalaiselle, jolle on myönnetty oleskelulupa 6 tai 7 §:n perusteella, myönnetään tutkimustoiminnan loppuunsaattamisen tai tutkinnon suorittamisen jälkeen oleskelulupa työnhakua tai yritystoimintaa varten.

Kolmannen maan kansalaiselle, jolle on myönnetty oleskelulupa 6, 7 tai 7 a §:n perusteella, myönnetään tutkimustoiminnan loppuunsaattamisen tai tutkinnon suorittamisen jälkeen oleskelulupa työnhakua tai yritystoimintaa varten. *Kolmannen maan kansalaiselle, jolle on myönnetty oleskelulupa 6 a §:n perusteella, myönnetään tutkinnon suorittamisen jälkeen oleskelulupa työnhakua tai yritystoimintaa varten. Oleskelulupaa on haettava vii-*

Voimassa oleva laki

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että 1 momentissa tarkoitettun henkilön toimeentulo on turvattu *siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään*.

Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä enintään yhdeksi vuodeksi edellisen oleskeluluvan päättymisestä. Oleskelulupa myönnetään kuitenkin jatkuvana, jos edellinen oleskelulupa on ollut jatkuva.

Jos korkeakoulututkintotodistusta, todistusta tai muuta muodollista pätevyyttä osoittavaa asiakirjaa tai tutkimusorganisaation vahvistusta tutkimustoiminnan loppuun saamisesta ei ole saatavilla ennen 6 tai 7 §:n perusteella myönnetyn oleskeluluvan voimassaolon päättymistä ja kaikki muut oleskeluluvan myöntämisen edellytykset täyttyvät, kolmannen maan kansalainen saa oleskella maassa kohtuullisen ajan tällaisen asiakirjan tai vahvistuksen toimittamista varten.

11 §

Hakemuksen hylkäysperusteet

Tässä laissa tarkoitettu oleskelulupahakemus on hylättävä, jos:

1) 6–9 §:ssä säädetty edellytykset eivät täyty;

12 §

*Oleskeluluvan peruuttaminen tai uusimatta jättäminen**Ehdotus*

den vuoden kuluessa 6, 6 a, 7 tai 7 a §:n perusteella myönnetyn oleskeluluvan voimassaoloajan päättymisestä.

Oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on, että 1 momentissa tarkoitettun henkilön toimeentulo on turvattu *ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti*.

Oleskelulupa myönnetään tilapäisenä enintään kahdeksi vuodeksi. Oleskelulupa myönnetään kuitenkin jatkuvana, jos edellinen oleskelulupa on ollut jatkuva. *Jos ensimmäinen tällä perusteella myönnetty oleskelulupa myönnetään alle kahdeksi vuodeksi, jatko-oleskelulupaa voi samalla perusteella hakea enintään kaksi kertaa kolmen vuoden sisällä siitä, kun ensimmäinen tällä perusteella haettu lupa on myönnetty. Jatko-oleskelulupaa ei kuitenkaan myönnetä alle kuudeksi kuukaudeksi. Jos kolmannen maan kansalainen suorittaa uuden tutkinnon tai saattaa loppuun uuden tutkimuksen, hänen oikeutensa tämän pykälän nojalla haettavaan oleskelulupaan päättyy aiemman tutkinnon tai tutkimuksen perusteella.*

Jos korkeakoulututkintotodistusta, todistusta tai muuta muodollista pätevyyttä osoittavaa asiakirjaa tai tutkimusorganisaation vahvistusta tutkimustoiminnan loppuun saattamisesta ei ole saatavilla ennen 6, 6 a, 7 tai 7 a §:n perusteella myönnetyn oleskeluluvan voimassaolon päättymistä ja kaikki muut oleskeluluvan myöntämisen edellytykset täyttyvät, kolmannen maan kansalainen saa oleskella maassa kohtuullisen ajan tällaisen asiakirjan tai vahvistuksen toimittamista varten.

11 §

Hakemuksen hylkäysperusteet

Tässä laissa tarkoitettu oleskelulupahakemus on hylättävä, jos:

1) 6, 6 a, 7, 7 a, 8, 8 a, 9, 9 a tai 10 §:ssä säädetty edellytykset eivät täyty;

12 §

Oleskeluluvan peruuttaminen tai uusimatta jättäminen

Voimassa oleva laki

Edellä 6–10 §:n perusteella myönnetty oleskelulupa on peruutettava tai jätettävä uusimatta, jos:

1) kolmannen maan kansalainen ei enää täytä 6–10 §:ssä säädettyjä edellytyksiä;

Oleskelulupa voidaan peruuttaa tai jättää uusimatta, jos:

6) opiskelija ei noudata taloudellisen toiminnan harjoittamista koskevia aikarajoja tai hänen opiskelunsa ei edisty riittävällä tavalla; taikka

13 §

Oleskelulupakorttiin tehtävä merkintä

Jos tutkijalle myönnetään oleskelulupa pitkäaikaista liikkumista varten, oleskelulupakorttiin tehdään merkintä ”tutkijoiden liikkuvuus”.

14 §

Opiskelijan työnteke-oikeus

Kolmannen maan kansalaisella, jolle on myönnetty oleskelulupa 7 §:n perusteella, on työnteke-oikeus edellyttäen, että:

1) työ on tutkintoon sisältyvää työharjoittelua tai opintoihin sisältyvän lopputyön tekemistä ansiotyönä;

2) työn määrä tasoittuu keskimäärin 25 tuntiin viikossa aikana, jolloin oppilaitoksessa järjestetään varsinaista opetusta; tai

3) kokoaikainen työ sijoittuu aikaan, jolloin oppilaitoksessa ei järjestetä varsinaista opetusta.

Ehdotus

Edellä 6, 6 a, 7, 7 a, 8, 8 a, 9, 9 a tai 10 §:ssä säädetyllä perusteella myönnetty oleskelulupa on peruutettava tai jätettävä uusimatta, jos:

1) kolmannen maan kansalainen ei enää täytä mainituissa pykälissä säädettyjä edellytyksiä;

Oleskelulupa voidaan peruuttaa tai jättää uusimatta, jos:

6) opiskelija ei noudata taloudellisen toiminnan harjoittamista koskevia aikarajoja, hänen opiskelunsa ei edisty riittävällä tavalla, hänen toimeentulonsa ei ole turvattu tai hänen vakuutuksensa ei ole voimassa; taikka

13 §

Oleskelulupakorttiin tehtävä merkintä

Oleskelulupakorttiin tehdään merkintä ”tutkijoiden liikkuvuus”, jos tutkija on ilmoittanut hakemuksessaan aikovansa suorittaa osan tutkimuksestaan yhdessä tai useammassa toisessa jäsenvaltiossa ja suorituksen kesto on yli 180 päivää jäsenvaltiota kohti.

14 §

Työnteke-oikeus ja oikeus harjoittaa elinkeinoa

Kolmannen maan kansalaisella, jolle on myönnetty oleskelulupa:

1) 6, 6 a tai 10 §:n perusteella, on rajoittamaton työnteke-oikeus;

2) 8 §:n perusteella, on luvan perusteen mukainen työnteke-oikeus;

3) 7 tai 7 a §:n perusteella, on työnteke-oikeus, jos:

a) työ on tutkintoon sisältyvää työharjoittelua tai opintoihin sisältyvän lopputyön tekemistä ansiotyönä;

b) työn määrä tasoittuu kalenterivuoden aikana keskimäärin 30 tuntiin viikossa.

Edellä 9 a §:ssä säädetyllä perusteella oleskeluluvan saaneen kolmannen maan kansalaisen työnteke-oikeus määräytyy kunkin valtioiden välisen työloimasopimuksen perusteella.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

Kolmannen maan kansalaisen oikeudesta harjoittaa elinkeinoa säädetään elinkeinon harjoittamisen oikeudesta annetussa laissa (122/1919). Ahvenanmaan osalta oikeudesta harjoittaa elinkeinoa säädetään oikeudesta harjoittaa elinkeinoa annetussa maakuntalaissa (Ålands författningssamling 1996:47).

15 §

15 §

*Oikeus aloittaa työnteko ja yritystoiminta**Oikeus aloittaa työnteko ja **työnteko-oikeuden kesto***

Kolmannen maan kansalainen, joka on saatanut tutkimustoiminnan loppuun tai on suorittanut tutkinnon, saa jatkaa aiemman oleskeluluvan nojalla tekemäänsä työtä tai yritystoimintaa taikka aloittaa uuden työn tai yritystoiminnan, jos jatko-oleskelulupahakemus on tehty aikaisemman 6 tai 7 §:n perusteella myönnetyn oleskeluluvan voimassa ollessa.

Kolmannen maan kansalainen, jolle on myönnetty 10 §:ssä tarkoitettu oleskelulupa, saa työpaikan löydettyään aloittaa työntönteon taikka aloittaa yritystoiminnan.

Työntönteon ja yritystoiminnan perusteella haettavaan jatko-oleskelulupaan sovelletaan ulkomaalaislain 5 luvun säännöksiä, ellei kyse ole tämän lain 6 tai 8 §:n perusteella haettavasta oleskeluluvasta. Jos jatko-oleskelulupahakemukseen annetaan kielteinen päätös, työntönteoa tai yritystoimintaa ei saa jatkaa, vaikka päätöksen haettaisiin muutosta valittamalla.

Oikeus työntötekoön alkaa, kun oikeuden sisältävä oleskelulupa on myönnetty ja päättyy oleskeluluvan voimassaolon päättyessä. Uuden oleskeluluvan mukainen oikeus alkaa, kun oleskelulupa on myönnetty.

Jos kolmannen maan kansalaisen työntöteko-oikeus perustuu tämän lain mukaiseen oleskelulupaan ja jatko-oleskelulupahakemus samalla tai muulla perusteella on tehty aikaisemman oleskeluluvan voimassa ollessa, työntöteko-oikeus jatkuu aikaisemman oleskeluluvan mukaisena, kunnes uuden hakemuksen johdosta on myönnetty oleskelulupa tai kielteinen päätös on tullut lainvoimaiseksi. Jos oleskelulupa on myönnetty 8 tai 9 a §:n nojalla ja jatko-oleskelulupaa haetaan muulla perusteella, päättyy aikaisemman oleskeluluvan mukainen työntöteko-oikeus kuitenkin oleskeluluvan voimassaoloajan päättyessä.

Poiketen siitä, mitä 2 momentissa säädetään, kolmannen maan kansalaisella, joka on suorittanut tutkinnon ja jonka työntönteon, työnhaun tai yritystoiminnan perusteella tekemä jatko-oleskelulupahakemus on tehty 7 tai 7 a §:n perusteella myönnetyn oleskeluluvan voimassa ollessa, on rajoittamaton työntöteko-oikeus jatko-oleskelulupahakemuksen tehtyään. Jos päätös on kielteinen, rajoittamaton työntöteko-oikeus jatkuu, kunnes kielteinen päätös on lainvoimainen.

Jos työntöteko-oikeus perustuu oleskelulupaan ja henkilö karkotetaan, työntöteko-oikeus päättyy, kun karkottamista koskeva päätös on täytäntöönpanokelpoinen.

Voimassa oleva laki

Ehdotus

16 §

16 §

*Tutkijan perheenjäsenen oleskelu- ja työnteko-oikeus****Perheenjäsenen oleskelu- ja työnteko-oikeus***

Oleskeluluvan 6 tai 10 §:n nojalla saaneen kolmannen maan kansalaisen *tutkijan* perheenjäsenelle myönnetään jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella tämän lain nojalla. Oleskeluluvan voimassaoloaika ei saa olla pidempi kuin tutkijan oleskeluluvan voimassaoloaika.

Tämän lain nojalla oleskeluluvan saaneen kolmannen maan kansalaisen perheenjäsenelle myönnetään *tilapäinen tai* jatkuva oleskelulupa perhesiteen perusteella tämän lain nojalla. Oleskeluluvan pituuteen sovelletaan ensimmäisen oleskeluluvan osalta ulkomaalaislain 53 §:n 1 ja 2 momenttia ja jatko-oleskeluluvan osalta 55 §:n 1—3 momenttia.

Perheenjäsenen toimeentulon on oltava turvattu *siten kuin ulkomaalaislain 39 §:ssä säädetään*.

Edellä 9 a §:ssä säädetyllä perusteella oleskeluluvan saaneen perheenjäsenelle myönnetään oleskelulupa perhesiteen perusteella, jos työolomasopimuksessa siitä sovitaan.

Perheenjäsenellä on *oikeus tehdä ansiotyötä ulkomaalaislain säännösten mukaisesti*.

Perheenjäsenen toimeentulon on oltava turvattu ulkomaalaislain 39 §:n mukaisesti.

Perheenjäsenellä on *rajoittamaton työnteko-oikeus*.

18 §

18 §

*Tutkijan perheenjäsenen liikkuminen****Tutkijan perheenjäsenen liikkuminen ja työnteko-oikeus***

Tutkijan perheenjäsenellä, jolla on ensimmäisen jäsenvaltion myöntämä voimassa oleva oleskelulupa, on oikeus maahantuloon ja oleskeluun Suomessa tutkijan mukana, jos liikkumiselle jäljempänä säädetty edellytykset täyttyvät.

Tutkijan perheenjäsenellä, jolla on ensimmäisen jäsenvaltion myöntämä voimassa oleva oleskelulupa, on oikeus maahantuloon ja oleskeluun Suomessa tutkijan mukana, jos liikkumiselle jäljempänä säädetty edellytykset täyttyvät.

Tutkijan perheenjäsenellä on rajoittamaton työnteko-oikeus ensimmäisen jäsenvaltion myöntämän voimassa olevan oleskeluluvan nojalla. Työnteko-oikeus kuitenkin päättyy, jos Maahanmuuttovirasto 22 §:ssä säädetyllä tavalla vastustaa perheenjäsenen liikkuvuutta.

21 §

21 §

*Ilmoituksen sisältö**Ilmoituksen sisältö*

Tutkijan osalta on 20 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen mukana toimitettava seuraavat tiedot ja asiakirjat:

Tutkijan osalta on 20 §:ssä tarkoitetun ilmoituksen mukana toimitettava seuraavat tiedot ja asiakirjat:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

1) jäljennös voimassa olevasta matkustusasiakirjasta ja ensimmäisen jäsenvaltion myöntämästä luvasta, joka kattaa liikkumisen ajanjakson;

1) jäljennös *sellaisesta* voimassa olevasta matkustusasiakirjasta ja *sellaisesta* ensimmäisen jäsenvaltion myöntämästä luvasta, joka on voimassa liikkumisen ajan;

31 §

31 §

*Valitus**Muutoksenhaku*

Tässä laissa tarkoitettuun Maahanmuuttoviraston päätökseen saa hakea muutosta valittamalla hallinto-oikeuteen siten kuin hallintolainkäyttölaissa (586/1996) säädetään.

Hallinto-oikeuden päätökseen saa hakea muutosta valittamalla korkeimpaan hallinto-oikeuteen vain, jos korkein hallinto-oikeus myöntää valitusluvan.

Maahanmuuttovirastolla on oikeus valittaa hallinto-oikeuden päätöksestä, jolla Maahanmuuttoviraston päätös on kumottu tai sitä on muutettu.

Muutoksenhaussa sovelletaan ulkomaalaislain 192 §:ää toimivaltaisesta hallinto-oikeudesta, 196 §:n 4 momenttia valitusluvan myöntämisestä korkeimpaan hallinto-oikeuteen, 197 §:n 1 ja 3 momenttia valituskirjelmän toimittamisesta ja 199 §:ää täytäntöönpanoa koskevan hakemuksen ratkaisemisesta. Muutoin muutoksenhaussa hallintotuomioistuimeen sovelletaan oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annettua lakia (808/2019).

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

2.

Laki**ulkomaalaislain 56 ja 77 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan ulkomaalaislain (301/2004) 77 §:n 1 momentin 4 kohta, sellaisena kuin se on laissa 720/2018, ja

lisätään 56 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 380/2006 ja 332/2016, uusi 5 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

56 §

56 §

*Pysyvän oleskeluluvan myöntäminen**Pysyvän oleskeluluvan myöntäminen*

Voimassa oleva laki

(uusi)

Ehdotus

Jos osa tai kaikki 1 momentissa tarkoitettu oleskelusta on tapahtunut opiskelua varten myönnetyn oleskeluluvan perusteella, edellytyksenä tämän oleskelun hyödyntämiseksi oleskeluaikaa laskettaessa on, että opiskelija on suorittanut sen korkeakoulututkinnon, jota varten oleskelulupa on myönnetty. Pysyvän oleskeluluvan myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että opiskelija täyttää edellytykset, joiden perusteella hänelle voitaisiin myöntää jatkuva oleskelulupa muulla kuin kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä tutkimuksen, opiskelun, työharjoittelun ja vapaaehtoistoiminnan perusteella annetun lain (719/2018) 7, 7 a tai 10 §:n perusteella.

77 §

Muu oleskelulupa ansiotyötä varten

Muu oleskelulupa ansiotyötä varten myönnetään ulkomaalaiselle, joka:

4) toimii ammattimaisesti *tieteen*, kulttuurin tai taiteen alalla *tutkijoita ja ravintolamuusikoita* lukuun ottamatta;

77 §

Muu oleskelulupa ansiotyötä varten

Muu oleskelulupa ansiotyötä varten myönnetään ulkomaalaiselle, joka:

4) toimii ammattimaisesti kulttuurin tai taiteen alalla ravintolamuusikoita lukuun ottamatta;

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 _____.

3.

Laki

yliopistolain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yliopistolain (558/2009) 10 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1600/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

10 §

10 §

Tutkintoon johtavasta vieraskielisestä koulutuksesta perittävät maksut

Tutkintoon johtavasta vieraskielisestä koulutuksesta perittävät maksut

Maksua ei kuitenkaan peritä Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiselta eikä siltä, joka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaiseen, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä. Maksua ei peritä myöskään siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti, jatkuva tai pysyvä oleskelulupa tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä. Perheenjäsenen määrittelyyn sovelletaan ulkomaalaislakia. Maksua ei peritä myöskään 9 §:n mukaiseen tilauskoulutukseen osallistuvalla opiskelijalta.

Maksua ei kuitenkaan peritä Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiselta eikä siltä, joka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaiseen, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä. Maksua ei peritä myöskään siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti, *muulla kuin opiskelun perusteella myönnetty jatkuva oleskelulupa*, pysyvä oleskelulupa tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä. Perheenjäsenen määrittelyyn sovelletaan ulkomaalaislakia. Maksua ei peritä myöskään 9 §:n mukaiseen tilauskoulutukseen osallistuvalla opiskelijalta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

4.

Laki

ammattikorkeakoululain 13 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ammattikorkeakoululain (932/2014) 13 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1601/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

13 a §

13 a §

Voimassa oleva laki

Ehdotus

Tutkintoon johtavasta vieraskielisestä koulutuksesta perittävät maksut

Tutkintoon johtavasta vieraskielisestä koulutuksesta perittävät maksut

Maksua ei kuitenkaan peritä Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiselta eikä siltä, joka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaiseen, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä. Maksua ei peritä myöskään siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti, jatkuva tai pysyvä oleskelulupa tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä. Perheenjäsenen määrittelyyn sovelletaan ulkomaalaislakia. Maksua ei peritä myöskään 13 §:n mukaiseen tilauskoulutukseen osallistuvalla opiskelijalta.

Maksua ei kuitenkaan peritä Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiselta eikä siltä, joka Euroopan unionin ja sen jäsenvaltioiden muun sopimuspuolen kanssa tekemän sopimuksen mukaan rinnastetaan Euroopan unionin kansalaiseen, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä. Maksua ei peritä myöskään siltä, jolla on ulkomaalaislaissa tarkoitettu Euroopan unionin sininen kortti, *muulla kuin opiskelun perusteella myönnetty jatkuva oleskelulupa*, pysyvä oleskelulupa tai pitkään oleskelleen kolmannen maan kansalaisen EU-oleskelulupa, eikä edellä mainittujen perheenjäseneltä. Perheenjäsenen määrittelyyn sovelletaan ulkomaalaislakia. Maksua ei peritä myöskään 13 §:n mukaiseen tilauskoulutukseen osallistuvalla opiskelijalta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .